

Політичний Відділ Української Національної Гвардії
(Християнські Солідаристи)
Politische Abteilung der Ukrainischen Nationagarde
(Christliche Solidaristen)
Political Section of the Ukrainian National Guard
(Christian Solidarists)

В. Наддніпрянець

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛ-КОМУНІСТИ

Їх роля у визвольній боротьбі України 1917-1956 рр.

Мюнхен
1956

С. Дамар

Політичний Відділ Української Національної Гвардії
(Християнські Солідаристи)
Politische Abteilung der Ukrainischen Nationagarde
(Christliche Solidaristen)
Political Section of the Ukrainian National Guard
(Christian Solidarists)

В. Наддніпрянець

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛ-КОМУНІСТИ

Їх роля у визвольній боротьбі України 1917-1956 рр.

**Мюнхен
1956**

W. Naddniprjanetz
Die Ukrainischen Nationalkommunisten
Ihre Rolle im Befreiungskampf der Ukraine (1917—1956)

V. Naddnipryanetz
The Ukrainian National Communists
Their Role in the Ukraine's Struggle for Liberation (1917—1956)

Накладом Української Національної Гвардії. Ред. В. Крех
Передрук частинами чи повністю дозволяється лише з за-
значенням джерела.

Наклад 2.000 прим.

Druck: Dr. Peter Belej, München 13, Schleißheimer Str. 71, Tel. 37 14 97

ВСТУП

Політичні еміграції поневолених Москвою народів, зокрема українську, поволі огортає песимізм і скептицизм. Це помітно і в практичній праці більшості політичних партій і в пресі. Підставою цих настроїв являється реагування демократичних держав на тактику Москви, яка виявилась несподіваними поступками в деяких міжнародніх питаннях та пропозиції так зв. співіснування. І хоч невдачі останньої конференції чотирьох міністрів в Женеві й захитали віру в співіснування, багатьом все ж таки здається, що наш час є початком якщо не вічного, то довготривалого замирення демократії з тоталітаризмом. Звідси й робиться висновок, що народи, які перебувають в лабетах диктатури комуністичної Москви залишено напризволяще також на неозначений час. Одначе, це не так. Для тих, хто розуміє історичні напрямки нашої доби й сучасну дійсність та має гострий політичний зір, цілком ясно, що світ і мир є неподільними. Події в Кореї, Марокко або В'єтнамі негайно відбиваються в Європі та Америці. Сучасне становище Німеччини визначає всю політику великих держав на всіх континентах. Від долі малої Формози залежить питання війни або миру в світовому масштабі і т.д.

В таких умовах неподільності світу й миру не може бути мирного співіснування двох протилежних політично-соціальних систем, оскільки в одній з них кілька сот мільйонів людей, третина всього людства, живе поневоленою, а в другій вільно. Тоталітаризм в духовій і економічній площині, ніколи не може витримати мирного співіснування з свободою. Це протирічить всім природним законам логіки, людської свідомості, психології та історичному розвитку сучасної доби й економічним відносинам. Навпаки, не дивлячись на всі деклярації, на всі взаємні поступки, угодовство між партнерами на конференціях і зустрічах, навіть на спроби співіснування, демократія й тоталітаризм ніколи не були ще так близько до зудару, як тепер. Кожна поступка тоталітаризмові тільки наближує цей зудар, бо сам принцип співіснування демократії з тоталітаризмом побудований на фальшивих засадах і тільки підсилює агресора.

Ми проти війни, особливо атомової. Ми за визволення нашого народу власними силами, революційним шляхом в союзі з

іншими поневоленими Москвою народами. Але ми не можемо скидати з нашого рахунку міжнародніх відносин. Ясно, що збройний удар демократії й тоталітаризму є фактором, який прискорить загострення існуючих в тоталітарній імперії внутрішніх національно-соціяльних протиріч, а тим самим прискорить визвольну революцію. Тому, якраз тепер і не може бути місця ані песимізові, ані скептицизові. Саме сьогодні всі наші сили мусять бути спрямовані на те, щоб наша праця сприяла революції вже на самому початку майбутньої війни. Тільки цим можна врятувати Україну і всю Європу від тотального атомового знищення. Шлях до такої революції йде через міжнаціональне об'єднання національних демократичних революційних сил всіх поневолених комуністичною Москвою народів.

Які ж особливості нашої доби визначають такий перебіг майбутніх подій та дозволяють твердити про близький збройний удар, саме в часі посиленої міжнародньо-дипломатичної діяльності та проектів співіснування? Які передумови є для того, щоб стверджувати швидке наростання подій, що будуть сприяти нашій визвольній боротьбі?

Переживаємо часи величезного історичного значення, коли світ виходить на інші суспільні шляхи. Часи занепаду колоніального імперіялізму й розвитку визвольних національних і соціяльних рухів. Розподіл і перерозподіл світової мапи і сфер впливів між великими державними потугами в наші дні провадиться надзвичайно швидко, часто цілком ігноруючи волю й бажання народів а іноді й проти волі власне тих націй і народів, які є об'єктом цієї торгівлі. Це в свою чергу тягне за собою шаленні темпи наростання конфліктів національного, соціяльного й політичного порядку в середині самих народів і націй та між ними. Такий стан тримає в напрузі ціле світове суспільство, саме в наслідок поступків демократії тоталітаризмові. В наші дні, дні початку атомової доби, історичний час міряється цілком іншими масштабами як колись. Історичні події, виникнення й зникнення різних ідей, рухів, цілих ідеологічних, економічних та соціяльних систем, чергуються як на кіноекрані. Темпи розвитку й занепаду різних націй та держав набувають характеру спортових змагань. Зміни в суспільстві, що колись повільно назрівали й проходили віками, тепер проходять десятиріччями, а ті, що формувалися на протязі десятиріч з'являються нагло, за кілька років, іноді навіть і місяців.

Як неодмінна вимога часу, в найшвидшому перебігу подій, постали й постають далі в Азії, Африці та інших континентах революційним шляхом нові суверенні національні держави, з числа тих, що ще вчора були колоніями або напівколоніями.

Фактор часу працює прискішено для того, щоб колоніальний імперіалізм якнайшвидше загинув. Доба територіального імперіалізму вже сходить з історичного поля. Цю добу в теперішній час найбільше репрезентує ССРСР, як тоталітарна імперія. Саме Москва своєю політикою намагається продовжити імперіалістичну добу ще для кількох поколінь. Імперіалізм, це остання стадія комунізму — так можна схарактеризувати це явище сьогодні. Все має свою історичну закономірність. Все народжується, розвивається, досягає свій кульмінаційний пункт і потім зникає, щоб дати місце новому.

Московська комуністична імперія розвивалась за часів Леніна, досягла свій вершок розвитку за Сталіна й занепадає в часі його спадкоємців. Історично назрів вже час звільнення України, Білорусі, кавказьких, тюрських та інших країн. Швидко зникає з політичного словника і таке розуміння як «сателіт». Цього історичного процесу розпаду імперій не може змінити жодна сила в світі і ніщо не може йому перешкодити.

Як вже зазначено, тоталітарна Москва за жодних умов не може витримати мирного співіснування з свободою через причини внутрішнього порядку. Разом з поширенням своїх територіальних впливів, Москва втрачає свої позиції світового комуністичного центру. Це звучить парадоксально, але так воно є. В Азії від Москви відбирає ці позиції червоний Китай, а на Балканах Югославія. Позиції Москви в Східній Європі з кожним днем слабнуть. Вона, як і її попередниця царська Росія, буде змушена шукати виходу з внутрішньої кризи і протиріч в провокаціях нової війни, щоб переключити увагу народів за ґратами ССРСР з питань внутрішніх на питання зовнішні. Вже друга конференція в Женеві показала, що не дивлячись на всі спроби співіснування, протиріччя між демократією й тоталітаризмом ніколи не можна злагіднити, а поступовання Москви в Азії, Африці і в німецькому питанні свідчать про те, що Москва йде на шлях організації «малих» воєн та льокальних заворушень котрі необхідно перейдуть у велику світову війну. Але кожна війна, що її буде вести комуністична Москва в умовах підсоветської дійсності є фактором який прискішить революційний вибух з середини. Велика українська національно-визвольна революція, що почалася в 1917 році, через різні етапи активного й пасивного спротиву, продовжується й до сьогодні. Якраз ми вступаємо в період, коли неминучі світові події, що наближаються не дивлячись на спроби співіснування, створять сприятливу ситуацію для визволення нашої Батьківщини. Але для нас повалення комунізму може ще й не означати дійсного звільнення. Може постати таке становище, що доведеться боротися

за нашу державну, політичну й економічну незалежність вже не з комуністичною Москвою, а з антикомуністичними московськими та іншими імперіялістами. Мусимо також рахуватися з тим, що кількадесятирічне панування комунізму не могло не залишити впливів на покоління в Україні, що народилося або доросло вже після військової поразки УНР. Крім того, цілком природньо, що за ті десятиріччя виріс і зміцнився комуністичний партійно-бюрократичний прошарок українського роду і його оточення. Хоч він і є дуже малий, але ці люди будуть битися за утримання влади до останнього подиху. Багато української молоді за підсоветських умов опинилися в комсомолі і на деяких з них комуністичний вплив позначився досить глибоко. Тому не виключене, що вже після звільнення від російсько-комуністичної диктатури, на Україні можуть бути спроби відновити знов диктатуру однієї партії, але вже на націонал-комуністичних засадах під машкарою «народньої», «революційної» або якоїсь іншої демократії особливого ґатунку.

В порівнанні з 1917—21 рр., на сучасній Україні зайшли великі зміни в свідомості людей, психології, соціальних відносинах, економіці і т. п. Все це породило там певні настрої, переконання й надії, які мусимо брати до уваги, коли хочемо українську національно-визвольну революцію довести до її переможного кінця. Революції проводяться не з еміграції, а з середини революційними чинниками в країні. Але політичні еміграції, як показав досвід історії Росії, Польщі, Чехії та інших країн, можуть стати також поважною революційною силою, коли вони мають зв'язок з батьківщиною, їх ідейне наставлення відповідає вимогам часу й свого народу та вони спроможні вести правильну революційну тактику й стратегію.

Виходячи з цієї характеристики доби і темпів наростання революційних процесів, яку ми дали вище, підходимо до найважливішої проблеми революції — проблеми революційних кадрів, що ту революцію мусять творити. Питання про кадри революції ввесь час не сходять з порядку денного на еміграції. І це цілком зрозуміло. На жаль, дискусії по цьому питанні дуже часто сходять з принципових псзицій і перетворюються на неконкретні партійно-суб'єктивні суперечки з взаємними лайками, провокаціями та особистими образами з боку представників протилежних поглядів. Постараємося об'єктивно, без пристрастей і персональних образ висвітлити питання кадрів революції, так як його розуміють тут на еміграції та висловити наш погляд, опертий на незаперечних історичних фактах, з нашого недавнього минулого й сучасного, на документах і логіці.

Ми вважаємо, що тільки через аналіз минулого можемо прийти до правильних висновків щодо сучасного й майбутньо-

то і тим самим обрати правдиву дорогу та правильну революційну стратегію й тактику.

На еміграції майже всі політичні групи декларують революційний шлях і орієнтацію на власні сили народу. Навіть деякі політичні групи, як ОУН-р чи УРДП-Б (вживаємо літеру «Б» щоб відрізнити від УРДП І. Майстренка), знайшли потрібним революційність задекларувати в самих своїх назвах. Але перші, судячи по їх пресі, очевидно уявляють собі Україну під московським комуністичним ярмом як національну пустелю, де живуть люди, з походження українці, але просякнуті большевицьким духом. Звідси правдоподібно випливає їх негативне ставлення до українців на Батьківщині, як до носіїв національних ідей, зневажливе ставлення до їхньої творчості і т. д. Таким чином в цьому випадку, ставка на революцію й на «власні сили народу» має тільки декларативний характер. Другі (УРДП-Б), декларують, що революційні кадри знаходяться «під егідою КПУ й комсомолу». Представників іншого погляду таврується як «представників відмираючої, нереальної України», або представниками «безглуздої реакції». Згідно такого погляду в пресі УРДП-Б проводиться пропаганда українських комуністів типу Скрипника, Шумського, П. Любченка, Лакізи, Куліша, Хвильового й інших. Настирливо й безапеляційно пропагується, як факт, що саме ці люди, як фізичні представники певних ідей, були надхненниками й керівниками доби українського розстріляного відродження двадцятих років. Цю добу вони навіть називають «добою Хвильового».

В статті «Де сходяться дороги» п. В. І. Гришко, член ЦК УРДП-Б, твердить, «... що вони, хоч були в комуністичному таборі, але були не стільки комуністами, стільки насамперед українськими патріотами і навіть українськими націоналістами». Дискусія про Хвильового показала, що справа йде не тільки про визначення революційних кадрів, але й про розповсюдження серед української політичної еміграції певних ідеологічних наставлень та політичних поглядів. Тому ми змушені тут говорити також не тільки про революційні кадри, але про весь комплекс питань, що їх заторкується в дискусіях про підсоветську дійсність. Ці питання необхідно з'ясувати не тільки в ім'я історичної правди, але й тому, що вони мають величезне практичне значення для напрямків наших революційних шляхів не лише у визвольній національній боротьбі, але й у боротьбі за соціальне звільнення. Для нас немає двох проблем: спочатку національного звільнення, а потім соціального. Для нас існує лише одна проблема, а саме — проблема одночасного національно-соціального звільнення. Аналіз нашого історичного близь-

кого минулого, мусить нас забезпечити від повторення тих самих помилок у майбутньому.

Щоб бути об'єктивними, аналізуючи історичні факти, документи й поступовання окремих осіб, ми не будемо брати дій тих осіб відірвано від тієї дійсності в якій вони жили й працювали. Балянс їхньої діяльності, звичайно, треба підводити тепер, на відстані певного історичного часу, але критерій для їхніх дій візьмемо з погляду не сучасної, але тієї конкретної дійсності в якій вони перебували. Аналізуючи поступовання й дії українських комуністів в національно-соціальної визвольній боротьбі українського народу, будемо брати й ті факти, що були оголошені самими середовищами й особами, з числа тих, що вважають українських комуністів «українськими патріотами і навіть націоналістами». Така об'єктивна метода дасть нам можливість встановити, чи сходяться дороги української національно-соціальної революції з дорогами тих, хто пропагує революційні кадри, які є «під егідою КПУ й комсомолу» та «хвилювізм».

СЛІДАМИ ІСТОРІЇ

Як свідчить історія революційних рухів на Україні до жовтня 1917 р. та історія спротиву большевизмові вже після 1917 р. й до сьогодні, на Україні ніколи не було власного національно-комуністичного масового руху. Для такого руху не було ані історичних, ані соціальних передумов. Майже не було української пролетарської класи, не було громадського господарювання на селі, що складало майже 80% всього українського населення, були глибоко закорінені християнські й національні традиції та індивідуалізм. В наслідок цього, в часи жовтневої революції большевицьким рухом на Україні керували П'ятаков, Квірінг, Бош, Медведєв, Шліхтер, Раковський, Ауссен та інші чужинці. З українців до них долучилися тільки одиниці, як М. Скрипник, В. Затонський і їх послідовники. Перед і в часи революції, на Україні не було жодної української большевицької політичної організації, тільки російські. Навіть в наші часи, як було повідомлено на XVII з'їзді КПУ в 1954 р., вона мала всього тільки 833.777 членів і кандидатів партії, себто до 2% населення. Але коли взяти до уваги, що в складі КПУ тільки 38% українців, то стверджується, що після кількадесятирічного панування комуністичної диктатури на Україні, число українських комуністів виросло до ...менш ніж одного відсотка кількості всього населення. Чи існують кращі докази, що комунізм є чужа, ворожа й антинаціональна

ідеологія на Україні? Після 4-річної збройної війни між УНР і советською Росією, Україна була завойована Москвою. «Червона армія в тяжкій і кривавій боротьбі проклала шлях до хліба, бо вона здобула Україну» — писала «Правда» від 6 лютого 1919 р. «Тепер ми маємо Україну, це означає, що ми маємо хліб». Це ленінське ствердження колоніяльно-грабіжницького характеру московської війни проти УНР можна знайти в його збірці творів, том 24, ст. 257. Не маючи можливості заховати факт завоювання України Москвою, Москва в своїх пізніших публікаціях змушена була навіть в історичних працях Інституту Історії Академії Наук СРСР писати, «що на допомогу працюючим України прийшла Червона армія». Описуючи війну з УНР, про цей прихід російської червоної армії на Україну, було зазначено майже в усіх публікаціях з приводу Переяславської угоди.

Такі свідчення ворогів надзвичайно важливі не тільки тому, що вони розбивають вщент намагання російських антикомуністичних політичних груп на еміграції та їх агентуру т. зв. «українців-федералістів», заперечити ролі Москви як окупанта України. Вони важливі ще й тому, що без з'ясування цих фактів ми не зможемо правильно оцінити ролі нечисленних українських комуністів, як тих, що штучно хотіли пересадити ідеологію комунізму з Москви на український ґрунт в ті історичні часи, які вирішували долю нашої Батьківщини на десятиріччя. Вже з початку грудня 1917 р. стало ясно, що большевицька Москва готує збройний напад на Українську Народню Республіку. «Війна за хліб, це війна за соціалізм» — оголосив Ленін. На Україні був хліб. Ще в червні 1917 р. керівники большевицької організації на Україні Горовіц і П'ятаков на нараді свого київського комітету заявили, що большевики не можуть підтримувати самостійності України тому, що Росія не може існувати без українського хліба, вугілля, цукру і т. д. Таким чином позиції Москви до України з'ясувалися на самому початку. Не дивсячись на такі заяви, в той же самий час група українських есерів, членів Центральної Ради, та депутати першого українського вільного парламенту, Шумський, Залівчий, Полоз, Михайличенко і ще кілька осіб, почали переговори з тими ж самими Горовіцом і П'ятаковим про організацію українського большевицького уряду з їхньою участю, замість Центральної Ради. Це була одна з перших спроб Леніна опанувати Україну з середини і тим полегшити рух червоної армії. За допомогою цієї групи, в середині грудня 1917 р., з метою повалення Центральної Ради, большевицькою організацією в Києві був скликаний «Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських і солдат-

ських депутатів». В день відкриття з'їзду 17 грудня раднарком РСФСР з Петрограду пред'явив Центральній Раді ультиматум, в надії, що з'їзд схвалить політику Москви щодо Центральної Ради. Але большевизм на Україні мав дуже слабкі позиції, майже ніяких. З 2500 делегатів за большевицькі резолюції голосувало тільки... 60 осіб. Воля працюючих України, тих самих від імені яких виступали і большевики і група Шумського, була виявлена яскраво й недвозначно. Це була перемога української духовості, самостійності й антибольшевицького наставлення українців. 26 грудня, того ж 1917 р., після невдалих спроб захопити владу з середини за допомогою маленької групи українських квіслінгів на чолі з Шумським, почалася війна між Москвою й УНР.

Група Шумського була виключена з партії есерів та почала відкрито співпрацювати з окупантом, саме в час жорстокої кривавої боротьби новонародженої української держави з напасником. Вони почали в Петрограді переговори з Сталіном, тодішнім наркомом національних справ, про створення коаліційного советського уряду на Україні в складі російських і українських комуністів в особах боротьбістів. Цю вимогу Шумський обґрунтував коаліцією комуністів з лівими есерами в РСФСР. Але боротьбістам в цьому було відмовлено. З метою надати російському большевицькому рухові на Україні український характер, Москва віддала окремим квіслінгам лише кілька місць в першому «українському уряді» в Харкові. З цього часу починається співвідповідальність українських комуністів за всі злочини окупанта й диктатури компартії перед українським народом.

Перше завдання, що його отримала група т. зв. «боротьбістів» на чолі з Шумським, була допомога російським большевикам в організації підпілля й повстань в запллі української армії, що обороняла Україну від окупанта. Як місцевий елемент, вони виявили себе при виконанні цього завдання, надзвичайно цінними помічниками російських частин червоного війська. Вони розкладали заплля УНР пропагандою серед селян українською мовою, вели пропаганду в середині українського війська, допомагали організовувати повстання в містах, зривали постачання української армії і т. д. На Харківщині, Полтавщині й Катеринославщині вони сприяли просуванню червоної армії організацією «нейтралітету» війська Центральної Ради. В січні 1918 р., після жорстокого обстрілу Києва, столиця була зайнята большевицькими частинами під командою Муравйова. Почався масовий терор, якого Україна доти не знала. Розстрілювали старшин, урядовців установ Центральної Ради. На вулицях ук-

раїнської столиці розстрілювали українців, що розмовляли українською мовою. Але групу Шумського це не зупинило. Навпаки, як свідчить М. Ковалевський в «Українських Вістях» від 8 липня 1954 р. «...після першої окупації столиці червоними відділами Муравйова справа співпраці «боротьбістів» з більшовиками була поставлена на ширшу п'ятакформу».

Так почалася комуністична контрреволюція «боротьбістів» на самому початку великої Української Національної Революції. В особах М. Скрипника і В. Затонського, старих членів большевицької російської партії українського роду, вони знайшли собі вчителів і керівників. Але першість в колаборації з російським комунізмом належить не «боротьбістам» на чолі з Шумським, а так званим «укапістам» з малого містечка на Полтавщині — Кобиляки.

Ленінська тактика розбиття й опанування ворожих комуністичних національних і соціальних рухів з середини, шляхом організації на неросійських теренах 5-х колон з числа неросіян, була ним опрацьована ще на еміграції. Як відомо, до цієї тактики належить і провокаційна організація близьких до комунізму, але національних за формою, політичних формацій. Завдання цих політичних груп, до повного опанування певного терену большевизмом, грати ролю допоміжного й примиреного фактора між комунізмом та національними визвольними рухами, які пізніше стали відомі під назвою «народних фронтів». Україна перша стала полем застосування такої стратегії й тактики.

Коротко після жовтневої революції 1917 р. і постанови Центральної Ради, Ленін вислав з Швейцарії на Україну, в саму гуцу українського населення — на Полтавщину, секретаря закордонної ЦК большевиків, особу, що відома під псевдом Хмелевцевої. Вона зі своїм чоловіком обирає місцем осідку Кобиляки і починає діяти. Росіянка Хмелевцева опановує українську мову і закладає «Українську Комуністичну Партію» — УКП. Одночасно Хмелевцева нав'язує контакт з пробольшевицькими незалежними соціал-демократами — Шахраєм, Авдієнком, Дідичем та іншими. Шахрай, член першого «українського советського уряду», пізніше виїздить в Росію, в Саратов, і вже там під опікою большевицького ЦК організовує Українську Комуністичну Партію (большевиків). Там, разом з українським большевиком, товаришем М. Скрипника, С. Мазлахом, він випускає в світ книжку «До хвилі». Ця праця була большевицькою спробою теоретично обґрунтувати таку невдачу тезу, як органічність і нерозривність українського національного визвольного руху з... комунізмом. Але з організацією УКП(б) на Україні нічого не

вийшло, бо не було ґрунту для такої партії, а українська дійсність навіть під большевицькою егідою заперечила прийняття ідей комунізму. Все ж таки «До хвилі» стала на довший час для українських комуністів типу Лапчинського, Шумського, Річицького та інших, коли не «евангелієм» то «псалтирем».

Після жорстоких боїв та нечуваних провокацій в запіллі української національної армії, Москва за допомогою українських комуністів перемогла УНР збройно, але не змогла перемогти духово. Українська мова, школи, культурні установи — все було нищене засобами терору. Та ця політика московського большевизму не отверезила ані Шумського, ані його колег. Вони продовжували співпрацю з Раковським, Мануїльським, Бош і інш., і в боротьбі проти УНР на фронті і в справі нищення українських національно-визвольних антикомуністичних повстанських кадрів в запіллі армії Муравйова. Як один з яскравих прикладів практичної антинаціональної діяльності групи Шумського в той період, треба пригадати пропаганду «боротьбістів» проти Центральної Ради, спеціально в українському війську, що обороняло Київ від Муравйова. В наслідок цієї пропаганди, яку «боротьбісти» проводили разом з російськими большевицькими організаціями на Київщині, з 20 тисяч українського війська, що було призначено боронити Київ, на захист столиці стало тільки 3000.

Щоб оцінити глибину національного падіння шумських, скрипників, шахраїв і затонських, як українців, необхідно порівняти їх дії навіть ще на початку Української Національної Революції, з поведінкою тих росіян, що народилися й вирости на Україні та почували себе її синами. Мова йде про брата Гаврила і Миколу Горобців (Воробйови). Майже в той самий час, — як розповідає сл. п. І. Мазепа в своїй праці «Україна в огні і бурі революції», — брати Горобці з палким завзяттям взяли за організацію на Катеринославщині «Вільного Козацтва». Це були сини залізничного робітника, росіянина. Обидва вони трагічно загинули від большевицьких куль. Ці паралелі промовляють самі за себе.

Але не дивлячись на поразку армії УНР, боротьба за національне й соціальне звільнення України не припинялася. Велика українська революція тільки починалася і революційний процес національного звільнення отримав і соціальний зміст. Боротьба йшла одночасно і проти московського імперіялізму і проти комунізму, як духової, національної та соціальної диктатури. Під цим оглядом боротьба УНР приборала вселюдський характер боротьби за свободу проти насильства.

УНР — перша держава, що підняла прапор демократії для боротьби з московським більшевизмом. Керівники Української Національної Революції 1917 р., насамперед Симон Петлюра, перші зрозуміли комунізм як світове зло. В той час як західні демократії обмежилися півзаходом і компромісами українська демократія, знову таки перша, відкрила безкомпромісний похід проти московського більшевизму, якому ті ж самі західні демократії із-за своєї короткозорості, дозволили вирости в світову небезпеку. Саме в цьому й полягає історичний вклад УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ, зокрема СИМОНА ПЕТЛЮРИ, в світову скарбницю боротьби за волю проти неволі. В світлі цих фактів, роля українських комуністів, особливо як агентури російського воєвничого комунізму, є жалюгідна не тільки з національного але і з вселюдського погляду.

Завоювавши майже всю Україну, уряд РСФСР заходився біля українізації харківського «українського советського уряду». Для Москви це було конче потрібним не тільки для замилювання очей українському народові, що нібито він має «свій» уряд, але головне, як протиставлення українському національному урядові і як перший крок для розпалювання боротьби в середині самого українського народу. Для цього, за порадою інтернаціоналіста Скрипника, до большевицького уряду були введені і Ю. Коцюбинський, Неронович та інші. З цією самою метою було приступлено до організації українських советських військових частин. Перший декрет про організацію цих частин, від 20 січня 1918 р. прикрашений підписом і М. Скрипника. До праці створення українських частин по боці Москви притягли якнайширше «боротьбістів» які, як колишні есери, мали великі зв'язки з селом. Але наслідки цієї праці, як засвідчила історія, виявилися мізерними. Українське селянство відкинуло більшевизм навіть не дивлячись на пропаганду українською мовою. Лише кілька невеликих загонів «червоного козацтва», в проти-вагу козакам українського війська, були здобутком боротьбістської контрреволюції.

Після Берестейської угоди і звільнення України від московсько-большевицького війська, українські комуністи почали діяти проти України з теренів Росії, куди вони повтікали. Впадає в око, що жодного повстання проти німецького війська вони не організували, як це робили проти військ УНР. «Всеукраїнський ревком» в складі П'ятакова, Бубнова і Ауссена існував більше для пропаганди ніж для практичних дій.

В 1918 році ЦК російської компартії організував в Москві I-й з'їзд компартії України. Вже саме місце з'їзду є яскравим доказом окупантського характеру цієї нової політичної органі-

зації для України. I-й з'їзд КП(б)У в своїх постановах відразу задекларував: «...об'єднання України з Росією на засадах пролетарського централізму в МЕЖАХ РОСІЙСЬКОЇ СОВЕТСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ...» (підкреслення наше). Отже, всякі спроби на еміграції виправдати українських комуністів за співпрацю з московським імперіялізмом, що ніби їм було на початках обіцяно самостійну Україну, а потім обдурено, не витримують жодної критики. Резолюція I-го з'їзду КП(б)У була ясна й недвозначна. З цього моменту українських комуністів треба рахувати як свідомих зрадників України.

Діяльність групи Шумського в тісній співпраці з московськими більшовиками після I-го з'їзду КП(б)У проявилася дуже активно по виході німців з України, коли повну владу перебрала Директорія. На допомогу червоній російській окупаційній армії для захоплення, вже вдруге, України уряд Леніна вирішив зформувати дві українські дивізії, в організації яких група Шумського взяла активну участь. Ці дивізії пізніше отримали назви Таращанської й Богунської. Наявність цих українських дивізій в червоно-московському війську, мусіла надати російсько-більшевицьким частинам українське забарвлення. І це використав тодішній нарком чужоземних справ РСФСР Чичерін, коли на протест уряду УНР, що російське військо вступило в Україну, брехливо заявив, «що жодного російського війська на Україні немає, а там б'ються українці між собою». Дуже цікавий факт з квітня 1918 р. характеризує «боротьбістів» і М. Скрипника як лютих ворогів самостійності України. Не маючи можливості за часів перебування німецької армії на Україні, забрати український хліб і вугілля, Сталін офіційно запропонував тоді раднаркому РСФСР провести з Центральною Радою переговори, щоб тимчасово визнати українську самостійність і на цій базі отримати хліб і вугілля шляхом товарообміну. Найбільше за всіх проти цього виступили М. Скрипник і «боротьбісти» на чолі з Шумським, і цим доказали, що вони більші вороги самостійності України ніж навіть сам Сталін.

1919 рік був вирішальним для справи самостійності України. Поразки УНР саме в 1919 році стали передумовою національного й соціального закріпачення України аж до сьогодні. В тому часі Україна опинилася в боротьбі вже з двома загарбниками, — російськими червоною і білою арміями — бо армія Денікіна несла не менше поневолення ніж армія Леніна. В зв'язку з боротьбою на два зовнішні фронти, становище вимагало, як ніколи, солідарності й національного об'єднання всіх без винятку українських патріотичних сил, не дивлячись на політичні розходження, на національній базі. Але для цього треба бути

перш за все українським патріотом. На жаль, українські комуністи та їх «попутчики» і в цій ситуації ще раз ствердили, що вони в першу чергу були і залишилися агентурою московського большевизму. Замість об'єднання вони організували... третій внутрішній фронт в запіллі армії УНР, що стікала кров'ю захищаючи Батьківщину від кількох ворогів. Не можна описати тут той довгий ланцюг провокацій, підступства, зрадництва національних інтересів і злочинів перед батьківщиною, що їх проробили українські комуністи, зокрема «боротьбісти» та т. зв. «незалежні соціал-демократи» саме в той найвідповідальніший час. Для цього потрібні грубі томи. Але деякі факти все ж таки тут зазначимо.

Під час жорстоких боїв з окупантською большевицькою армією Антонова-Овсієнка, Шумкий з товаришами починає переговори з командиром Запорізького Корпусу Армії УНР Волохом про його перехід на бік большевиків. Наслідки цієї злочинної провокації з військового погляду, описує така авторитетна особа, як один з керівників армії УНР ген. М. Капустянський: «На жаль Волох, к-р Запорожців, з групою демагогів, самовільно, на півдні перебирає владу і, замість нищільного удару по большевиках, до чого Південна Група мала сили, засоби і спроможності, він стає на радянофільську плятформу і агітує проти Директорії, а наприкінці березня починає мирні переговори з Раковським. Таким чином, отаман Волох зі всім своїм оточенням дають большевикам так конче потрібну їм передишку. І вони, вигравши на часі, захоплюють Бар-Могилів і порвавши переговори з Волохом, атакують дезорганізовану Південну Групу. Деякі її частини переходять до большевиків або розпорошуються». Далі ген. Капустянський відмічає, що «усе ж наше героїчне військо поруч з відважною дивізією Стренгірова, дає відсіч навалі большевиків». Дивізія Стренгірова — це тульські робітники, що в повному складі з 35 гарматами, в той самий час, коли «боротьбісти» перетягали запорожців до большевиків, перейшла з червоної армії на бік УНР під команду С. Петлюри. На тлі цього переходу російської тульської дивізії і треба оцінювати «національну працю» українських комуністів.

Укапісти Хмелевцевої, в умовах наступу Денікіна і відірваності від большевицького центру, вирішують діяти самостійно. Вони в Кобиляках організують «червону армію лівобережної України», розгортають там комуністичну політвиховавчу роботу і разом з тим думають йти на з'єднання з большевицькими частинами, але фронтові події цього не дозволяють. Тоді Хмелевцева висуває плян тимчасового підпорядкування укапістського війська, силою до однієї дивізії, оперативному командуванню

армії УНР, щоб взяти участь в боротьбі проти Денікіна. Цей плян через спротив більшості не проводиться в життя, але невеличка частина, під назвою «Полтавська повстанча бригада» приєднується до однієї з галицьких частин. В цьому поступованні частини кобиляцьких укапістів «боротьбісти», Шумський зокрема, побачили зраду комунізмові й обвинуватили їх в «підсиленні контрреволюційних банд Петлюри». За спеціальною постановою ЦК «боротьбістів», їх представник Лісовик був спрямований до бригади, щоб відірвати її від українського оточення і це йому вдалося. Пізніше, на X-му з'їзді РКП(б), Ленін висміяв самостійні дії і «політичну плятформу кобиляцьких комуністів».

Одночасно з погіршенням військового становища УНР, що мусіла боротися на двох зовнішніх і внутрішніх фронтах, росли большевицькі настрої і в частині українських соціал-демократів. Колишній міністр Центральної Ради М. Ткаченко висуває концепцію «українського большевизму», вимагає створення сильної організації українських комуністів і передачі Директорією влади цій новій партії. Ткаченко твердив, що тоді прийде замирення з большевицькою Москвою і почнеться боротьба між комуністами й антикомуністами в межах української держави. Кілька осіб на чолі з Ткаченком, оголосили себе фракцією «незалежних соціал-демократів» і таким чином в самих лавах керуючих боротьбою з большевицькою Москвою виникла большевицька опозиція в національній формі. Це було якраз те, чого Москва в той час бажала. Коли до цього додати, що ще група есерів на чолі з М. Грушевським стала на позиції советофільства, Винниченко сам також хитався між демократією і своїм вимріяним «спеціальним» комунізмом, то можна собі уявити, як це відбилося на війську у ті критичні часи кривавих боїв. Але Симон Петлюра своїх принципових поглядів в залежності від ситуації не міняв, він залишився незламним українським державником і антибольшевиком. Така позиція С. Петлюри І. Мазепи, П. Феденка й інших врятувала тоді дальшу визвольну боротьбу під незаплямленим прапором УНР.

Після того як прислане з РСФСР військо в тому числі мадьяри, китайці й латиші, за допомогою знову ж таки українських комуністів, вдруге вже опанували Україну, постала нова ситуація для продовження визвольної боротьби. Продовольчі загони червоної армії нещадно грабували українське селянство, ВУЧК на чолі з присланим Лацісом і сотнями спеціально надісланих Дзержинським агентів всеросійської ЧК, запровадили такий терор, що застогнала вся Україна. Від ЦК КП(б)У до колегії ЧК був делегований М. Скрипник, який перебрав там загальне ке-

рівництво. У відповідь піднялися масові повстання. Кожен пуд хліба, цукру та вугілля ¹² виривався в населення силою. Шлях продовольчих червоних загонів і команд ЧК був позначений кров'ю й устелений забитими. Кожне число комуністичних часописів на Україні повідомляло про бої з «бандами», як більшевики називали українських повстанців. Навіть вже відібраний хліб не міг бути ввесь вивезений до Росії, бо повстанці не давали нормально працювати залізницям. «Зойк лунає від наших товаришів в Україні...». «Нема кому будувати советську владу на Україні», писав Ленін.

Такий стан об'єднав в антикомуністичній боротьбі майже всі українські політичні партії. Навіть частина майбутніх укапістів в своєму часописі «Червоний Прапор», що виходив в Києві, за дозволом комуністичного уряду, звертала увагу російських грабіжників на неможливість їхнього методу і скаржилася, що українську революцію більшевизм перевертає в продовольчу справу. Але на Шумського і решту «боротьбістів» це не подіяло. Вони продовжували співпрацю й старались укомплектовувати апарат «влади на місцях», на відсутність якого так огірчено скаржився Ленін.

Варто відмітити, що якраз з 1919 року починається співпраця «боротьбістів» з терористичними органами комунізму — ЧК. Сприяли цій співпраці М. Скрипник і В. Затонський. На працю в ЧК Шумський направив багатьох своїх однодумців. По телефонних дзвінках Шумського заарештовували українських кооператорів, культурних діячів, петлюрівців. Він часто особисто приїздив до ЧК, розмовляв з заарештованими і, коли ті давали згоду на співпрацю, їх звільняли. Особливо заангажувався до праці в ЧК поет Елай-Блакитний. В справі винищення української інтелігенції, що стояла на антибільшевицьких українських державних позиціях, українські комуністи грали винятково велику й ганебну роллю. Вони були не тільки виконавцями волі Москви, але часто й ініціаторами загибелі в льохах ЧК найкращих сил української нації. М. Скрипник, Затонський, Шумський, Полоз, Блакитний, Річицький і багато інших менш відомих, несуть за це тяжку відповідальність перед українською нацією. В факті пізнішої загибелі більшості з них з рук того ж ЧК, куди вони відправляли інших, можна бачити найвищий закон справедливості.

Трохи інша тактика була в «незалежних соціал-демократів». Вони також, як і «боротьбісти», в самі тяжкі часи боротьби за українську державність, зрадили УНР. Вони прикладали всі свої сили на створення свого «українського більшевизму», але співпрацюючи з Москвою, на всякий випадок не втрачали

зв'язків з колами УНР. Більше того, отримуючи гроші на свою діяльність від російських большевицьких організацій на Україні, вони, як свідчить І. Мазепа, частково фінансувалися й від УНР. Уряд УНР час від часу видавав їм субсидії в надії, що вони стануть троянським конем, який спричиниться до загибелі російського большевизму на Україні. Як відомо, ці надії не мали під собою реального ґрунту.

М. Ткаченко, другий «теоретик» українського большевизму по Шахраєві, виковистовуючи свої персональні зв'язки, як колишній міністр Центральної Ради, їздив скрізь за урядом УНР і постійно умовляв Петлюру та І. Мазепу передати владу українським комуністам. Петлюра вже тоді розумів те, чого не зрозуміли українські комуністи навіть пізніше, а саме, що коли б їм і дісталася влада, то це українську державність все одно не врятувало б, бо справа йшла не тільки про соціальний устрій на Україні, а в першу чергу про московський імперіялізм.

111
В день початку Першого Зимового Походу в грудні 1919 р. як протидію йому, ЦК РКП видав постанову, що РКП стоїть за «самовизначення народів», що треба українізувати советські й партійні установи на Україні і «...перетворити українську мову в знаряддя (підкреслення наше) комуністичної освіти працюючих мас». Таким чином, причини т. зв. «українізації» цілком ясні. Провокативний лист Леніна з приводу перемоги над Денікіном, а ще раніше відозва Троцького про «незалежність советської України» впали на добрий ґрунт. Українські комуністи навіть почали організувати власну «червону армію України», як противагу армії УНР. Але й тут вони пішли дорогою провокацій, щоб ще більше знесилити Армію УНР. Кадри своєї армії вони намагалися набирати не з населення, а шляхом розкладу української армії. Навіть ревком ЦК «боротьбістів» призначив був зрадника Волоха головним отаманом цієї майбутньої армії. Та організувати цю армію їм не вдалося. Не вдалося створити тоді й кадрів державного апарату для «незалежної советської України» бо, як ми вже зазначили, на Україні не було ґрунту для комунізму. Єдина сила, яка тримала українських комуністів на поверхні — були багнети московського окупанта.

Намагання УРДП на еміграції доказати, нібито російський комунізм обіцяв українським комуністам «незалежну Україну» і партійну самостійність, а потім ошукав і тому вони «фатально помилилися», ввічливо кажучи, є свідомою неправдою з боку керівництва УРДП. Жодні тактичні большевицькі гасла про «самоозначення» й «незалежність», що давалися, для ока, загалу, не могли обдурити якраз Шумського, Полоза, Блакитного, Річиць-

кого, Лапчинського, Ткаченка та інших укапістів. Більшість з них самі брали участь в большевицьких партійних конференціях, де виносилися постанови про тотальну централізацію й підпорядкованість РКП. До того ці постанови були оголошувані в партійній пресі. Вони перекреслили всі пропагандивно-провокаційні гасла Леніна й Троцького. Ось дві цитати з них:

«З'ясуємо ж метою як одну з передових форм на шляху до цілковитої єдності, (підкреслення наше) партія висуває федеративне об'єднання держав, організованих за советським зразком». «Центральні комітети українських, латишських і литовських комуністів користуються правом обласних комітетів партії і цілком (підкреслення наше) підпорядковані ЦК РКП». Ці цитати взяті з постанов VIII-го з'їзду РКП, що відбувся в березні 1919 року, саме під час тяжких боїв Армії УНР проти большевицьких окупантів. Як же реагували практично українські комуністи, зокрема «боротьбісти», як «українські патріоти» на ці постанови? (Маємо на увазі не паперові заяви, а діяльність в умовах боротьби за українську самостійну державу на фронтах). Їх реакцією було посилення праці по деморалізації армії УНР, особливо серед селянства, користуючись своїми старими есерівськими зв'язками. Ген. М. Капустянський описує ті події, на підставі звіту начальника оперативного відділу штабу Армії УНР полк. Решке, так: «Постійна відсутність зв'язку з підгрупами й окремими частинами, що було наслідком роботи ворога, а також наслідком роботи місцевих большевиків серед селянства, яке вороже ставилося до нашої армії, разом з іншими, були загальними причинами, що змушували нашу армію до відвороту», і далі: «... все ж штаб східнього фронту та віддані справі частини продовжували і в цій атмосфері деморалізації мужньо і самофірно боротися й стримувати ворожу навалу». Це було якраз в березні-квітні 1919 року.

На початку 1919 року, коли для уряду Леніна створилося критичне становище, український советський уряд, де перебували, як його члени, і українські комуністи, звернувся з спеціальним закликом до всіх інших екзильних урядів, як Білорусі, Литви і т. д., укласти з РСФСР «тісний оборонний союз проти всіх спроб повалити завойовану дорогою ціною владу робітників і селян». В травні 1919 р. вже після рішень VIII-го з'їзду РКП, цей «уряд» визначив спеціальною постановою й конкретний зміст такої спілки. На таку ініціативу «українського» комуністичного «уряду» в Москві, звичайно приєдналися й інші «уряди» різних республік, що перебували там же. Це й стало причиною постанови ВЦИК РСФСР з дня 1. 6. 1919 р. в якій

говорилося: «згідно з бажанням республік, що уклали союз, об'єднати, крім військового керівництва, управління залізницями, постачання, фінансів, тощо».

Так українські комуністи допомагали московському большевизмові створювати передумови для перемоги над українською самостійністю. Але може цих фактів не знали ті, що характеризують українських комуністів як «українських патріотів» і навіть... «націоналістів»? Ні, знали добре. Ці факти й витяги з постанов були також і ними самими оголошені в «Українських Вістях» від 20 вересня 1953 року. Тому ми дозволяємо собі ще раз повторити, що їх твердження — свідомо неправда.

Нерівна боротьба між УНР і РСФСР, до того ще переобтяжена провокаціями і диверсійною роботою «українських патріотів» у запіллі армії УНР, доходила до свого логічного кінця. Останній героїчний бій армії, — це Другий Зимовий Похід. Похід, який має мало порівняння в світовій історії. Не будемо тут описувати нові провокації й диверсії з боку українських комуністів зокрема «боротьбістів», що були спеціально спрямовані проти українського війська з Зимовому Поході, бо це треба написати цілу книжку. Відмітимо лише одне.

Ще перед Другим Зимовим Походом, російським большевиком з допомогою Шумського, вдалося в головний штаб військ призначених в Зимовий Похід, всадити на становище державного інспектора групи Тютюнника, свого шпигуна Заярного. Шумський спромігся влаштувати начальником оперативного відділу штабу також «боротьбіста» Снігірова. Обидва передали всі зв'язки й плани до Москви і тисячі повстанців на Україні були знищені ще перед Походом. Як відомо, Зимовий Похід закінчився трагедією під Базаром. Кілька сотень полонених були розстріляні, після того, як відмовилися видати своїх старшин і вступити в червону окупаційну армію. З 359 осіб не знайшлося жодного зрадника. Це була перемога українського духа, це була пісня пісень української національно-визвольної революції.

Оцінюючи діяльність скрипників, шумських, любченків, річицьких та інших, критерієм їхньої поведінки в добу збройної боротьби за українську державність мусять бути чини героїв під Крутами й Базаром.

Так закінчилася офіційна війна між УНР і РСФСР. Доводиться тільки дивуватися, як могла УНР провадити ту нерівну збройну боротьбу осамітнена, без нормального постачання, в умовах диверсії, провокацій і зради та головне в умовах тодішньої національної несвідомості мас аж чотири роки. Не ма-

емо сумніву, що ті, хто знаходить в тодішніх діях керівників УНР лише помилки, самі в тих умовах не потрапили б протриматися ні місяця.

Характеристика діяльності українських кимуністів в добі початку української революції й боротьби УНР на рідних землях, була б не повною, коли б ми не відмітили декотрих моментів, які оприділюють їх ролю і як українців і як борців за соціяльну справедливість.

Які причини могли штовхнути свідомих українців в обійми комунізму? Перехід їх до большевизму можна було б зрозуміти, коли б Україна була під чужонаціональною окупацією й єдиною силою, що проголошувала б боротьбу з нею й політику державної самостійності народів, були тільки большевики. Але було якраз навпаки. «Боротьбісти» на чолі з шумським перейшли на бік большевизму вже тоді, коли організувалась українська держава. Вони були не звичайними громадянами, а послами першого українського парламнту і то від партії, що була однією з керуючих. Звідси висновок, що вони могли впливати на політику молодій держави відповідно до своїх політичних переконань демократичним парламентарним шляхом. Демократія УНР давала їм виключні можливості для цього. Але вони цього не використали. Може соціяльний зміст УНР містив в собі реставрацію капіталізму в його найгірших формах? Може Уряд УНР боровся за поміщицьке поневолення, за відновлення 12-годинного робочого дня, за дальшу експлуатацію працюючих, за диктатуру купки капіталістів, як це розповсюджували большевики? Може це було несумісним з ідеями Шумського і його групи? Теж ні. Навпаки, в Універсалах Центральної Ради й у всіх без в'янтку постановах та документах Директорії, під керівництвом Винниченка і Симона Петлюри, скрізь зазначено про відміну всіх старих порядків спрямованих проти працюючих мас та соціяльне визволення народу. В сільському господарстві був введений принцип трудової власності і права на вільне розпорядження наслідками своєї праці. Природні багатства і тяжка промисловість України мусіла бути націоналізована. Був встановлений 8-годинний робочий день, введені колективні угоди, право на страйк, свобода профспілок. Були забезпечені й підстави охорони праці та соціяльного законодавства в такій мірі, що вони й сьогодні можуть служити за зразок соціяльної системи для сучасних демократичних держав. Все це було деклароване, разом з національно-персональною автономією для національних меншин на Україні. Правдива виборність уряду й законодавчого тіла забезпечували правдиву демократію в су-

часному розумінні. Отже, національний і соціальний зміст УНР був задовольняючий для всіх, крім московських імперіялістів і великовласників. «... Право управління й порядкування краєм повинно належати тільки тим класам, які суть основою громадського життя, які творять матеріальні та духові цінності...» — саме це стоїть в декларації Директорії УНР. Всі ці принципи національної й соціальної демократії персоніфікувалися в особі Симона Петлюри. Саме за це його так ненавидить большевизм та намагається винищувати рух Петлюри ще й сьогодні всіма засобами, також і за допомогою українських комуністів та близьких до них, бо знає, що цей рух буде переможцем завтра. Це доказує, що принципи УНР, тієї самої петлюрівщини, не тільки не втратили свого значення сьогодні, але знаходяться на прапорах всіх демократичних світових політичних рухів, як програма дій для сучасного й майбутнього. Таким чином Петлюра на багато десятиріч випередив своїх сучасників і в цьому є його велич також і в світовому демократичному русі, а не тільки як історичної постаті української революції. Тому тяжко шукати ідейних причин зради шумських річицьких, шахраїв і їм подібних. Але все ж таки причини були. І було їх дві. Перша, що об'єднувала цих людей з комунізмом, це настрої тоталітарності, втілені в теорії «диктатури пролетаріату». Цим диктатурщикам не було місця в демократичній системі. Ще в червні 1917 р. на з'їзді українських есерів, група Шумського висунула вимоги, що національну революцію на Україні треба підпорядкувати класовій боротьбі на підставі єднання з російським пролетаріатом і приступити якнайшвидше до організації усупільнених сільських господарств. Друга причина — персонального характеру. За наявності таких сил як Петлюра, вони ніколи б не отримали абсолютної влади, до якої вони стреміли всім єством. Тому вони, як «місцевий елемент», вважали що таку владу отримують на Україні при комуністичній московській владі. Ось тут і була їхня «фатальна помилка». З цією метою вони пробували штучно насаджувати «свій» комунізм на український ґрунт, але створити «українського комунізму» було неможливо і їм не лишилося нічого іншого, як спертися на московські большевицькі багнети.

З падінням УНР, почалося будівництво УССР. УССР виникла як вимушений компроміс з боку російського большевизму, що до державних прагнень українського народу, втілених в 4-річній збройній боротьбі УНР, особливо під проводом Симона Петлюри. Наступили нові часи в історії українського народу. В ці нові часи українські комуністи, в тому числі «боротьбісти» й укапісти, також грали винятково велику роль. Але яку?

ПІД ЄГІДОЮ КП(б)У.

Україна була завойована російським большевизмом. Але утримати завойоване, без допомоги «місцевого елемента» в урядовому апараті завойовника, було неможливо. Цим «місцевим елементом» і стали українські комуністи всіх гатунків. Невеликі числом, але надзвичайно активні, вони перш за все включилися до акції російського большевизму по «знищенні залишків петлюрівщини». Можна назвати сотні прізвищ «боротьбістів» і укапістів, які під загальним керівництвом своїх московських колег, очолювали повітові трибунали, ЧК, загони міліції, повітову владу й комнезами — зняряддя воєнного комунізму. І треба віддати їм належне. Своєю люттю проти петлюрівців, вони перевищували своїх московських товаришів. Під керівництвом Шумського, поет і пізніший головний редактор харківських «Вістей» Блакитний, з загonom ЧК шукав за Сергієм Єфремовим, колишнім заступником Голови Центральної Ради і головою БУД-у і ледь не заарештував його в одному селі під Києвом, де той був нелегально. Роля Шумського, Полоза й інших в ЧК була тоді загальновідома. «... вони були українці та ще й большевики, що в моїй недосвідченій голові не могло ніяк бути об'єднане. І були вони дуже впливовими у всеукраїнській Чеці. І це не був жарт» — пише в своїх спогадах Т. Осьмачка в ч. 23 «Українського Прометея», про Шумського, Полоза і Блакитного. Ю. Коцюбинського і Шумського Москва, як «українських дипломатів» — представників УССР — послала до найбільших скупчень еміграції УНР, першого до Відня, а другого до Варшави. У Варшаві Шумський разом з московським советським послом Караханом домагався видачі Петлюри, діячів УНР та заборони діяльності української політичної еміграції. Шумський розгорнув у Варшаві таку діяльність, яку можна порівняти з сучасними методами Москви для знищення української політичної еміграції. Одночасно з настирливими вимогами про видачу С. Петлюри, ген. Омелянович-Павленка та інших, Шумський намагався в таборах інтернованих вояків армії УНР, організувати масовий «поворот на батьківщину», в стилі провокаційних звернень сучасного комітету ген. Михайлова. Не були забуті й обіцянки «амнеції». Під час цієї діяльності, Шумський вже не був «боротьбістом», але членом ЦК КП(б)У.

Після того, як на большевицькій партконференції в Таганрозі спроби деяких українських комуністів провести рішення, щоб большевицьку партію на Україні назвати українською комуністичною партією були різко відхилені, «боротьбісти» самоліквідувалися та ввійшли на вимогу Леніна до московської

агентури — КП(б)У. Варто відмітити, що Шумський був одним з ініціаторів цього кроку, тоді як Полоз виступив проти, ~~би~~ вважав, що вони мусять співпрацювати, а не підлягати безпосередньо. В 1920 році Шумський писав в «Комуністі»: «Партія скомандувала нам струнко і ми стрункою лавою увійшли до КП(б)У». Чи треба кращого доказу про коляборацію з ворогом? Але укапісти під проводом Річицького залишилися окремо і, як УКП проіснували до 1925 р., виконуючи директиви Москви як її підлегла, але автономна організація.

В своїх спогадах про перебування на Україні «гостем» уряду Раковського, Винниченко згадує про ті довгі дискусії, що він їх вів з ЦК УКП в Хоркові і відмічає, що УКП була навіть проти самостійного українського робітничого руху, що вони стояли **ТАК САМО ЯК І РКП** на позиціях **єдності** українського робітництва з російським, лише з забезпеченням прав національних меншин. Ця більше ніж дивна укапівська засада, що українцям на Україні належаться тільки права «національних меншин» і була головною причиною того, що московський большевизм терпів УКП аж до 1925 року. Не тільки терпів, але й сприяв їм тоді, бо в ті часи Москва в протилежність до ідей УНР якраз і потребувала таку партію, саме ніби «самостійну» і українську. Тому для укапістів окреслення «маленькі еркапісти», яке дав їм Винниченко, є більш правдиве ніж «українські патріоти і навіть націоналісти», як їх заднім числом характеризують тепер діячів УРДП-Б.

Поразка Армії УНР не припинила боротьби з окупантом і большевизмом на Україні. Боротьба набрала тільки інших форм і стала ще жорстокішою в підпіллі. В «Комуністі» і харківських «Вістях» за 1921—22 рр., майже в кожному числі повідомлялося про бої з «бандами», про працю революційних трибуналів, про «ліквідацію залишків петлюрівщини». Тільки з одних цих повідомлень вже видно, що вся Україна була в полум'ї повстань. «Український» советський уряд, окупаційне російське військо і їх агентура — українські комуністи — почували себе як на війні. Конфіскація хліба в українських селян провадилася знов т. зв. продовольчими загонами, котрі були озброєні не тільки ~~ружметами~~ ружметами, але й легкими гарматами. Поїзди з хлібом ішли під охороною большевицького війська і т. д. Сітка повстанських комітетів покривала тоді всю Україну. Ідейне керівництво боротьбою за УНР на батьківщині і зокрема повстанськими комітетами в ті часи належало БУД-ві, Братству Українських Державників. БУД організувався ще в 1919 р. як організація УНР, а з часів окупації України Москвою пішов в підпілля разом з своїм головою СЕРГІЄМ СФРЕМОВИМ. Маємо

документальні докази, що голова БУД-у Сергій Єфремов свої функції ідейно-політичного керівництва тодішнього повстанського руху на Україні провадив постійним безпосереднім контактом з повстанками й окремими керівниками найбільших повстанських загонів. Одним з найближчих співробітників С. Єфремова був член керівництва БУД-у проф. В. Дурдуківський. Для поборювання всенароднього повстанського руху, засобів окупаційної адміністрації та війська не вистачало. Потрібний був знову «місцевий елемент», особливо той що розмовляв українською мовою і мав зв'язки з українським селянством, яке творило більшість повстанських кадрів. Цей «місцевий елемент», в особах колишніх «боротьбістів» і укапістів, ЦК КП(б)У й направила на організацію команд повітової міліції, скріплення кадрів ЧК, місцевих органів влади і організації комнезамів, без яких впоратись з українським селом большевикам було неможливо. Можна ствердити без перебільшення, що український народ зненавидів своїх українських комуністів може ще більше, ніж чужих московських. Невистість ця була виправдана і її психологія зрозуміла. І. Мазепа розповів про цікавий випадок з Шумським. В одному селі росіяни не могли заспокоїти бурхливих селянських зборів, тоді там виступив Шумський, який українською мовою, майже заспокоїв селян, але як тільки він вимовив слово «комуна», селянська юрба ^{мало} ~~ледве~~ не роздерла його на шматки. Г. Косинка в одному з своїх оповідань описує один з випадків, що в ті часи були частим явищем. Укапіста, що приїхав на Черкащину організувати комнезам, селяни вибили шомполами і при цьому змусили його співати «Ви жертвою в бою нерівним лягли». Вивіз українського хліба в Московщину під час страшного голоду на Україні в 1921 р., безперечно був найтяжчим злочином супроти українського народу, бо через це загинуло мільйони людей і в цьому злочині брали активну участь українські комуністи. Паперові протести декого з них, порівнюючи з тією практичною допомогою, яку вони дали окупантові в ті часи, є ніщо. «Я знаю, що майбутні покоління судитимуть і може й проклинатимуть нас, українських комуністів» — передає С. Підгайний в своїй книжці «Українська інтелігенція на Соловках» слова українського комуніста Ю. Самбурського.

Воєнний комунізм, як державна система масового терору в усіх галузях життя й праці, довів до руїни усі галузі господарства і поставив большевицьку владу на чолі з Леніном, в катастрофальне положення. Приблизно в ці часи вже ясно визначилися посилені централістичні тенденції РКП, не тільки в державно-політичній площині, але й у всіх галузях промисловості

і сільського господарства. Вже тоді місцеві керівники не мали права вільно розпоряджатися фінансовими прибутками, що поступали з місцевих податків, продукції промисловості, природних багатств і особливо сілько-господарських продуктів. Все мусіло йти до Москви. За невиконання постачання для РСФСР місцеві керівники обвинувачувалися в саботажі й мусіли відповідати головою перед трибуналом ЧК. Таким чином українські комуністи, замість бути господарями становища, опинилися в ролі прикажчиків, що завжди стоять під ударом. Звичайно, що така система в національних республіках зачепила болюче й національне почуття українських, білоруських та інших комуністів. Це було природньо. Українські комуністи Ю. Лапчинський, М. Скрипник і інші, через большевика Медведєва, нав'язали зв'язки з так званою «робочою опозицією» в Москві, на чолі якої стояв член ЦК РКП Шляпников. Ця російська група була яскраво московсько-шовіністичного типу, але вимагала з позицій соціальних ідеалів, децентралізації в народньому господарстві і передачі керування промисловістю «конгресам місцевих продуцентів». Спираючись на цю групу, українські комуністи мали надію добитися в ЦК РКП деякої децентралізації в господарських відносинах. Як бачимо, цієї децентралізації в господарських відносинах вимагали не тільки українські, але й частина російських комуністів, що працювали в галузі господарства навіть в самій РСФСР. Ця обставина свідчить за те, що вимоги децентралізації в народньому господарстві не були проявом «українського патріотизму» комуністів типу Скрипника, Шумського, Волобуєва, Цолоза та інших, як це намагаються тепер доказати деякі кола. Це були тільки стремління господарської доцільності та акт самозахисту. Місцеві керівники мали обов'язки і не мали майже жодного права, яким вони могли б забезпечити вимоги Москви, що ставила їх завжди під обвинувачення в саботажі, а це в ті часи означало розстріл. Навіть Молотов, якого аж ніяк не можна запідозрити в симпатії до України, перебуваючи тоді на посаді секретаря ЦК КП(б)У, також в деякій мірі підтримував ці намагання, бо суцільна централізація при відсутності певних прав ставила тоді й його персонально також в прикре становище, не дивлячись на те, що він був найвищим представником ЦК РКП на Україні.

Ніколи і ніде, ані боротьбісти, ані укапісти не вимагали відокремлення України від Москви. Вони вимагали лише національно-культурної автономії та деякої децентралізації фінансів і господарства, оскільки московська суперцентралізація не давала можливості виконання навіть центральних плянів, за

які вони, як місцеві керівники, відповідали головою. Тільки з цих причин укапісти домагалися права вступу до Комінтерну, як партія рівна московській комуністичній партії. З цих же самих причин частина українських комуністів була проти першої конституції ССРСР в тому вигляді в якому її запропонував Сталін. В деклярації VII-го українського з'їзду рад, в зв'язку з проектом конституції ССРСР від 1923 року, було виставлене скромне побажання «поширити бюджетні й фінансові права національних республік» і «дати гарантії вияву господарської ініціативи» тим же республікам. Саме для цього і сперечалися українські комуністи з Сталіном за слово «федерація» чи «конфедерація».

Цікаво, що проти сталінського варіанту конституції ССРСР від 1923 року найбільше виступали М. Скрипник, В. Затонський і... Х. Раковський. Той самий Раковський, що перебуваючи головою «українського» советського уряду заявляв і писав, що «української мови нема і вона непотрібна». Вже тільки сама участь Раковського в цій опозиції Сталіну є найкращим доказом, що Скрипник, Затонський та інші українські комуністи виступали не за українське звільнення, а лише за збільшення їх прав, як керуючої комуністичної верхівки на Україні. Тому спроби гльорифікаторів українських комуністів дискусію про конституцію ССРСР в 1923 році виставити як український патріотизм М. Скрипника і йому подібних є груба фальсифікація історії й неправда, яку вони поширюють для своїх політичних цілей. До цього треба ще додати, що саме українські комуністи під керівництвом своїх московських колег в 1919 році відреклися від господарської самостійності, від права мати військо і т. д. на користь Москви спеціальною умовою.

Загальну кризу большевизму, яка була викликана воєнним комунізмом, Ленін розв'язав проголошенням нової економічної політики (НЕП) на X-му з'їзді РКП в 1921 р. Продовольчі поставки були замінені продподатком, і в промисловості і в торгівлі, за виключенням важливих народньо-господарських об'єктів. Була дозволена тимчасова приватна ініціатива. Ці міроприємства відразу дали чудові наслідки. Сільське господарство, промисловість і торгівля отримали найвищі темпи розвитку. Появилися ознаки заможності, особливо на Україні, і почав творитись прошарок заможних селян, підвищився рівень життя робітників та інтелігенції. Але разом з тим, комунізм на Україні почав втрачати важливі позиції. НЕП значно послабив диктатуру компартії. Це послаблення диктатури виявило нові можливості в усіх галузях національного життя й праці. Стало

вільніше дихати в літературі, мистецтві, науці й громадському житті.

Незабаром сталася невелика подія, яка, одначе, мала величезний вплив на дальшу визвольну боротьбу в УССР. На прохання Президії Всеукраїнської Академії Наук, яке було підтримане українцями-академіками в Петрограді і Російською Академією Наук, президія ВУЦВК амнестувала Сергія Єфремова і видала йому охоронну грамоту де була, за підписом Г. Петроського, зазначена і «особиста недоторканість» акад. Єфремова. Цікаво, що цю амнестію ВУЦВК дав без жодних вимог і зобов'язань від Єфремова. Пізніше, в 1924 р., амнестія академіку Грушевському була дана тільки після зобов'язання лояльності супроти УССР. Амнестія Єфремова пройшла після жорстокої боротьби з українськими комуністами, які виступали проти нього вже тоді. Проти цієї амнестії виступили Скрипник, Шумський, Блакитний, Касьяненко та інші. Амнестований Єфремов вийшов з підпілля і як віцепрезидент Всеукраїнської Академії Наук взяв участь не тільки в науковому, а й у громадському житті України. Разом з академіком А. Кримським і М. Василенком, С. Єфремов відразу надав праці Академії Наук патріотичний характер.

В умовах послаблення комуністичної диктатури під час НЕП-у, українська патріотична праця розгорнулася в досить великих масштабах. Але на перешкоді цієї праці стали знов українські комуністи, що займали керівні становища в керівництві освітою та фінансами УССР. Всеукраїнським центром українського відродження після військової поразки УНР, поволі ставала Українська Академія Наук, зокрема її історико-філологічний відділ, яким керував разом з академіком Кримським С. Єфремов. Тодішній президент Академії проф. В. Липський займався тільки науковою працею, і керівництво цілої Академії, разом з її численними інститутами, комісіями та науковими товариствами, фактично опинилося в руках голови Управи Академії С. Єфремова і неодмінного секретаря А. Кримського.

В червні 1921 р. за внеском М. Скрипника, який ще тоді не був наркомом освіти, уряд УССР спеціальною постановою за підписом Х. Раковського надав Академії новий статут. Цим статутом були ліквідовані самостійні наукові товариства, як Нестора Літописця та інші, був утворений соціально-економічний відділ з вказівкою організації катедри марксизму-ленінізму, Академію зобов'язано співпрацювати з урядовою комісією по історії партії та вперше була зроблена спроба партизувати Академію наданням партійним і «громадським» установам права висувати кандидатів в академіки. Згідно з постановою уряду

УСРСР, Академія була взята на державний бюджет та було обіцяно для «розвитку української науки, виділити ще додаткові кошти поза бюджетом». Насправді ж наркомат освіти, якому безпосередньо була підпорядкована Академія, на чолі якого став О. Шумський та наркомат фінансів на чолі з Полозом, фактично відмовили Академії навіть в тих фінансових засобах, які вже були приділені урядом. До 1923 р. Академія не отримала жодного карбованця. Академія й співробітники цієї найвищої установи не отримували жодної платні, хоч ця платня й була затверджена бюджетом. Не було дано жодного карбованця на придбання книжок, наукових приладів та видавничу діяльність. Неймовірно, але факт, що найбільші українські вчені, найвищі репрезентанти української духовості — члени Всеукраїнської Академії Наук — заробляли часто на життя фізичною працею. В той же самий час українські комуністи з наркомату освіти спрямовували кошти, призначені для української науки, на партійну працю. Це була політика знищення незалежної Академії Наук, щоб пізніше на її уламках побудувати іншу академію, служницю комунізму в національно-українській формі. Але тоді Українську Академію Наук врятували від загибелі академіки С. Єфремов, Д. Балагій, А. Кримський та інші, які разом з багатьма науковими співробітниками утримали її за рахунок власних заробітків поза Академією. З перших днів існування Всеукраїнської Академії Наук при комуністичній диктатурі і по сьогоднішній день, особливо з 1921 по 1929 рік, ішла та йде боротьба за чистоту української науки, проти її підпорядкування цілям московського шовінізму і комуністичної доктрини. Але період НЕП-у, який, як вже зазначено, був періодом послаблення централістичних тенденцій Москви, створив порівнюючи кращі умови для розвитку української науки й культури. В цих умовах дуже багато залежало від республіканської влади в керівництві якої на багатьох ключевих постах були українські комуністи з числа боротьбістів і укапістів. Саме ці «українські патріоти» і стримували, як уміли, розвиток української культури. З численних фактів досить згадати тільки три.

В часі самої страшної руїни на Україні, коли йшли бої армії УНР з окупантом, коли міста й села переходили на протязі тижнів від одної влади до другої, коли не могло бути й мови про нормальну наукову працю чи її фінансування — в 1918-1919 рр. — Українська Академія Наук видала 12 наукових збірників за кошти бюджету УНР, а в роках 1921-1922, вже на початку НЕП-у тільки 5 і то на власні кошти українських вчених. В 1924 р. М. Скрипник персонально організував ство-

!!!

Ходили в Києві по дворах дрова кошти.

||

рення комуністичної партії Західньої України і зміновіховство серед української політичної еміграції. Серед багатьох йому вдалося переконати і проф. М. Грушевського, що Україна може існувати як держава тільки в складі ССРСР, в советській формі. Маючи з комуністичної точки зору злий досвід з «амнестованим» С. Єфремовим, котрий свої антисоветські настрої не ховав, М. Скрипник взяв від проф. Грушевського зобов'язання лояльності супроти советської влади і комуністичного режиму та тим уможливив йому повернення на Батьківщину. Для наукової праці проф. Грушевського, М. Скрипник обіцяв найкращі умови. Приїхавши на Україну та побачивши дійсність акад. Грушевський писав в 1925 р., коли наркомом освіти був вже О. Шумський: «Одна робоча година науково-кваліфікованих сил у нас досі оцінюється в 10 копійок і на цю платню, доводиться чекати місяцями, а часто й роками. Наукові інститути не мають змоги придбати найпотрібнішої книги, наукових часописів, апаратуру і струменти. Для своїх наукових публікацій Академія не одержала досі жодного карбованця, і все те, що під її фірмою з'явилося, переважно на кошти сторонніх закладів». Ось в таких умовах мусіла працювати і творити інтелектуальна верхівка української нації у Всеукраїнській Академії Наук. Коли врахуємо, що то був період найбільше сприятливий для розвитку національних культур зі всіх часів перебування України під «егідою» комунізму, що фінансування по вже затвердженому бюджеті залежало виключно від місцевих керівників, зокрема від українських комуністів, то злочинна діяльність цих колишніх «боротьбістів» і «укапістів» супроти української культури виступає особливо яскраво. Замороженням коштів для Академії українські комуністи не обмежилися. З 1924 р. нарком освіти О. Шумський став вживати заходи, щоб поставити українську науку на службу компартії. В двох листах до Президії Академії він став вимагати виконання статуту від 1921 р. щодо організації катедри марксизму-ленінізму. Ще раніше колишній «боротьбіст», редактор центрального органу КП(б)У, Касьяненко запропонував в академіки... свого партійного шефа О. Шумського. Кандидатуру «вченого» Шумського, Президія Академії навіть не обмірковувала.

Завдяки жертвенній національній праці всього колективу Української Академії Наук, а в першу чергу академіків С. Єфремова, А. Кримського, М. Василенко, П. Тутковського, К. Воблого та інших, українська наука почала здобувати авторитет і серед європейських наукових інституцій. Приїзд великого вченого проф. М. Грушевського, значно підніс наукову працю історичної секції Академії. Проф. М. Грушевський лояльно поста-

вився до своїх зобов'язань супроти советської влади, які він дав, як ціну свого повернення на Україну. І хоча зі своїх анти-марксистських поглядів в наукових працях не сходяв, але завжди казав, що Україна, як держава, може існувати тільки як советська республіка. Коли згадати його вислови і статті перед тим (до повороту на Україну) по цьому питанні, то стане зрозумілим, що цей, наскрізь помилковий, погляд не був підлабузництвом до партії й уряду, а його щирим переконанням. Зі свого боку КП(б)У теж виконала на той час свою обіцянку. Порівнюючи з умовами праці цілої Академії, проф. М. Грушевському і його науковим установам були створені умови, яких не мали жодні інші українські академіки. В таких умовах проф. М. Грушевський, щоправда, розгорнув величезну науково-історичну працю, яка збагатила українську історичну науку. «Умови, на підставі яких праїхав М. С. Грушевський з одного боку, і дружні зв'язки його з агітпропом ЦК КП(б)У, а з 1925 р. з наркомом О. Шумським з другого, забезпечили для нього виняткове становище в ВУАН» — пише в своїй надзвичайно цінній праці «Українська Академія Наук» проф. д-р Н. Полонська-Василенко.

Боротьбісти Шумський, Любченко, Порайко і секретар ВУЦВК-у Буценко, колишні товариші проф. М. Грушевського по партії есерів, під керівництвом М. Скрипника почали використовувати деякі риси характеру нашого великого історика для розбиття єдиного національного фронту наукового колективу Академії. На жаль проф. М. Грушевський, очевидно несвідомо, сприяв цьому сам. Українська Академія Наук, як центр національного життя в ті часи, стала об'єктом самої пильної уваги українських комуністів. В ті часи ЦК ВКП(б) Українською Академією Наук майже не займався і тут українські комуністи мали повну свободу дій. Саме тому на прикладі Академії найкраще судити, як вони ще без особливого втручання московських комуністів «сприяли» національному й культурному відродженню двадцятих років.

Академія виборола собі академічну незалежність і урядових втручань в її життя в той час майже не було. Але КП(б)У і харківський уряд вже відчували, що національна праця Академії розходиться з дорогами комунізму і шукали тільки причини для втручання, перші з яких і дав їм сам проф. М. Грушевський. Проф. д-р Н. Полонська-Василенко, як свідок тих подій, так описує це прикре явище:

«З самого прибуття М. С. Грушевського стало видно, що він не урахував тих взаємовідносин, які склалися під Советами. Він думав, що для уряду й партії він є дійсно персона грата і

так тримав себе. Літом 1924 р. він поїхав до Харкова, робив там візити членам Наркомату, чого не робили навіть президенти». І далі: «Проте, викликала здивування й незадоволення в українському суспільстві взагалі й зокрема в середині Академії візита Грушевського до Москви, де він урочисто відвідав партійних і політичних діячів. Все це показало, що він не хоче обмежитися науковою працею, а має на меті якусь політичну діяльність. Становище в Академії погіршувало те, що, користуючись з дружніх зв'язків у Харкові, М. С. Грушевський, обминаючи президію Академії Відділу й Спільного Зібрання, мав постійні стосунки з О. Шумським, взагалі з харківським урядом, і часто бувало, коли під час засідання Відділу чи Спільного Зібрання, після зачитання офіційного наказу з Харкова, або відповідного клопотання Академії, він забирав голос, щоб подати «новелу», яка цілковито заперечувала прочитане, і завжди на користь установ Грушевського».

Не будемо описувати тут всіх провокацій, які вживали М. Скрипник О. Шумський, О. Шліхтер, Буценко, Затонський, Озерський та інші українські комуністи, щоб розбити внутрішню єдність Академії, використовуючи негативні сторони проф. М. Грушевського, як людини. «Грушевський заборонив своїм співробітникам брати участь в наукових засіданнях інших комісій; пригадую різні конфлікти з Товариством Нестора Літописця; так було не з одним з членів Історичної Секції». — відмічає проф. д-р Н. Полонська-Василенко. «Внутрішня боротьба в Академії і постійні звернення М. С. Грушевського до урядових кіл, відкривали для них шлях для втручань до академічного життя, а головне наочно показували, що Академія не є тим монолітом, яким вона була спочатку. З цього приводу академік В. М. Перетц звернувся літом 1927 року до М. С. Грушевського з листом, в якому доводив йому помилковість його тактики і загрозу, яку вона дає для майбутнього Академії. Він закінчив листа цитатою з літопису: «не наводіть поганих на землю Руську».

Це ствердження проф. д-ра Н. Полонської-Василенко має величезне значення для зрозуміння становища в Академії, що його інспірували «свої» українські комуністи. Без цього уривку з історії Всеукраїнської Академії Наук, не можна як слід зрозуміти нашого великого національного нещастя в наступні роки, в якому українські комуністи грали особливо зрадницьку й ганебну роль, роль найгірших катів власного народу.

Одночасно з спробами знищити національно-патріотичне обличчя Української Академії Наук, українські комуністи, зокрема Шумський і Скрипник, навіть в часи НЕП-у за власною іні-

діятивною, ще без втручання ВКП(б) в церковні справи на Україні, робили Українській Автокефальній Православній Церкві значні перешкоди. Відділ культів Наркомосвіти, в протипагу українській Церкві, протегував російську, т. зв. обновленчу церкву, яка була створена комуністами, як провокаційне знаряддя в руках ГПУ проти інших церков. Цей відділ культів намагався весь час через місцеві виконкоми відбирати від українських церковних громад церкви і передавати їх «обновленцям». УАПЦ вела жорстокий бій за Андріївський собор в Києві, який закінчився тим, що нарком освіти Шумський через свій відділ культів забрав в УАПЦ Андріївський собор і передав його російським «обновленцям» в 1925 році. Наркомюст Скрипник відкинув офіційну скаргу Всеукраїнської Церковної Ради УАПЦ і Андріївської української парафії та цим залишив собор за російськими «обновленцями». В справі УАПЦ в Скрипника не було жодних розходжень з Москвою.

В 1929-1933 рр. відділ культів Наркомосвіти УССР, вже під керівництвом Скрипника, остаточно добив українську національну Церкву на Україні ^{май}самим жорстоким і брутальним способом. Але вже з тих часів насувалися ^{їм}зміни, які пізніше поставили тоді всевладних скрипників і шумських в критичне становище.

З 1924 року партійній верхівці КП(б)У і колишнім керівникам УКП вже був відомий в деталях сталінський плян індустріалізації й колективізації. Вже в березні того року секретаріят ЦК ВКП(б) надіслав листа до ЦК партії національних республік з вказівкою про майбутні зміни та попередженням, що місцеве керівництво буде відповідати головою за виконання нових господарських міроприємств і плянів. Навчений гірким досвідом відповідальності за невиконання плянів в добу воєнного комунізму, керівний актив українських комуністів затурбувався. Виконання плянів Москви без відповідних господарських прав на місцях було неможливим. Невиконання ж стало рівнозначним питанню смерті кожного місцевого керівника, починаючи від районного, а особливо республіканських. Єдиним рятунком для партійного керівництва, особливо в національних республіках, була б децентралізація народнього господарства і фінансових справ, бо для виконання загальних центральних плянів треба було мати право розпоряджатись господарськими резервами країни. З метою добитися хоча б частково цих прав, українські комуністи всіх гатунків разом зі своїми партійними колегами російського роду, почали вживати досить нерішучих заходів щодо децентралізації фінансів і господарства.

(май жор.
етокінш
і т.д.)

За дорученням певної групи республіканських керівників — членів КП(б)У — росіянин Волобуев опрацював і використав статті В. Доброгаєва, співробітника Наркомфіну, які той раніше вмістив в російському журналі «Хозяйство Украины» і надрукував їх в «Большевику України». Так він досить обережно на доброгаєвських матеріялах показав колоніальну будову бюджету і господарства України. В своїх висновках Волобуев доказував, що для виконання завдань центру необхідна децентралізація. Це і все. Жодних відкритих політичних вимог не було.

Варто відмітити, що, наприклад, грузинські комуністи-опозиціонери, виявилися набагато хоробрішими від своїх українських товаришів і за ініціативою Мдивані відкрито вимагали самостійності народнього господарства Грузії та навіть офіційною урядовою постановою почали трактувати росіян в Грузії, як чужинців.

Натомість, ні Волобуев, ні Шумський, ні Скрипник чи хто інший з ватажків українських комуністів ніколи й ніде, навіть в часи своєї найбільшої опозиційності до сталінських міроприємств, не вимагали суверенності української держави і, як свідчать незаперечні історичні факти, разом з Москвою в найбрутальніший спосіб поборювали «український буржуазний націоналізм» та фізичних носіїв ідеї самостійності України, зокрема петлюрівців. Тому, наприклад, такі рядки гльорифікаторів українських комуністів в українських еміграційних часописах, що Волобуев «...доказував можливість існування самостійної української державності й вимагав виходу УССР із складу ССРСР...» є не тільки фантазією, але й грубою фальсифікацією історії, яка потрібна фальсифікаторам для їх політичних цілей в сучасному й майбутньому.

Приблизно в 1925 році розгорнулася літературна дискусія речником якої став член КП(б)У, росіянин з походження, але український публіцист і письменник — Микола Хвильовий (Фітільов). В українській визвольній боротьбі ця дискусія не грала жодної ролі, але відзеркалювала опозиційні настрої групи членів КП(б)У щодо національної і господарської політики Москви.

Ще раз стверджуємо, що у визвольній боротьбі українського народу за самостійність української держави та за звільнення від кайданів комунізму, українські комуністи грали виключно негативну роллю. Як свідчать історичні факти недавнього минулого й сучасності, не дивлячись на опозицію в окремих питаннях, українські комуністи самі заявили, що не мали жодних розходжень з Москвою щодо побудови інтернаціонального

комуністичного суспільства як кінцевої мети. На національне питання вони дивились, як і їхні московські товариші, тільки як на засіб проповідування комунізму рідною мовою і вимагали більш ліберального ставлення до національного життя, для того, щоб таким способом лише вичерпати національні почуття. Про це відверто писав в своїх памфлетах М. Хвильовий: «Оскільки українська нація кілька століть шукала свого визволення, остільки ми розцінюємо це, як непереможне її бажання **ВИЯВИТИ Й ВИЧЕРПАТИ** своє національне (не націоналістичне) офарблення».

Як бачимо, цілі української визвольної боротьби й опозиційного руху українських комуністів є не тільки різними, але й протилежними. Якщо до цього додати ще й той факт, що українські комуністи, разом з московськими, брутально нищили фізичних носіїв ідеї самостійності України, то кожне висловлювання про них, як про «українських патріотів» і навіть «українських націоналістів» можна розцінювати тільки, як найвищу зневагу пам'яті замучених борців української Національної Революції та образу для тих, які продовжують визвольну боротьбу далі.

Літературна дискусія, речником якої виступив М. Хвильовий, була тільки епізодом в опозиційних настроях нечисленних українців в комуністичній партії і належить до історії КП(б)У, а не до історії української визвольної боротьби. Цю літературну дискусію варто відмітити, але вона не заслуговує на те, щоб про неї багато писати і підміняти нею питання визвольної революції, як це роблять еміграційні апологети т. зв. хвильовізму.

Але тому, що на еміграції існує група людей, яка в своєму бажанні виставити кадри, що знаходяться «під егідою КП(б)У і комсомолу», як кадри української визвольної революції, спирається на М. Скрипника, О. Шумського, П. Любченка і особливо М. Хвильового, приділимо діяльності цих осіб трохи більше уваги. Це треба зробити ще й тому, що для пропаганди постатей цих комуністів перейдені всі межі звичайної політичної і просто людської чесності, навмисне замовчується їх правдива політична діяльність, для їх пропаганди свідомо фальсифікують найбрутальнішим способом нашу історію та фантазію видають за дійсність. Для того стараються навіть знизити постаті дійсних героїв українського народу.

Самі писання гльорифікаторів Хвильового й «хвильовізму» найкраще доказують правдивість нашого твердження. Не будемо знову переповідати повну біографію Хвильового й зупинятися на дрібницях, але подамо факти, які висвітлюють Хви-

льового й «хвильовістів» на еміграції. Відповімо на питання: чи дійсно М. Хвильовий, як це твердить орган УРДП «Українські Вісті», написав твори, яких ваговитості важко віднайти паралелі в світовому письменстві і навіть, торкаючись боротьби народів Кавказу, «доходило до того, що східні повстанські відділи користувалися гаслами Хвильового у своїй збройній боротьбі проти Москви»? Чи дійсно, як пишуть ті ж «Українські Вісті» від 26. 12. 1954 року, Хвильовий є геній, бо на чолі його «...поцілунок Всевишнього, божа ласка — талант. А геній і злочинність — речі несумісні». Чи відповідає правді, як пише в післяслові до першої частини роману «Вальдшнепи» Юр. Д. (Видавництво «Нові Дні», 1946 р.), що Хвильовий «...забезпечив можливість появи ряду п'єс Куліша, праць «Березоля», річного комплекту «Літературного Ярмарку», українських фільмів Довженка, УКРАЇНІЗАЦІЇ ВИЩИХ ШКІЛ (підкреслення наше), словом відстрочив на п'ять плідних років розстріл великого культурного відродження».

Щоб відповісти на всі ці питання треба висвітлити М. Хвильового, як людину, письменника, публіциста і члена КП(б)У. Все це так міцно пов'язане між собою, що без всебічного аналізу цієї постаті не можна правильно підійти до розв'язання проблеми «хвильовізму» і «хвильовістів» на еміграції. При аналізі будемо притримуватися фактів і свідчень людей, які Хвильового добре знали і до нього добре ставилися.

Період 1917—21 рр. зформував М. Хвильового, як свідому людину й оприділив його творчість та всю дальшу діяльність. В 1918 році він вступив до партії російських есерів, від них перейшов до одного з загонів військ УНР і вже через кілька тижнів знов перейшов до червоної армії, що билася проти українських національних збройних сил. В червоній армії Н. Фітільов і вступив до комуністичної партії. Свій перехід з війська УНР до червоних, він, у своєму збірнику «Досвітні симфонії», охарактеризував так:

«Я із жовтоблакиття перший
На фабричний димар зліз...»

Ось ці рядки й показують його ставлення до боротьби УНР з Москвою. Н. Фітільов не був жодним комісаром дивізії, але працював коротко в політвідділі спочатку 14-ї, а потім 9-ї советських дивізій. Звідти він перейшов до праці в ЧК. І даремно цей факт в останні часи майже гістично заперечують його гльорифікатори, бо ще живуть люди, які добре знали Хвильового, його родину, а навіть і такі, які спробували його «патріотичного і майже націоналістичного» кулака в ЧК. Тим біль-

ше даремне це заперечення, бо сам Н. Фітільов ніколи своєї праці в ЧК не ховав і, вже будучи письменником Хвильовим, в 1924 році, під час перебування в Києві з делегацією від пролетарської літературної організації «Гарт», прилюдно на зборах київських письменників називав себе «чекістом — чорноробом революції» і навіть повчав присутніх, що ті, перебувши «революцію в білих рукавичках», не в стані зрозуміти ідеї комунізму. Якраз М. Зеров, якому Хвильовий сподобався, був цією заявою неприємно вражений.

Один з найкращих стилістів сучасної української літератури, приятель Хвильового, А. Любченко, багато разів оповідав, що Хвильовий, як колишній чекіст, користуючись старими зв'язками, допомагав йому і захищав від ГПУ. За словами А. Любченка, тільки колишня праця чекіста врятувала Хвильового від виключення з партії і тільки цим пояснюється той факт, що йому дозволили в 1928 році виїхати закордон, тоді як вже, наприклад, О. Шумський був на засланні. Юлія Григоровна, мати Хвильового, яка перед приходом німців на Україну в 1941 році виїхала разом з донькою Хвильового Любою на Урал, часто раніше оповідала, що праця в ЧК цілком знищила психічний стан її сина Миколи. Деякі свідки цих розмов перебувають в Канаді.

Відомий київський психіатр, доктор Недешев, якого кілька разів викликали до Харкова до хворого Хвильового, стверджував, що рахунки його подорожей в цьому випадку оплачувало АХО ОГПУ і що в 1926 році Хвильовий був в санаторії ОГПУ.

В 1928 році, в десятиріччя ЧК-ГПУ, Хвильовий отримав срібну пам'ятну платівку для свого нагана, котру він сам показував сотням осіб. З цього іменного нагана він і застрілився. На наш погляд, дозвіл на виїзд закордон і нагородження його срібною іменною платівкою вже після відомих виступів у пресі, сталося не тільки тому, що Хвильовий був чекістом, але головне тому, що ГПУ приділило йому певну роль в майбутньому.

Гльорифікатори Хвильового самі чудово знають, що він був чекістом. «Наша Боротьба», орган УРДП, в 1946 році в числі 3 просто зазначає: «Хто був Хвильовий? Він був фанатичним революціонером-комуністом, один час навіть чекістом». Не можна зрозуміти, чому після власного признання в 1946 році, «хвильовісти» самі себе ставлять тепер в незручне становище тих, хто свідомо говорить неправду власному громадянству. Їхні спроби зараз заперечити минулу діяльність Хвильового в ЧК, особливо через протиставлення свідкам, які зустрічали його там, як свого ката, «свідками», які виводять непричетність Хвильового

до ЧК, шляхом співставлення дат його прибуття до Богодухова, є більш ніж дитячі. До таких неповажних спроб видати чорне за біле, ми зараховуємо також і статті, які в свій час були оголошені в «Українському Прометеї», про те, що Хвильовий не міг бути чекістом тому, що... він жив якийсь час в хаті батька дружини автора цієї статті або доповіді. А до того часу, або після того?

Цілком ясно і всім відомо, що письменники, які описують сучасність, беруть теми з найбільше їм знаного середовища. Кожний літературний твір — це шматок пережитого. Три чверті всіх художніх творів Хвильового або пов'язані з ЧК, або їх герої — колишні або сучасні чекісти. Ми не обвинувачуємо Хвильового в чекістській діяльності на підставі його літературних творів, але відмічаємо факт, що в справах ЧК і в психології чекістів письменник Хвильовий виявляє повну обізнаність чекіста Фітільова. Як засвідчила сама мати Хвильового, д-р Недешев і інші поважні свідки, як Слипанський — український комуніст, родом з Галичини, колишній член колегії Наркомзему УССР і віцепрезидент Української Сільськогосподарської Академії, Хвильовий мав психічну хворобу, певну форму шизофренії, — розщеплення свідомості. Ця хвороба і визначила його характер, як людини, та найяскравіше виявилася в його діях і творчості. Як людина, Хвильовий безумовно мучився і страждав. Але ми не сміємо забувати мук і страждань мільйонів українців які опинилися за допомогою українських комуністів під «егідою КП(б)У». Мати Хвильового розповідала багатьом, що він страждав на зорові й слухові галюцинації. Саме після праці в ЧК він став боятися темряви і йому здавалося, що на нього лізуть гадюки і якісь волохаті потвори, про що він і описував в своїх творах. Часом він чув неіснуючі голоси і, не дивлячись, що був войовничим безбожником, казав, що чує голос Богоматері. Ці візії він також відобразив у своїх творах. А. Любченко, Слипанський, Ф. Таран і інші розповідали, що Хвильовий жив в повному хаосі вражень, думок, симпатій і антипатій. Він надзвичайно легко роздратовувався, впадав в гістерику і відчай, а стан постійного напруження був для нього нормальним явищем. Завдяки рисам свого характеру, а головне хворобі, Хвильовий уявляв собою багатоликого Януса, якого роздирають протиріччя. Він страждав манією понадлюдськості й порівнював себе навіть з... Христом. В оповіданні «Санаторійна зона» він пише: «Все сплелось в один терновий вінок. Тоді я кладу цей терновий вінок на свою похилену голову і йду на Голготу». У Хвильового є навіть такі більше ніж сміливі рядки в «Арабесках»: «І коли я умру й на могилі положите пучок чебрецю — знайте:

я воскрес». Коли ми не звернемо уваги на його психічну хворобу, то ніколи не зрозуміємо причин хаосу в його думках та ідеях і таких сполучень, як «волохатий трибунал комуни» і Богоматері і т. д.

Як ми вже зазначили, Хвильовий був вузлом суперечностей, тому разом з понадлюдськими настроями у нього було дуже сильно розвинуте бажання бути першим скрізь і на грішній землі. Він, як людина, не користувався авторитетом навіть в своєму комуністичному оточенні. Його не вибирали в керівні партійні органи і до керівництва письменницьких організацій. Так було і до його опозиційних виступів і після них. Навіть головою «ВАПЛІТЕ» був не він, а М. Куліш, хоча ініціатор «ВАПЛІТЕ» Яловий і пропонував в свій час на голову Хвильового. Може тому у Хвильового розвинувся комплекс меншеартості, що спонукав його підвищувати власну особу з тим, щоб вона грала керівну роль навіть в не вигідній для нього самої ситуації. Літера «Я» здавалося йому (як нікому іншому) величезних розмірів. Ніхто інший в советських умовах так наполегливо не працював для пропаганди «контрреволюційності» «хвильовізму», як сам Хвильовий. В своїй погромній статті проти СВУ в часописі «Харківський Пролетар» Хвильовий додав такі самореклямні рядки: «Від ефремовщини ми не забезпечені, але від рецидивів хвильовізму тим паче. Сьогодні він виступає як хвильовізм, завтра як шумскізм, ще колись, як яворщина тощо». В тій же статті Хвильовий досить прозоро натякає, що саме він, Хвильовий, є ідейним надхненником СВУ. Звичайно, що такий натяк викликає тільки посмішку. Там же Хвильовий дає зрозуміти, що саме він є «...штабний підголосок ефремовщини» і що він «...так цікаво фігурує на процесі, що його навіть не видно». Проф. Ю. Бойко в часописі «Українські Вісті» ч. 79 (750), намагаючись виправдати Хвильового в цій справі, вважає, «що тим самим Хвильовий сам себе посадив також на лаву підсудних». Це так. Але для чого він це зробив? Проф. Ю. Бойко «вважає», що це був акт захисту під прапором самокритики. Це притягнуте за волосся твердження заперечується самим змістом статті Хвильового. Він, одночасно з собою, підставив ще раз під удар своїх однодумців — послідовників Шумського і Яворського. Ми не маємо сумніву, що ця, по суті провокативна, заява Хвильового щодо його товаришів не була свідомою провокацією з його боку, але тільки хворобливим бажанням грати першу роль і в «шумскізмі» і в «яворщині», хоча кожному ясно, що перший породив виступи Хвильового, а не навпаки.

Хвильовий був завзятим самореклямником. Наприклад, в статті «Московські задрипанки», він, прикриваючись ніби то

жартом, пише про себе, як про «...всеукраїнського чемпіона по-леміки Миколу Хвильового». В своїх дискусійних статтях він сам про себе говорить з повагою в третій особі.

Ми стверджуємо, що в запалі дискусії про Хвильового на еміграції, противники Хвильового для його характеристики вживають тільки чорну фарбу, яка є відповіддю на виключно білу фарбу, яку вживають його гльорифікатори. Між тим, як людина, Хвильовий мав одну надзвичайну рису характеру, якої бракує багатьом людям, особливо тим самим його гльорифікаторам. Він був надзвичайно щирим і цілковито не переносив фальші. Дворушництва в його натурі не було. Його внутрішній світ був повний суперечностей і хаосу. Він часто сам заперечував свої власні думки, шукав виходу з своїх внутрішніх конфліктів в самозаперечливих крайностях, але в ту хвилину, коли він про щось говорив, або писав, він в те вірив. Таким його характеризують і вороги і друзі, з числа тих, що його добре знали. Саме ця його риса і розбиває вцент один з головних аргументів його гльорифікаторів, про що буде окремо.

Як письменник, Хвильовий безперечно ввійшов в українську літературу. Розглядаючи його, як поета й письменника, поминаючи політично-літературну публіцистику, треба об'єктивно сказати, що він мав небуденні здібності, які межують з талантом. Як поет, Хвильовий вже в перших двох своїх збірках («Молодість» і «Досвітні симфонії») показав, що він поруч з барабанними віршами, як:

«Кохаємо залізо й мідь,
Бетони і чугуни — ...»

розуміє і справжню поезію та вміє знаходити мистецькі образи, що промовляють до серця:

«Замислилося сонце...
Крізь повінь хмар, в глибині вод
Замислилося сонце.
Розтаборилась тінь...
Яка глибінь. Яка глибінь,
Коли замислюється сонце!»

Але поет-лірик Хвильовий, який створив ці чудові рядки, дуже рідко промовляє до читача, як лірик. Ніби злякавшись того, що він зраджує «жовтневу революцію» й «пролетаріят», Хвильовий, після коротких ліричних відступів, завжди повертається до славословія заводів, заліза й чугуна, котрі він асоціює з большевизмом. Він сам собі призначив ролю барда большевизму і кожне відступлення від цього здавалось йому зрадою ідеалам «загірної комуни». Іноді його почуття, як мистця, попадають в

конфлікт з соціяльним замовленням «диктатури пролетаріату». Тоді у нього вириваються такі рядки, як у вірші з багатомовною назвою «Ах, як мертво...»

«Невже не можна запалити
Тебе, заводе, хоч одчаєм?»

Такі самі мотиви у вірші «Зелена Туга». Але у Хвильового політична спрямованість комуніста завжди перемагає мистця і він знову стає на рейки співця «залізних когорт пролетаріату».

Ця роздвоєність особливо позначилася на його творчості, як прозаїка. Як прозаїк, Хвильовий часто дає дійсно чудові малюнки природи, талановиті образи з побуту «нового» післяжовтневого життя. Він часто дає влучні характеристики тих, хто буде комуністичне суспільство. Ціла черга таких типів, як «харі непереможних хамів», романтики з «Синього листопаду» і з «Чумаківської комуни», кандидат на самовбивцю редактор Кларк, Хая з «Свині» й інші, лишаються в пам'яті й після читання цих оповідань. Деякі твори, як «Я», «Мати», «Легенда», написані з великою експресією й динамізмом. Проза Хвильового часто-густо пересипана гарними образами і поетичними порівняннями. Але мимо всього, Хвильовий не зумів, як поет і письменник, підвестись до рівня майстрів художнього слова і не став до лав кращих сучасних українських письменників. Підсоветська Україна не була і не є інтелектуальною пустелею, як її уявляють собі деякі автори статей в еміграційній пресі, які ту Україну не знають і сприймають її як «здичавілий большевицький схід». На підсоветській Україні йшла і йде велика творча праця, але не за допомогою московсько-комуністичного режиму, тільки всупереч йому. Доки комунізм не опанував талантів Тичини, Рильського й інших, їх поезії дійсно були зразками поетичної творчості. Косинка, Зеров, Підмогильний, Івченко, Шкурупій і Яновський і під диктатурою розквітли в першорядних мистців. Навіть у комуністів Сосюри й Малишка можна знайти дійсні перлини національної поезії саме в тих творах, де вони відійшли від вимог комунізму. Але Хвильовий до таких не належав. Українській літературі, як письменник, він дав дуже мало, ані для збагачення мови, ані для збагачення її в цілому. Мова його літературних творів просто жахлива. Дамо слово відомому літературознавцю, симпатику Хвильового, Віктору Петрову.

В статті «Українська інтелігенція — жертва большевицького терору», яка була вміщена в «Українській літературній газеті» ч. 4, В. Петрів так пише про літературну вагу творів Хвильового:

«Однак, літературна незавершеність, засмічена й неохайна мова, розхрістана і неврівноважена манера письма, хаотична

похмурість, певна імпресіоністична розпливчатість і нечіткість («У моїх творах мжичка», за власним виразом Хвильового) — вказують, що зрілого Хвильового ми не знаємо».

LM,
До цього ще додамо, що Хвильовий крім великої кількості московізмів, для дешевої «красивості» в стилі брукових романів Вербицької, любив вживати в своїх творах французькі речення і зловживав такими прикметниками, як наприклад, «безумно». Тільки в одних «Арабесках» він десятки разів згадує, що він «безумно любить город». Від Г. Горького він взяв «безумство хоробрих», «безумство життя» і т.д., що стало його постійним заспівом, дарма, що Аглая з «Вальдшнепів» назвала Горького «сорентським міщухом». Головна ж хиба Хвильового, як письменника, полягає в тому, що він творчо на рідкість не самостійний. В цьому він стоїть на першому місці серед багатьох. Коли читаєш Хвильового в перший раз, завжди здається що щось подібне читав десь вже раніше. Ніде, як в цьому питанні, видно хаотичну роздвоєність Хвильового. Його теорії розходилися з практикою. Майже завжди він робив протилежне тому, що проповідував і чому повчав інших. Закликаючи тікати «від російської літератури, від її стилів якмога швидше», Хвильовий, як ніхто інший з українських письменників, був її рабським наслідувачем. Це наслідування дуже різьче виявилось в його творах не тільки в питанні літературних форм, але й у змісті. Його символіка, особливо такі мальовничі образи, як «волохатий силует чорного трибуналу комуни», «волохата істота», «зелені сні і гадюки» і т. д., майже переписані з творів російського письменника А. Белого. Впливи Л. Лунца і Б. Пільняка, що належали до так зв. «Серапинових братів», на творчість Хвильового є величезні. Це вже відмічав Ю. Косач в «Українському Прометеї» ч. 35 і Хвильовий писав сам, що він «...увесь в лабетах «Серапинових братів» і пільняковщини». Від А. Блока Хвильовий запозичив поєднання релігійно-містичних образів з большевицькою тематикою, тільки замість Христа у нього Богоматір. Особливо видно вплив російського письменства на Хвильового в його романі «Вальдшнепи». Цілий роман — більше, як слабенька спроба піти по слідах Достоевського. Хвильовий свідомо хотів надати герою свого роману психологічні риси братів Карамазових Достоевського і для того навіть не посоромився назвати свого героя також Карамазовим. «Над задумом Хвильового повіває дух бунтаря Достоевського, як нераз натякає на це сам автор» — пишуть гльорифікатори Хвильового в «Українських Вістях» від 26. 12. 54 р. Отже, закликаючи в теорії «Геть від Москви!», в літературі Хвильовий практично одночасно до Москви наближався. В цих обставинах

гасло «Геть від Москви!» в устах Хвильового треба розглядати тільки як насмішку над самим змістом гасла. Він є дійсний епігон російської літератури.

Патологічна сексуальність в багатьох творах Хвильового є наочним наслідуванням творів російського майстра в цих справах — Арцібашева. Наприклад, в оповіданні «Завулок» Хвильовий посилає школьницю Мар'яну працювати в ЧК, змушує її думати про самогубство через повішення і, щоб відрізати дорогу до життя, як він пише, «вона сьогодні вночі віддалась сифілітику». Тільки з одного цього прикладу вже можна судити про виховавчу вартість творів Хвильового для української молоді. Тому заклики «хвильовістів» до нашої молоді вчитися у Хвильового межують з антиморальністю й національним злочинством.

Майже всі свої сюжети Хвильовий будував або для прославлення «загірних комун» через працю «чорноробів революції» — чекістів, — або показував опозиційні хитання партійців, здебільшого також чекістів, через те, що Москва сповзла з рейок воєнного комунізму на рейки НЕП-у. Це і є головною причиною того, що революція, за його виразом, опинилась «в раковині з калом». Хвильовий сам недвозначно натякає, що саме це спричинилось до того, що Москва «з центру світової революції, стала центром всесоюзного міщанства». Звідси у нього і опозиція, щодо напрямків національної політики ЦК партії. Національні питання, як він сам писав, він розглядає тільки як частину питання «соціальної диференціації». Тому ті, хто хоче довести, що чорне є білим і видають Хвильового за націоналіста, самі ставлять себе в становище фальсифікаторів. Роздвоєність душі і розщеплення свідомості хворого на шизофренію Хвильового з особливою силою виявилось в його творах «Я», «Мати», «Вальдшнепи» і памфлетах. Ця роздвоєність внутрішнього світу Хвильового в його творах постійно супроводжується порядною дозою садизму. Садизм Хвильового був настільки яскраво виявлений, що його в цьому обвинувачували, і цілком справедливо, також і критики в підсоветській Україні. В оповіданні «Я» і «Мати» особливо багато галюцинацій, цієї найпершої ознаки душевної недуги, і чуття «неможливої радості» при вбивстві власної матері, які найяскравіше характеризують здегенеровано-викривлену психіку автора. І цілком даремно гльорифікатори Хвильового пробують переконати людей, що Хвильовий показав свідомо в новелі «Я» большевизм з негативного боку. Це трактування «хвильовісти» на еміграції списали з однієї статті, здається з «Харківського Пролетаря». Навпаки, Хвильовий в «Я» хотів показати, що політична, або соціальна ідея, в цьому випадку комунізм,

дорожче власної матері, але підсоветські українці сприйняли таку інтерпретацію Хвильового, як вияв огидного садизму і пропагандивний ефект від новелі «Я» для комунізму був якраз протилежний тому, на який сподівався сам Хвильовий і комуністична цензура, даючи дозвіл на друкування цього твору. Рахуючись з такою реакцією українського читача і з'явилася подібна рецензія в советській пресі на Україні, що обвинуватила Хвильового в наклепі на комунізм, за яку зараз і ховаються «хвильовісти». Фальсифікацію й неправду обох обожнювачів Хвильового розбиває вщент САМ Хвильовий. Безпосередньо перед розстрілом матері «Я» говорить: «... І тоді я горів в огні фанатизму...» Розстріли в ЧК він вважає «єдиною дорогою до загірних озер невідомої комуни». Але зразком найвищого садизму є сцена самого розстрілу матері. «...Тоді я у млості, охоплений пожегом якоїсь НЕМОЖЛИВОЇ РАДОСТІ (підкреслення наше), закинув руку на шию матері й притиснув її голову до своїх грудей. Потім підвів мавзера й натиснув спуск на скроню. Як зрізаний колос похилилася вона на мене». Коментарі, як кажуть, зайві.

оце
*о!

Надзвичайно важливо, що вбивство матері Хвильовий виправдує САМ своїми соціальними ідеалами. Після розстрілу матері він закінчує свою новелю таким виправданням вбивства:

«...Я зупинився серед мертвого степу:

— там, в дальній безвісті,

невідомо горіли тихі озера загірної комуни».

Вбивство навіть матері для «загірних комун» Хвильовий виправдує прилюдно і навіть на цій тезі настоює. Його Карамазов з «Вальдшнепів», що є, як визнають і самі «хвильовісти», автобіографічною повістю («Українські Вісті» від 26. 12. 54 р.), говорить, що «свідоме вбивство во ім'я соціальних ідеалів НІКОЛИ (підкреслення наше) не вважає за злочин». Тому, мабуть, до теми вбивства в ім'я комунізму (навіть матері) Хвильовий вертається і в новелі «Мати». Там він описує самовбивчу боротьбу двох братів-українців, в яких один, комуніст, також вбиває власну матір, але на цей раз вже несвідомо. Дуже цікаво, що другого брата, українця-антикомуніста Остапа, Хвильовий не показав вояком української національної армії, але білогвардійським старшиною. І в цьому творі Хвильовий виступив також, як епігон, але на цей раз вже Гоголя. Він навіть назвав двох ворогуючих братів Остапом і Андрієм.

«Я», «Мати», «Завулок» і «Санаторійна зона» є найкращими творами Хвильового за формою і тим більше неприємно вражає їх антилюдський зміст. Хвильовий дійсно був романтик, але

своєрідний. Поруч з романатизмом у нього є й майже натура-
лістична сексуальність, і символізм, і, навіть, декаденщина.

З мистецького боку один з найслабших його творів є «Вальдшнепи». Ті самі «Вальдшнепи», які гльорифікатори Хвильового вважають за зразок, коли не світової літератури, то щонайменше української. Мішанина любовних прагнень опозиційно настроєного комуніста Карамазова з політичними діялогами саме з об'єктом своєї любовної інтриги, надає цілому романові якийсь дивний нежиттєвий тон в дусі таких советських літературних творів, де колгоспниця обіцяє своєму коханому одружитися з ним, коли він стане стахановцем в колгоспі. В романі повно натяків на те, що й Аглая теж може полюбити Карамазова коли він прийме її політичну концепцію. Політичні філіпки 23-річної Аглаї на фоні любовної інтриги звучать фальшиво й непереконливо. Тим більше фальшиво звучать монологи московки Аглаї щодо українського відродження. Фальшиво тому, що неприродньо. Сам автобіографічний Карамазов показується як духовий каліка, правдивий шизофренік, що страждає галюцинаціями. Він є «недоносок» і «вічний опозиціонер». Зі своєю дружиною Ганною Карамазов «зійшовся» в той самісінський дань, коли в ЧК «він вистрілив одній баришні в карк». Чи треба кращого доказу здегенерованої психіки автора?

Всі ці прикмети Карамазова, автор через Вовчика пояснює «психічною спадщиною батьків» українців. Це протиставлення «недоноска» українського сина, волевій московці Аглаї, дуже важко вкласти в гасло «Геть від Москви!». Такий плівок Карамазова в обличчя власної нації можна пояснити тільки тим, що автобіографічний Карамазов взагалі любить щоб йому плювали в обличчя «довго, настирливо й образливо». У «Вальдшнепах» яскраво виявляється і загальнолюдське моральне обличчя Карамазова-Хвильового. Він зауважує, що «сопутником справжньої ненависті є завжди радісні й до того молитовні перебої серця, ніби зустрічаєш світле Христове Воскресіння». Це твердження промовляє само за себе. Сама Аглая, цей «пастир» для українських «овець», нахабно зла й цинічна. Випитує у Карамазова подробиці його інтимного життя з дружиною, нахабно поводить з дружиною Карамазова Ганною при зустрічі і коханя розуміє, як купівлю і продаж. Своєї тітці Клаві вона заявляє: «...тобі Вовчик, а мені Димитрій». Постать Аглаї з усім її резонерством, викликає у нормальної людини тільки антипатію.

Література, як і кожне мистецтво, має надзвичайно важливу функцію виховання поколінь. Яких життєвих принципів, національних принципів, національних традицій і програм дії

може навчитися українська молодь з художніх творів Хвильового? Романатика Хвильового, як він сам писав, є така, що «я закоханий в комуну». Така романатика якраз є найшкідливішою для українського відродження.

Навіть наш найвищий національний авторитет, збуджувач нашої національної свідомості, і великий український поет — Тарас Шевченко, не один раз був опльований Хвильовим. І в цьому питанні «апостоли» Хвильового стали на нечесний шлях видавання чорного за біле і створення міту «любові Хвильового до Шевченка». Не маючи змоги оборонити свого ідола в цьому питанні фактами, вони просто всіх тих, хто їм вказує на ворожість Хвильового до Шевченка, називають «примітивами», очевидно, вкладаючи в цей «аргумент» таке саме значення, як більшовики в слово «контрреволюціонер». Між тим, Хвильовий Шевченка дійсно ненавидів. Ненавидів тому, що саме Шевченко, а не Хвильовий, був і лишився дійсним пророком відродження України, тому, що і за часів Хвильового не «Я» або «Санаторіна зона», але «Кобзар» був настольною книжкою майже в кожній свідомій українській родині. Ненавидів і тому, що Шевченкове «грязь Москви» з'явилось раніше, ніж Хвильового «Геть від Москви!» — тим більше, що цей його викрик торкався тільки літератури. Для Хвильового Шевченко не тільки «віршомаз» і людина, що «затримала культурний розвиток нашої нації», як це оголосив Карамазов-Хвильовий, але й той, що за висловом Хвильового, є винний в тому, що в українського народу «закобзарена психіка».

Щоб принизити Шевченка, Хвильовий в «Думках про течії», твердить, що українська справжня література починається... «од Куліша». Дякувати Богові, що хоч не від Миколи Куліша, голови ВАПЛІТЕ, а від Пантелеймона. «Щодо ідеального революціонера-громадянина, то більшого за Панька Куліша не знайти. Здається тільки він ОДИН (підкреслення наше) маячить світою плямою з темного українського минулого». Хвильовому подобалися якраз негативні сторони П. Куліша, саме періоди його хворобливого роздвоєння де він називав наш народ «підкурниками», «хамами» і т. д. «Мамлувата нація», «дегенеративні земляки» й інші епітети шизофреніка Хвильового для українського народу, перекликаються вповні з епітетами теж хворого П. Куліша. Та навіть і в цьому Хвильовий не був оригінальним, тільки епігоном. Отже, стверджуємо ще раз факт, що Хвильовий, як письменник, не вніс нічого позитивного в українське письменство з огляду форми, а за змістом є шкідливим для українського читача, особливо молоді.

Та нащастя Хв. письменник
не Шікавін!

Що ж ^{Оа}уявляє собою його публіцистична діяльність і що таке «хвильовізм»?

Навіть на еміграції, де є повна можливість перевидати публіцистику Хвильового, його гльорифікатори того не роблять. Замість цього, вони про нього і про його писання пишуть самі і самі ж роблять політичні висновки притягаючи для ствердження власних міркувань тільки цитати, часто з обірваним кінцем, або вирвані з контексту. Згубивши цілком почуття міри, гльорифікатори Хвильового приписують йому такі дії, яких він ніколи не робив, ідеї й думки проти яких Хвильовий САМ боровся до кінця свого життя. В одній з статей в «Українському Прометей» «апостол» Хвильового П. Маляр заявляє, що після Шевченка новеля «Я» найбільший твір української літератури і що Хвильовий... християнський письменник.

«Думки проти течії» й інші памфлети Хвильового гльорифікатори не перевидують тому, що ці твори в оригіналі негайно викривають фальсифікацію і просто неправду, яку доводять апологети еміграційного «хвильовізму». Як вже було зазначено, член КП(б)У Фітільов-Хвильовий, ніде й ніколи не займав жодних посад в адміністративних органах на підсоветській Україні. Не займав жодного керівного становища в партійних органах і не був політичним діячем. Вже тільки з цих причин він не міг забезпечувати «українізацію вищих шкіл» і тим більше відстрочувати «...на п'ять плідних років розстріл великого культурного відродження». Ці твердження є буйною й нечесною фантазією автора тих рядків Юр. Д. Більше того, ми маємо докази, що своєю участю в літературній дискусії 1925-28 років, Хвильовий той розстріл національного й культурного відродження, яке розвивалося всупереч КП(б)У, тільки наблизив і про це скажемо окремо.

В ті часи боротьба за зміст і форму української літератури, дякуючи послабленню диктатури в період НЕП-у, набрала характеру гострих і відкритих виступів ще до памфлетів Хвильового. Власне Хвильовий, відповідаючи дискутуючим, і включився до гострого обміну думок і безпосередньо в цій літературній дискусії зайняв одне з провідних місць. Ця дискусія йшла по кількох напрямках. Дискусія між українськими письменницькими організаціями, як «Гарт», Спілка Селянських Письменників, «Плуг» з одного боку і ВАПЛІТЕ з другого, та загальна про русифікацію української літератури. Коли вибрати з усієї публіцистики головне, відкинувши все демагогічне лушпиння й деклямацію, то лишається кілька питань вартих уваги. Ці питання є такі: гасло «Геть від Москви!», «орієнтація на психологічну Європу», «азіятський ренесанс».

Як всім відомо, повнокровне гасло «Геть від Москви!» не тільки в літературі, як того вимагав Хвильовий, але насамперед в державному й політичному розумінні, було українським гаслом в практичній боротьбі з Москвою ще з гетьманських часів, зокрема часів І. Мазепи. Це ж саме гасло було підставою боротьби УНР з РСФСР, коли українські комуністи, зокрема Хвильовий принцип «геть від Москви» самі збройно поборювали. Ціла діяльність БУД-у, СВУ, СУМ і інших національних антикомуністичних організацій на підсоветській Україні, з самого початку червономосковської окупації була підпорядкована гаслу «геть від Москви». В нашій підсоветській літературі саме в часи памфлетів Хвильового були оприлюднені антимосковські заяви інших українських письменників в набагато гострішій формі ніж це робив Хвильовий. Наприклад, в творах позапартійного Шкурупія.

Таким чином, ще раз стверджуємо, що повторенням гасла «геть від Москви», та й то тільки в літературі, Хвильовий нічого нового не вніс і, порівнюючи з гаслом безкомпромислового державного й політичного відриву від Москви яке проголошували інші, його тільки літературне гасло є нічим іншим, як кроком назад. В своїй статті «Московські задрипанки», крім большевицької фразеології, як то: «Україна самостійна одиниця» (Москва твердить це й зараз) і «єдиний фронт проти буржуазії», Хвильовий коротко й ясно зазначив сам, що гасло «Геть від Москви!» торкається тільки літератури. Він сам писав: «Не треба плутати нашого політичного союзу з літературою». Отже, всякі спроби його гльорифікаторів вкласти в це гасло суто політичний зміст є жадюгідною фальсифікацією.

Але цим справа не обмежується. Від якої Москви закликав Хвильовий українську літературу тікати? НЕ ВІД КОЖНОЇ! Тому його гасло взагалі, навіть в теорії, — бо в практиці він сам його не притримувався — не було принциповим. Він закликав тікати лише від тієї Москви, яка за його власним виразом «СЬОГОДНІ (підкреслення наше) стала центром всесоюзного міщанства». Тобто тільки від непівської Москви. Москву вчорашню, Москву часів жовтня 1917 року, часів «нашої геніальної революції», як він писав в «Камо грядеши», Хвильовий в своїх памфлетах тримає за світовий зразок. Щоб не було сумніву, що мова йде не взагалі про Москву, а лише про непівську Москву. Хвильовий називає Москву «сухаревкою», тобто, приватним базаром. Отже, большевицьку жовтневу контрреволюцію Хвильовий скрізь, називає «нашою геніальною революцією» і виступає за «чистий» большевизм доби воєнного комунізму. Його твори, як «Сині етюди», «Мати» й інші є оспіву-

ванням большевизму в дусі «я закоханий в комуну» і саме тому він і бажає створення нового типу людей «позірних як чека». Тому він в «Камо грядеши» й вибрав собі «... шлях, що біжить у майбутнє за БАГРЯНИМИ (підкреслення наше) кіньми нашої геніяльної революції». Між іншим, тут і криється розгадка, чому один з самих гістеричних «апостолів» Хвильового обрав собі літературний псевдонім «Багряний».

най...
/// так!

Не з'ясувавши наперед політично-соціальних настанов Хвильового, не можна повністю уявити собі, чому він був саме проти непівської Москви. Для всіх, особливо для неросійських народів, ті часи були «золотим віком» послаблення диктатури і розвитку в підсоветських умовах національної ініціативи, але Троцький і його наслідувачі та всі ліві комуністи вважали НЕП зрадою «світової революції». До них ідейно, а може й органічно, належали Хвильовий, Яловий, Досвітній та інші. Як оповідала дружина Постишева Постоловська, дуже добре інформована особа, аспірантам одного з науково-дослідних інститутів, ця група на чолі з Хвильовим, на початку 1924 року під час партійної дискусії, голосувала за троцькістську резолюцію і за це пізніше всі вони мали догани від своїх партійних організацій. Це стверджував і Сліпанський, Троцькістські тенденції можна знайти в багатьох творах Хвильового, особливо в його оповіданні «Іван Іванович». Ось чому за Хвильовим жовтнева революція опинилася в «раковині з калом», а тому і «Геть від Москви!» хоча б в літературі.

В питанні «орієнтації на психологічну Європу», що також в цілому взяте Хвильовим від російських «західників» XIX століття, він проголосив якусь патологічну мішанину. З одного боку вихваляння європейських інтелектуальних сил, а з другого, що «західне суспільство природньо йде до стану духової імпотенції». Тут завдяки хворобливій роздвоєності своєї свідомості, Хвильовий опинився між московськими «західниками» і філософією Шпенглера про занепад Європи.

Характеризуючи Європу, на яку він бажає орієнтуватися, Хвильовий пише: «... це Європа грандіозної цивілізації, Європа Гете, Дарвіна, Байрона, Маркса...» Так! В оригіналі стоїть і Маркс, але фальсифікатори в їх пресі навмисне Маркса опускають. Закликаючи до європейської культури, Хвильовий всупереч простій логіці, писав, що «... ми сучасники і свідки падіння творчої енергії людського матеріялу на європейській території». Вся ця плутанина з напрямками майбутнього, перемішана гаслами про створення людей нового типу за зразком... середньовічних конкістадорів. І знов таки, протилежні заклики «виховувати з себе європейського інтелігента» і вихваляння «фашистської мужньої діяльності». Очевидно, цю саму «мужність» він

асоціює з людьми про яких говорить, як про «сильних як леопарди».

Вічний опозиціонер з натури, Хвильовий в своїй стихії є тільки в періоди великих потрясень і руйнацій. Тоді він романтик. Як тільки настає час наполегливої творчої праці, він негайно попадає до кола розчарованих. Ця його психологічна прикмета досить яскраво виявилася в його інтерпретації гасла про «азіятський ренесанс». І тут Хвильовий виявився епігоном російських слав'янофілів з їх месіянстичною концепцією «світла зі сходу». Тільки його психологічна роздвоєність могла примирити цілком суперечні концепції і «західників» і «слав'янофілів». Ці протилежності він розв'язував таким способом, що «європейського інтелігента» оздоровить Азія. Оздоровлення в наш ХХ-й вік, Хвильовий бачить через категорії ще диких часів. Для цього він притягає навіть Аттілу, як руїнницьку силу. «Аттіла пройде з огнем і мечем м'ятежною грозою по ланах Європи, і тільки тоді свіжі потоки прорвуть напружену атмосферу.» Тому гасло Хвильового «давай Європу» може торкатися не тільки психологічної Європи, але взагалі Європи, як місця певних культурних надбань. В кожному разі, не дивлячись і на Аттілу, справа «азіятського ренесансу», за висловом самого Хвильового, є тільки справою культурної революції. Але робити ту революцію Хвильовий бажав азіятськими руками докладно неозначених ним самим народів, «в полум'ї великої громадянської війни, масових громадянських розрух» на європейських теренах. Апологети Хвильового бажать бачити в «азіятському ренесансі» Хвильового український культурний імперіялізм, що колись перейме провід на сході, а потім і в цілому світі. Не вдаючись в оцінку цієї фантазії за змістом, тільки відмітимо, що сам Хвильовий ніколи й ніде про таке не писав, а навпаки скрізь писав навіть не про народ, а про «народи Азії». В «Камо грядеши» він стверджує, що орієнтація на Європу врешті є тільки засіб для переведення «азіятського ренесансу», але цей ренесанс є в комуністичному розумінні. Щоб ні в кого не лишалося щодо цього жодного сумніву, Хвильовий додає, що «Ми відповідаємо за все сказане нами перед трибуналом комуни». Отже, все і вся тільки під кутом зору перемоги «загірної комуни». Всю цю патологічну мішанину гльорифікатори Хвильового з повагою називають «хвильовізмом». Деякі з них, менше освічені, називають «хвильовізм» не тільки ідеологією, але й світоглядом. Звичайно, що сумбурні, суперечливі гасла Хвильового і його хаотичні думки, в більшості запозичені з різних чужих джерел, не включаються в жодний «ізм». «Ізм» — це, найперше, струнка, логічна, оригінальна система ідей і думок, всі частини якої органічно між собою пов'язані, а сама система гостро цілеспрямована. Хвильовий же нічого

подібного не дав. Коли зібрати докупи всі його гасла й думки навіть абстрагуючись від того, що вони запозичені від інших, то однаково жодного «хвильовізму», як ідеології, не вийде і лишиться тільки еміграційна «хвильовівщина». Термін «хвильовізм» походить від Кагановіча, який його вжив не тому, що це є дійсно якийсь «ІЗМ», а тому, що йому треба було дати якусь певну наліпку опозиційним настроям в КП(б)У, щоб громити ці настрої на конкретному прикладі. Можна привести десятки випадків з практики комуністичного керівництва, коли вони штучно наліплювали якусь ідеологічну назву, яка цілком не пасувала до конкретного випадку, з тим, щоб користуючись з цієї назви, тероризувати більшу кількість людей.

Епігони Хвильового на еміграції, спираючись на оприділення Кагановіча, тим самим демонструють, що вони також оцінюють зміст діяльності Хвильового з большевицьких позицій і не мають власної точки зору на це явище. «Хвильовісти» на еміграції, краще ніж хтось інший, знають правдиву ціну тому, що вони називають «хвильовізмом». З цієї причини на конкретну доказову дискусію вони йдуть рідко. Натомість висувують як головний аргумент, що значення Хвильового полягає насамперед в тому, що коли на підсоветській Україні всі мовчали, то Хвильовий в умовах терору відкрито підняв свій голос протесту і закликав до дій протилежних лінії ЦК ВКП(б). Якраз саме в цьому твердженні гльорифікаторів Хвильового і є найбільше неправди й свідомої фальсифікації, що межує з безчестям. Коли проаналізувати всі їхні висловлювання з цього приводу, то відразу можна помітити тенденцію вмовити читача так, щоб той сприйняв часи виступів Хвильового щонайменше як часи Єжова, тобто часи дійсно найбільшого терору до другої світової війни.

Між тим, виступи Хвильового відбувалися в 1925-27 рр. в найбільш ліберальні часи московсько-комуністичної диктатури на Україні на протязі всього часу її існування аж до сьогодні. То були часи XIII—XIV з'їздів ВКП(б), коли йшли найгостріші дискусії про пляни індустріялізації й її темпи. Дискусії, де Сталіна і його соратників троцькісти і зінов'івці, а пізніше й бухаринці, відкрито називали «переродженцями», «гробокопателями революції», «зрадниками ленінізму» і т. д. Й головне в цьому є те, що ті дискусії друкувалися відкрито в партійних пресових органах як «Правда» й «Ізвестія», а звідти передруковувалися в інших часописах на всіх мовах. В партійних організаціях, робітничих клубах і навіть на підприємствах, в ті часи влаштовувалися часто прилюдні дискусії з участю місцевих опозиціонерів і там падали такі думки й слово, що своєю гостротою набагато перевищували гасла Хвильового. В таких умовах Хвильовий проголошував свої гасла, а советська цензура давала йому дозвіл

на друк. Але й цього замало. Виступаючи проти російського шовінізму, Хвильовий не тільки не ухилявся від тодішньої лінії партії, але навпаки її виконував. В ті часи, XII з'їзд РКП(б), по доповіді Сталіна, прийняв постанову, де оголосив, що «російський великодержавний шовінізм є головним ворогом». В своїй промові на з'їзді, що була оголошена в усіх часописах і пізніше в книжці «Національні моменти в партійному і державному будівництві», Партвидав ЦК ВКП(б) 1937 р., Сталін сказав: «Я зупиняюся спеціально на російському шовінізмі, як силі що зміцнюється. Це наш найнебезпечніший ворог, якого ми мусимо звалити, бо коли ми його звалимо, то на 9/10 звалимо і той націоналізм, котрий схоронився ще і розквітає по окремих республіках». За постановою цього з'їзду, були також вжиті ^{заходи} міроприємства щодо проведення українізації, білорусизації і т. д. партійного й державного апарату, шкіл, видавництв, часописів, театрів тощо. Звичайно, що ЦК РКП(б) робив все це не для ще більшого зміцнення українського націоналізму, а саме для поборювання його. Мета — пропагувати комунізм для кожного народу його рідною мовою та національне життя і культуру поставити під ще більшу контролю партійного й державного апарату, котрий для цього ту національну мову мусить знати. Отже, факт лишається фактом, виступи Хвильового в основному були згідні з тодішніми директивами тієї партії, до якої він належав. Але навіть і ці факти не відображують повністю становище Хвильового в тодішній літературній дискусії. Беремо на себе сміливість ствердити що Хвильовий мав для своїх виступів ще й принципову згоду від Сталіна особисто. Це не є жодна фантазія або наклеп на Хвильового, а правда. Це є вбивча правда для всіх тих, хто неправдою, за всяку ціну хоче пропхати Хвильового до українського Пантеону національних героїв, в своїх політичних цілях. «Скориставшись із поїздки до Москви і зустрічі із Сталіном і Кагановичем українські письменники й мистці, зокрема Куліш, Хвильовий і Курбас поставили перед ними питання руба: як вони дивляться на такі вияви російського великодержавного шовінізму і чи не вважають вони, що час уже покласти кінець таким явищам, а також — як вони ставляться до проблеми опанування українською культурою зрусифікованих українських міст. Сталін посилаючись на тодішні офіційні постанови партії і уряду про те, що російський великодержавний шовінізм є головною небезпекою, а підтримка розвитку національних культур неросійських народів є обов'язком комуністів, висловився в користь якнайпосиленішого (підкреслення наше) розвитку української культури в боротьбі проти російського шовінізму (підкреслення наше), але при умові одночасного поборення українського «місцевого націоналізму», і далі

Сталін, нібито, сказав, що «до літератури не можна застосовувати спрощений підхід, що письменник має право по своєму трактувати деякі проблеми, якщо в основній лінії його тенденція збігається з большевицькою».

Озброєний таким дозволом і виступив тоді Хвильовий. Ці цитати взяті з статті одного з самих активних апологетів Хвильового В. І. Гришка, а надруковані ці рядки в часописі гльорифікаторів Хвильового «Українському Прометеї» від 16 грудня 1954 р. Ось тут і виявляється в повній мірі нечесна гра «хвильовістів», котрі в решті своїх писань про Хвильового, свідомо пишуть неправду про те, як нібито Хвильовий в умовах «шаленого терору підніс свій героїчний голос проти російського шовінізму, наражаючи тим своє життя на небезпеку». Тільки одне порівняння цитат з «Українського Прометея» від 16 грудня 1954 р. і статей інших гльорифікаторів Хвильового, що були вміщені в тому самому «Українському Прометеї» й «Українських Вістях» дають нам докази, як навколо Хвильового на еміграції створюються міти й легенди і як на підставі цих легенд пропихаються досить підозрілі теорії й концепції до ідейних скарбів української визвольної революції. Хвильовий має тільки один гріх супроти тодішньої лінії ЦК своєї партії. Він перейшов межу даного йому дозволу... тільки за це ми можемо рахувати його писання ухилом від національної політики керівників комунізму і то тільки в літературі. Але тільки ухилом, в жодному разі не більше. Хвильовий був ідейним комуністом, його романтиком і оспівувачем і ці його властивості вкупі з деякими рисами його характеру, все приймати й виявляти в найгострішій формі, і привело його до деякого конфлікту з практикою сталінського керівництва в національному питанні. Але тому, що він лишався й лишався ортодоксальним комуністом, Сталін і Каганович, поруч з засудженням його гасел, практично поставилися до його особи незрівняно м'якше, ніж до всіх справжніх опозиціонерів. І цей факт не може бути затертий жодною деклямацією. Хвильовий не був навіть ніколи виключений з партії. Твердження деяких його обожнювачів, що його було виключено з КП(б)У, яке вони в останній час досить обережно в своїх виданнях просувають, є тільки ще одним зайвим доказом нечесності й безпринципності тих просувачів. Особливо негідне є те, що цю неправду жреці культу Хвильового друкують в чужих мовах і розсилають чужинцям. В українській пресі вже була замітка про те, що навіть в «Білій книзі про чорні діла Кремля», англійською мовою, теж написано, що Хвильовий, як борець за Україну, був виключений з партії. Поперше, чужинецький дослідник дуже легко може встановити, що це неправда, і може втратити взагалі довір'я до

!!

українських джерел на еміграції, а подруге, всі ці спроби довести, що герої-борці за Україну походять з лав КП(б)У, можуть створити у чужинців уявлення, що наш народ зкомунізований, що там нема спротиву комунізмові, а є тільки опозиція по окремих питаннях серед українців в партії. Надзвичайну шкідливість розповсюдження таких тверджень не треба доказувати. Тому «хвильовісти» на еміграції самі поставили себе в становище людей, діяльність яких треба рішуче поборювати в загальнонаціональних інтересах. Оцінка покаяння заяв Хвильового до КП(б)У «хвильовістами» на еміграції, стала найяскравішою міркою морального й політичного падіння цих людей.

Фальсифікуючи свідомо історичні й фактичні умови в яких писалися ці заяви, купка людей на еміграції настирливо, але ігноруючи обставини і факти, доводить, що Хвильового ті заяви змусили писати під тиском терору. Для цього уникають подавати дати тих заяв, щоб таким способом викликати у читача враження, що заяви писалися теж в такі часи як «ежовщина». Між тим, перша заява Хвильового до КП(б)У була оголошена ще в грудні 1926 р. Інакше кажучи, в самі ліберальні часи, коли комунізм ще не був настільки сильним, щоб дозволити собі терор в розбурханих умовах відкритої партійної дискусії. Навпаки, як ми вже вказували, то був час, коли писалось і говорилося в набагато гострішій формі, ніж це робив з дозволу Сталіна Хвильовий. Покаянну заяву в 1926 р. Хвильовий, як це свідчить форма й стиль її написав... сам, але її підписали і Яловий і Досвітній. В дуже гарячій переконливій формі вони за рецептом авторизованого Карамазова з «Вальдшнепів» обплювали все до чого самі закликали ще кілька місяців тому. Як засвідчив покійний А. Любченко, вже в кінці 1926 і на початку 1927 рр. Хвильовий переконував навіть в приватних розмовах, що його попередні виступи помилкові і можуть служити зброєю ворогом комунізму. А. Любченко, який так добре знав Хвильового, вважав, що той щиро писав раніше і так само щиро потім від цього відкріся. Таку дволичність А. Любченко пояснював душевною хворобою Хвильового. А Любченко, як майже і всі ті хто знав Хвильового особисто, не допускав і думки, що Хвильовий був свідомим провокатором в українській літературі. Ми приєднуємося до думки А. Любченка, бо за це говорить характер Хвильового, а жодних доказів, що Хвильовий був свідомим провокатором немає. Не будемо подібними до його гльорифікаторів, які всі свої твердження будують на неправді і всупереч фактам. Але ми мусимо ствердити, що ціла національна політика оперта на рішеннях XII-го з'їзду РКП(б), мимого того, що вона була викликана національним спротивом неросійських народів, була вжита Сталіном як грандіозна провокація, в якій, можливо і без його відома, Хвильовому

найліберальніші

також було відведене певне місце. Для свого твердження, що Хвильовий каюся під тиском терору, «хвильовісти» не можуть привести жодних доказів, але проти їх твердження говорять тодішні умови і факти. Для характеристики тодішніх ліберальних часів, з багатьох актів, згадаємо лише один: З кожним роком політика Москви ставала все більше й більше на шлях масового терору. В 1927 р. було вже гірше ніж в 1926 році і т. д. Але в грудні 1927 р., за рік після „вимушеного терором” покаяного листа Хвильового з товаришами, українські патріоти, котрі не були під „егідою КП(б)У”, а проти тієї «егіди» боролися, організували величезну національну ПРИЛЮДНУ демонстрацію проти окупаційного московсько-комуністичного режиму. Вона була організована акад. С. Єфремовим з приводу самогубства видатного українського археолога Д. Щербаківського, зацькованого агентами ГПУ. В надзвичайно гострій формі, від імені українських науковців, була поставлена перед харківським урядом вимога, засудити дії ГПУ і дати можливість Академії Наук організувати гідне поховання небіжчика. Уряд УССР і саме ГПУ, в ті порівнюючо ліберальні часи, розгубилося і, щоб заспокоїти українську громадськість, уряд навіть взяв похорони на свій кошт. Академією був організований навіть спеціальний комітет для увічнення пам'яті Д. Щербаківського, під головуванням проф. П. Курінного, який є тепер на еміграції. На зборах присвячених Д. Щербаківському, С. Єфремов в своїй промові відкрито проголосив, «що ця смерть не повинна пролунати марно». Це вже не був якийсь натяк опозиціонера з КП(б)У, а просто «контр-революція» позапартійних. Сам похорон переріс в дійсно величну національну демонстрацію проти Москви, проти комуністичного режиму і проти діяльності ГПУ. Подібного масового виступу українського громадянства не було в советських умовах ще ніколи. Це був вияв не теоретичної, але практичної боротьби з окупантом. Але гльорифікатори українських комуністів, такі факти з боку українських патріотів, нечленів КП(б)У, намагаються замовчувати. Як бачимо, всякі балачки про «скажений терор» в ті часи, щоб тільки виправдати Хвильового, а разом з тим і взагалі українських комуністів, стоять в протиріччі з тодішньою дійсністю.

Ще менше можна виправдати «терором» другу покаянну заяву Хвильового в лютому 1928 р., бо він її надіслав з закордону, де знаходився на лікуванні за дозволом советської влади вже після його виступів. Що до цієї покаянної заяви Хвильового, то його гльорифікатори з метою оборони свого патрона й духового вчителя висунули дві версії, які настільки розходяться з правдою, що ці версії не можна інакше окреслити, як неповага авторів цих версій самих до себе, не кажучи вже про читачів. Так,

о
це вже
випад Б.!!
проф
суч. емігр.

в статті найбільшого вченого поміж «хвильовістами», і вченого без лапок, проф. Ю. Бойка, що була вміщена в «Українських Вістях» від 1 жовтня 1953 р. заторкується очигиях з лжєв, яє в вим питання «самокритики» і там, на жаль, є такі рядки: «...але для Хвильового ця метода була не лише самозахистом, вона давала йому можливість, поперше, своїм «осуджуванням» власних ідей, зварнути увагу найширших народніх мас на ці ідеї, подруге, після кожної «самокритики» Хвильовий мав змогу поглиблювати свої попередні погляди (підкреслення наше), щоб потім у новій самокритиці знов відсунути небезпеку і знов звернути увагу загалу на свої вже поглиблені ідеї (підкреслення наше)». І далі: «Хвильовий використав самокритику, думаємо, для прикриття своєї підпільної діяльності». Другий апологет Хвильового І. Багрянний в «Українських Вістях» від 12 вересня 1954 р. доказує, що Хвильовий «...не схотів залишатися закордоном і в затишку показувати дулю з кишені, а вернувся до активної боротьби...». Це все знов груба фальсифікація і неправда. Хвильовий сам дав докази, що він робив на Україні після свого приїзду з закордону.

Тут впадає в око, що для оборони Хвильового за всяку ціну, шановний професор навіть не зупинився приписати Хвильовому цілу систему дворушництва і мистецтво фальшування в користанні «самокритикою». Якраз Хвильовий, як його характеризують всі ті що його знали, цих неприємних людських слабостей не мав, навпаки, всі його твори промовляють за те, що він був щирим, щирим у всіх проявах.

Що ж робив насправді Хвильовий по поверненні з закордону? Він не писав жодного рядка і не промовив жодного слова, які були б хоч трохи подібні до поглиблення своїх попередніх поглядів, як це пише проф. Ю. Бойко. Навпаки, він писав щось інше. Хочемо вірити, що пан професор, коли писав ті рядки, добросовісно помилявся. Після повернення з закордону, Хвильовий ще кілька разів відгукнувся на сучасні йому події в кількох статтях, де скрізь громив «буржуазний націоналізм», самого себе і своїх однодумців. Слипанський, колишній член ЦК КПЗУ, а потім КП(б)У, розповідав, що Хвильовий в розмовах з ним, також увесь український світ закордоном інакше не називав, як «націоналістичне петлюрівське багно». Цей самий вираз Хвильовий вжив і в присутності кількох сотень слухачів в 1930 р. в Харкові на так званій «творчій зустрічі» з робітниками-будівельниками. На еміграції є кілька осіб, що були присутніми на «творчих» вечорах Хвильового в Донбасі, коли той збирав матеріал для свого нового «соціалістичного» твору «Молоді шахтарі». Вони також розповідають про подібні вирази Хвильового і про його надзвичайне войовниче прокомуністичне наставлення в доповідях і

розмовах. Чим займався Хвильовий після повороту з закордону і яку боротьбу, і з ким, вів він до 1933 р., тобто до свого самогубства? Стверджуємо на підставі його власних творів за той час, що він як ніколи раніше виконував соціяльне замовлення ЦК ВКП(б) і провадив дійсно найгострішу боротьбу, але не за самостійність України, як про це пишуть «Українські Вісті», а тільки проти цього. Під час цієї боротьби Хвильовий, після процесу СВУ, коли дійсно вже почався масовий терор проти української інтелігенції, наважився навіть закидати окремим українським письменникам, нечленам КП(б)У, український «зоологічний націоналізм». В своїй новій збірці «Молоді шахтарі» Хвильовий оспівує соцзмагання в копальнях, гостро виступає проти «прогульників» і «зрадників соціялістичного будівництва» і прославляє шляхи нового життя, що «ведуть до комунізму».

Особливо яскраво видно, за що і з ким боровся Хвильовий, з його «критики» роману Г. Шкурупія «Жанна Батальонерка». В цьому романі позапартійний Г. Шкурупій показує шлях українця Стефана Бойка до большевизму, в прикритій для советської цензури формі шлях зрадника українського народу, котрого обернув на комуніста, російський большевик Канонов. Роман вийшов в 1929 р. й багато українських комуністів пізнали в герої самих себе. Вони зустріли цей роман з люттю. В романі є багато сторінок з таким гострим засудженням московського імперіялізму, що треба дійсно дивуватися сміливості Г. Шкурупія і його відвертості в умовах вже масового терору. Приводимо для прикладу лише один уривок.

«Ціла культурна нація, що несла європейську освіту в Азію, тепер підбита смердючим чоботом російського самодержавства. Україна — найнещасливіша з колоній, бо її посіли некультурні варвари яких вона колись учила абетки. Хто звільнить її синів від тієї темряви, від вогких павучий обіймів, що несуть з собою брутальні завойовники? Лише татарське ярмо можна порівняти з тим ярмом, бо воно брудне й не несе з собою ніякої культури. Воно несе... пригноблення й випікає з м'ясом будь яку свіжу думку».

В романі, звичайно, були й позитивні місця для советів, інакше роман не побачив би світу, але там не було закликів до «загірних комун» і до «молитв перед волохатим трибуналом комуні». Зате у Г. Шкурупія соковитою мовою подані численні малюнки звірячої натури московського імперіялізму.

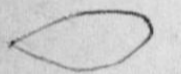
В своїй «критиці» роману Г. Шкурупія в 1930 р. Хвильовий виступив саме проти оцінки московського імперіялізму, що її дав Шкурупій. Цю оцінку Хвильовий назвав українським «зоологічним націоналізмом» і користуючись національним змістом роману, по большевицьки вилаяв самим ганебним (способом найганебнішим)

всіх національно думаючих українців і при тому знов таки Петлюру. (Ця стаття Хвильового так яскраво окреслює його як лютого ворога української національної антикомуністичної боротьби, що ми її скоро видамо без жодних скорочень).

В своїй поемі «Зима 1930 року», Г. Шкурупій висміяв українських комуністів, що призначалися владою на керівників колгоспів. «Жана Батальонерка» і «Зима 1930 року» правила для Шкурупія як один з доказів його українського «зоологічного націоналізму» на слідстві в ГПУ-НКВД.

Як же вибілюють Хвильового в справі Шкурупія апологети еміграційного «хвильовізму»?

Не маючи змоги заперечити зміст «критики» Хвильового, вони стали на нечесних шлях виправдання його провокаційними методами, що так розквітли були в підсоветській Україні. Пояснюючи в «Українських Вістях» від 1.10.54 р. «яскраву ворожнечу Хвильового до Шкурупія», проф. Ю. Бойко пише: «Хвильовий не спускав людям, яких він вважав активними ворогами українського націоналізму, і коли знаходив спосіб, старався їх «підрізати в корінь», навіть закидаючи для цього гріх «націоналізму». Хіба це пояснення не пропаганда провокаційних методів? Далі цей автор вказує на те, що ще під час літературної дискусії в 1927 р. «Шкурупій узяв ці речі «на весело» і відгукнувся на дискусію «легковажним віршиком», а тому Хвильовий і обвинуватив Шкурупія в українському «зоологічному націоналізмі» в ... 1930 році. Така мораль і логіка людей, коли вони хочуть за всяку ціну зробити з чорного біле.

може:

комунізму?

Останнім твором Хвильового перед самогубством був роман «Комсомольці», який він написав для виконання своєї умови «соціалістичного змагання» з письменником Епіком. Роман «Комсомольці» не був закінчений, про нього можемо судити по тих уривках, які Хвильовий читав в одному з робітничих клубів в Харкові. Це була звичайна агітка за комуністичне виховання української молоді під проводом партії. Навіть любовну інтригу роману Хвильовий підпорядкував гаслам ЦК ВКП(б) про соцбудівництво, що вже тоді почалося. Ось це і є та «боротьба», в ім'я якої Хвильовий повернувся з закордону на Україну. Тому спроба І. Багряного переконати людей, які вперше почули про Хвильового на еміграції, про те, що Хвильовий повернувся з закордону для національної боротьби, є негідною спробою замазати антиукраїнську діяльність Хвильового, особливо в останні роки його життя.

Сміхотворні бездоказові натяки гльорифікаторів Хвильового, що він був ^{на білому} в націоналістичному підпіллі не витримують жодної критики. Так само не витримує критики і заява І. Багряного, що Хвильовий спеціально зазначив в своєму останньому листі

про те, що він умирає «найщирішим комуністом» тільки для захисту своїх однодумців від ГПУ. Ці твердження гльорифікатори Хвильового не можуть підтвердити жодними доказами. Але ми маємо факти, які доказують, що пропагандисти Хвильового і в цих випадках свідомо видають для них бажане за дійсне.

Всі без винятку українці з підсоветської України, в тому числі і самі еміграційні «хвильовісти» добре знають, що жодного «хвильовістського» руху там не було і немає. Що народні маси про Хвильового і не чули. І не могли навіть чути. Журнали «Вапліте» і «Літературний Ярмарок» друкувалися накладом до ... 800 примірників, а продавалося 500-600 примірників, на що скаржився і А. Любченко. Це вже говорить за популярність Хвильового на Україні. До речі, більшість письменників у «Вапліте» були позапартійні і цілком не «хвильовісти». Такими «ваплітянами», як А. Любченко, М. Йогансен українська література може пишатися. Намагання зробити цих письменників правдивими «хвильовістами» тільки тому, що вони були у «Вапліте», де головою був навіть не Хвильовий, а М. Куліш, є нечесністю. Хоча ці письменники до Хвильового і ставилися добре, але у них не бракувало й критики щодо його творчості. Ніхто і ніколи з значних і незначних українських письменників не був заарештований за «хвильовізм», по тій простій причині, що навіть ГПУ не могло прийти на думку, що завдяки сумбурним писанням Хвильового можна створити «рух хвильовізму».

На похоронах Хвильового були присутні майже всі «ваплітяне». Більшість з них (не всі) пізніше були репресовані і їм були інкриміновані справи, що не мають нічого спільного з Хвильовим. Найкращим доказом цього є той факт, що відомого драматурга-комуніста, голову «Вапліте», найближчого друга Хвильового, Миколу Куліша виключили з партії й пізніше заарештували зовсім не за «хвильовізм». В протоколі комісії по чистці від 14 червня 1934 р. обвинувачення М. Куліша за націоналістичну ідеологію мало своїм ґрунтом зовсім не його довголітню найтіснішу співпрацю з Хвильовим, як це логічно мусіло б бути, коли б партія рахувала Хвильового націоналістом. В цьому протоколі дослівно написано: «Куліш увесь час працював у тісному зв'язку з націоналістичними контрреволюційними елементами (Курбас, Яловий)». Про Хвильового ні слова. Тут і мертвий Хвильовий міг би для ГПУ зіграти важливу роль в обвинувачуванні інших, коли б його, на підставі останніх творів можна було втиснути до лона націоналістів. До цього додумалися тільки ті, що на еміграції згубили міру.

Не будемо тут торкатися правдивості обвинувачування М. Куліша і Ялового в націоналізмі. В усякому разі п'єси М. Ку-

ліша, всупереч висновкам комісії по чистці, підстав для цього не дають. Не забуваймо також, що М. Куліш разом з Хвильовим отримали особистий дозвіл Сталіна на боротьбу з російським шовінізмом в літературі. Не було і жодної націоналістичної організації, в тому складі, про який зізналися на слідстві Куліш і Яловий, уривки зізнань яких цитував Постишев. Коли Хвильовий писав у своєму останньому листі, що «кров'ю моєю можу засвідчити, що Яловий не винний», то це була правда.

Що можуть протиставити всім згаданим фактам щодо дій і творчості Хвильового його гльорифікатори?

В площині річевої, серйозної дискусії — нічого.

Аргументи, які гльорифікатори Хвильового вживали до цього часу — лайка інакодумаючих, фальсифікація історичних обставин і фактів, безоглядне заперечення, неправда і безапеляційне крикливе перекручування дійсного стану речей — тільки зайвий раз свідчить за те, що їм дійсно йдеться за пропаганду Хвильового за всяку ціну. Ми самого Хвильового не обвинувачуємо навіть за те, що він був чекістом і цієї діяльності вже і в зрілому віці не засудив сам. Хоча в нашій літературі ми маємо ще один випадок, де поет, котрий був в військах ВУЧК, не міг пізніше примирити своє людське й національне сумління з своїм колишнім перебуванням там. Поет Дмитро Фальківський тяжко переживав свою працю в війську ЧК і щиро й відверто писав для всієї України:

«Поклонюсь я низенько житам
Ви простіть мене блудного сина...»

Він дійсно ввійшов до національної підпільної організації на Україні і за це був комуністами розстріляний. Хвильовий таким не був і не міг бути, бо був і лишився ідейним комуністом, що час-від-часу в окремих питаннях ухилявся не від принципів комунізму, а тільки від мінливої лінії ЦК своєї партії. Тому ми не можемо від нашого ідейного ворога вимагати нічого іншого як ворожості до нас, чи та ворожість буде проявлятися в праці в ЧК, чи на сторінках комуністичної преси. Але ми хочемо запитати, щоб нам пояснили ті, які гльорифікують українських комуністів, зокрема Хвильового, як можна офіційно зректися комуністичної ідеології й одночасно співати панегірики її фізичним носіям?

Справа не в самому Хвильовому, а в тому з яких причин і з якою метою проводиться через особу Хвильового фальсифікація нашої історії на еміграції. Тільки ці обставини змусили нас приділити Хвильовому так багато уваги. Щоб відповісти на

питання причин і мети еміграційного явища «хвильовізму», мусимо проаналізувати дальшу тактику і практику українських комуністів на Україні.

УКРАЇНСЬКИЙ РЕЗІСТАНС

Поки на сторінках советської української преси йшла літературна дискусія, група українських патріотів на чолі з акад. С. Єфремовим і гурток української молоді на чолі з його небожем М. Павлушковим, розгорнули величезну національно-визвольну працю в умовах советської дійсності. Працю в такому обсязі і з такою активністю, якій є мало порівняння в історії підпільних організацій національно-визвольної боротьби в цілому ССРСР.

СВУ і СУМ, а не національна півпозиція в КП(б)У, визначали обличчя національної антикомуністичної визвольної боротьби українського народу в двадцятих роках в умовах «диктатури пролетаріату» на Україні. Сергій Єфремов, а не Скрипник і Хвильовий, був прапороносцем безкомпромісової боротьби з московсько-комуністичним окупантом України. Сергій Єфремов — «сумління України», як його називало українське громадянство — був тоді на чолі тих, хто боровся за визволення нашого народу з-під «егіди КП(б)У», в той самий час, як Скрипник, Шумський Панас Любченко, Хвильовий і їм подібні український народ під ту «егіду» заганяли. Українські комуністи й були катами Єфремова й тисяч інших борців за вільну некомуністичну Україну.

Ще досі українське суспільство за кордоном України не знає і відповідно не оцінило того величезного внеску до української національної й антикомуністичної визвольної революції, що його зробили СВУ та СУМ. Дослідники СВУ і СУМ на еміграції користуються головним чином, як основою своїх праць, советськими звітами судового процесу і тому дуже часто дають неправильне освітлення цих організацій і їх діячів. Дуже часто оцінка дій і провідних осіб з СВУ і СУМ виходить з партійних позицій авторів цих оцінок, при чому свідомо або несвідомо фальшуються і перші і другі. Гльорифікатори українських комуністів в своїй пресі на еміграції свідомо замовчують діяльність СВУ і СУМ або фальшують її з розумілих причин — бо писати правду про ці організації, це значить писати і про ганебну боротьбу українських комуністів проти національного українського резістансу. Але з незрозумілих причин не приділює належної уваги СВУ і СУМ та їх діячам і демократичний табір української політичної еміграції, зокрема петлю-

рівці-уенерівці, і таким способом самі штучно збіднюють масовий український рух спротиву, що йшов під прапором УНР і був втілений в літерах СВУ і СУМ. Між тим, діячі СВУ і СУМ не були прекраснодушними культурними діячами, мрійниками про хуторську Україну, хоча і не були проти вишневих садків біла хати кожного українця. Вони не співали псалмів «залізу і бетону», тому їм не доводилося потім кричати як Хвильовому «Ах як мертво...», але вони були за індустріалізацію країни, тільки не большевицькими методами. СВУ, а разом з нею і мільйони підсоветських українців несли на своєму прапорі державну концепцію УНР з гарантіями всіх демократичних свобод, в самому їх модерному розумінні, Демократична республіка, з урядом відповідальним перед народним представництвом, націоналізована тяжка промисловіть, приватна і кооперативна власність на все інше, передача рільної землі селянам у власність, і законодавство унеможлиблює земельну спекуляцію та поміщицтво — такою була програма СВУ за свідченнями самих її діячів. З того часу минуло вже більше як 25 років, але ці принципи знаходяться в програмах майже усіх демократичних партій і сьогодні. Більше того, керівництво СВУ було настільки передовим, що бажало, за власними словами її діячів, внесення деяких змін до конституції, що їх ухвалив Трудовий Конгрес колись відповідно до соціальних змін, які заіснували з часом на Україні. УНР, як нормальна демократична європейська республіка — так діячі СВУ розуміли заповіт Симона Петлюри. Тут буде на місці вияснення одного непорозуміння, щодо гетьманату, як державної концепції Миколи Павлушкова. М. Павлушков вважав С. Петлюру найбільшим національним героєм сучасності і всю працю СУМ провадив виключно з позицій УНР. Але діячі СВУ не виключали можливості, що по звільненні України можуть, завдяки діяльності місцевих скрипників, хвильових, затонських і шумських знов виникнути такі обставини як в 1917-21 рр., коли українські комуністи і їх попутчики допомогли окупантам. На такий випадок передбачалася на короткій час військова диктатура. Дискутуючи це питання, 24-річний М. Павлушков став на точку зору, що коли період диктатури буде потрібний, то це краще зробити в національній формі, формі виборного гетьмана. Звідси і пішли чутки, що М. Павлушков був за переконанням гетьманцем, хоча і діяв на платформі УНР. До цього ще треба додати, що Павлушков ніколи не зв'язував гетьманат, як тимчасову диктатуру, з прізвищем Скоропадських.

Діячі СВУ були й реальними політиками. Кращими політиками ніж багато наших сучасних політиків на еміграції. Соборність українських земель для СВУ була бездискусійною справою.

Вона знайшла спосіб, як зацікавити західні великодержави в самостійності України. Дискутувалося питання доцільності визнати частину боргів царської Росії за капітали, що були вкладені західними державами в промисловість України. Одночасно, таким способом, хотіли забезпечити й кредити для України. Коли ми згадаємо, що, наприклад, певні кола США підтримують сьогодні Керенського саме за його обіцянки виплатити російські борги, або, що міжнародня політика співіснування, яку зараз проводить Москва, має підставою пропаганду торговельно-економічних вигод для Заходу, то мусимо признати СВУ рацію і то велику. До цього не додумалися наші сучасні політики на еміграції.

СВУ і СУМ не були політичними партіями, або партією. СВУ — був загальноукраїнський національний антикомуністичний рух за самостійність України і соціально-визволення нашого народу від кайданів комунізму. Це був і є рух УНР. СВУ не захищала тільки класові чи партійні інтереси, але була дійсним виразником волі, інтересів і бажань всієї України, за принципом: «державна над партіями, нація над класами». В цьому і є велич СВУ, що може бути зразком для всіх нас і сьогодні. Таким способом СВУ проводила в життя принцип національного солідаризму. СВУ вважала, що ідеї християнства, як вселюдська ідеологія, мусять перемогти войовничий атеїстичний комунізм і підтримку нашої Української Автокефальної Національної Церкви рахувала за першорядне завдання. Тому Чехівський і дискутував з прокуратурою про це на суді.

Розгром СВУ і послідуєчий терор проти українців, зокрема інтелігенції, найтісніше пов'язні з діяльністю українських комуністів. На прикладі розгрому СВУ і СУМ можна вичерпно простежити ту діяльність і дати українським комуністам оцінку, на яку вони заслуговують по своїх ділах. Без окреслення діяльності СВУ і СУМ не можна уявити собі міри злочину М. Скрипника, А. Приходька, П. Любченка й інших українських комуністів перед нацією. Одна з особливостей СВУ є те, що не маючи міцних організаційних форм, вона охопила територіяльно майже всі великі міста України, велику кількість сільських районів і сіл. СУМ, що був створений в протигагу комсомолу мав протилежно до СВУ організаційно оформлені клітини в більшості вищих учбових закладів в Києві, Харкові, Одесі, Полтаві, Дніпропетровську і інших. Через студентів, що походили з села, були утворені клітини СУМ в багатьох селах і навіть по районних центрах. В усіх клітинах СУМ ^{заходи} проводилась активна підпільна праця, навіть, через урядові підприємства по воєнізації університетів і іститутів, військовий вишкіл членів. Ще сьогодні не можна оприлюднити багато фактів з діяльності

СВУ і СУМ, що був цілком підпорядкований керівництву СВУ, і, на жаль, не можна подавати багатьох прізвищ. Деякі колишні члени СВУ і СУМ живуть і знаходяться по той бік кордону. Але все ж таки частину фактів і прізвищ вже можна подати. На еміграції знаходиться особа, що в свій час також була засуджена і була в найближчих стосунках з керівництвом СВУ і СУМ, зокрема з С. Єфремовим. На її очах розвивалася і була викрита СВУ. Ця особа також бачилася з Єфремовим під час слідства в ГПУ, у в'язниці після присуду, має від нього листи з в'язниці і була уповноважена акад. С. Єфремовим полагоджувати його справи на волі. Для цього було дано письмове уповноваження за підписом С. Єфремова, засвідчене печаткою адміністрації в'язниці. Цій особі пощастило вивезти з України різні документи, що стосуються СВУ, листи Єфремова і т. д. Зараз підготовляються до друку її спогади. В спогадах є матеріяли й факти величезної історичної вартості що характеризують український резистанс двадцятих років, його дійсних творців і глибокопателів українського спротиву, цілком в іншому світлі, ніж про це пишуть на еміграції. За дозволом автора спогадів оприлюднюємо тільки деякі факти.

СВУ було викрито, але викрито, так би мовити, наполовину. На слідстві і на судовому процесі були згадувані тільки ті особи і факти, про які ГПУ добуло відомості агентурним способом, або іншими, ще до арештів керівників СВУ і те, що було записане в щоденниках декількох обвинувачених, які ГПУ знайшло після довгих розшуків. В процесі СВУ і СУМ більша частина з 45 підсудних формально до СВУ не належала. Зате кілька членів центру СВУ, прізвища яких знали тільки керівники Єфремов, Чехівський Дурдуківський, подружжя Черняхінських і Павлушков, оминули арештів і на своїх постах продовжували патріотичну роботу далі. До цих належали, зараз вже померлі академіки: С. Кримський, Д. Багалій, К. Боблий і кілька видатних інших осіб, про яких невідомо чи вони ще живуть чи ні. Один з колишніх членів центру СВУ працює тепер в одній з високих урядових установ УССР.

Нічого не дізналося ГПУ також про співпрацю центру СВУ з білоруськими керівниками національного руху, теж вже померлими: Янком Купала і В. Ігнатовським — президентом Академії Наук Білорусії. Лишилися для ГПУ наприклад таємницею зв'язки СУМ з молоддю кавказьких народів. Ці зв'язки особисто нав'язав М. Павлушков в 1926 р. коли він з трьома однодумцями, спеціально для цього пішки подорожував по Кавказі. В 1935 р. в кількох містах України і районних центрах одночасно з'явилися одна по другій 5 летючок на шипірографі підписаних СУМ-ом і одна СВУ друкарським спо-

собом. З цього приводу були «заклики до пильності» на зборах партактиву Харкова, Києва і Прилук. Тільки на початку німецької окупації України, зголосилися самі автори цих летючок, члени СВУ й СУМ, які щасливо оминули арештів до і після процесу СВУ й СУМ. Автор спогадів був присутній під час розмови Панаса Любченка з акад. Єфремовим в Київській опері. Авторіві ж сам С. Єфремов і проф. В. Дурдуківський розповідали про особливо ганебну ролю в справі СВУ М. Скрипника і на жаль двох українських академіків, один з яких був К. Студинський, відомий советофіл, що пізніше відкривав народні збори Західньої України які «вимагали» в 1940 р. приєднання до УРСР. Можливо, що ці два «кочубеї» до арештів української інтелігенції в справі СВУ й самі добре не розуміли до чого довела їх співпраця з М. Скрипником та агітпропом ЦК КП(б)У. Надзвичайно важливою є розмова С. Єфремова з Сталіном і Кагановичем в Москві, куди Єфремова возили з Харкова після процесу і перед тим, як він був відправлений до політизолятора в Ярославлі.

Праця СВУ на Україні не обмежувалася суто культурними міроприємствами. Вона була перш за все національною й політичною. Українізація, яку почали проводити за рішеннями XII-го з'їзду РКП(б) партійні й советські установи, стала полем бою, де противниками були з одного боку СВУ, а з другого боку, спочатку нарком освіти Шумський, а потім Скрипник. Легенду, що ініціатором українізації був Скрипник, розповсюджують гльорифікатори українських комуністів на еміграції, в надії на те, що пересічний читач не знає відповідних постанов XII-го з'їзду РКП(б). Шумський і Скрипник зробили все можливе, щоб українізацію спотворити і направити в бік комуністичного виховування мас. Науково-педагогічна комісія Всеукраїнської Академії Наук, керівником якої був проф. В. Дурдуківський, за дорученням НКО, через відповідні установи розіслала комісіям по українізації матеріяли для навчання. Після цього М. Скрипник, вже як нарком освіти, надіслав президенту Академії лист російською мовою з власноручним підписом, котрий був переданий Єфремову для вжиття відповідних заходів. В листі було в різкій формі обвинувачення науково-педагогічної комісії ВУАН за вказівки по українській граматиці які «штучно» відривають українську мову від російської й багато «непотрібних» текстів з клясичної літератури замість прикладів з советської літератури. Це тільки один з багатьох фактів, що характеризує М. Скрипника, як він дивився на українізацію і взагалі на українське відродження двадцятих років. Але тисячі українських патріотів — студенти, вчителі, службовці — пішли як українізатори зросійщених українських

міст і проводили там дійсно національну працю. Більшість цих українізаторів були заарештовані в 1929-31 рр., саме тоді, як українські комуністи були при владі: М. Скрипник був один з вождів КП(б)У і нарком освіти, П. Любченко, член ЦК КП(б)У, Порайко наркомюст і т. д. Репресіями керував безпосередньо український комуніст, начальник ГПУ України Балицький. Москва давала тільки загальні директиви по знищенню української інтелігенції, але чорну роботу проводили українські комуністи і, як найбільше обізнані з місцевими умовами і людьми, вони завдавали найболючіших ударів по діячах українського відродження. Безчислені факти репресій, зокрема українізаторів в 1929-31 рр., свідками і жертвами яких частково є й наша політична еміграція з підсоветської України, відомі всім. На цих фактах особливо виявляються жалюгідні намагання гльорифікаторів скрипників і любченків довести те, що протирічить фактам, про які знають мільйони.

Двадцять років справедливо називають часом українського відродження в умовах советської окупації України. СВУ, як дійсно масовий рух, опанував тоді різноманітні ділянки українського національного життя. Українські видавництва, як «Слово», «Рух», «Книгоспілка» і багато інших, в тому числі частинно і «Держвидав» були опановані СВУ. Багато українських письменників і видатних поетів України національні напрямки своєї творчості узгіднювали з літературно-мистецькою групою СВУ і зокрема з С. Єфремовим. Ці факти дали підставу прокурору Ахматову обвинувачувати на судовому процесі, що СВУ поруч з советською цензурою, влаштовувала свою власну.

СВУ завоювала міцні позиції в українській кооперації, в Українбанку, Наркомземі, в декількох промислових трестах, наприклад в Цукротресті, Українлісі, в деяких науково-дослідних технічних інститутах на Дніпропетровщині й Запоріжжі. Керівництво сельбанку, через який ішло кредитування сільського господарства на Україні, було в руках СВУ. Це так налякало ЦК КП(б)У що після процесу СВУ ще в 1930 році, скрипники і любченки за власною ініціативою почали ліквідацію українських господарських трестів і самостійних українських установ за постановою ЦК КП(б) від 17 листопада 1930 р. Відповідна постанова ЦК ВКП(б) про заміну українських установ загальносоюзними в тому числі і поза межами УССР, вийшла лише в грудні 1932 р. Для чого ж гльорифікатори і адвокати скрипників і любченків пишуть в «Українських Вістях» від 12 вересня 1954 р. що скрипники і любченки грудьми захищали і нарешті на смерть пішли за втримування українських позицій в УССР? Відповідь на це питання дасть дальша аналіза діяльності адвокатів націонал-комунізму на еміграції.

СВУ й СУМ приділили максимум уваги найважливішій проблемі виховання національних антикомуністичних кадрів, які стояли б на платформі УНР. СУМ мав своїх членів в деяких військових школах, наприклад в школі ім. Каменева і серед курсантів військової школи зв'язку. Серед випущених німцями військовополонених з табору «Танкострой» в Дарниці в 1942 р. було кілька старшин членів СУМ. СУМ встановив дружні зв'язки з гуртками української християнської молоді, що купчилася біля УАПЦ. СВУ, зокрема проф. В. Дурдуківський з науково-педагогічної комісії ВУАН, створив ніби другий наркомат освіти. Українські школи отримували від комісії методичні вказівки, схвалювалися підручники для шкіл з національним змістом. Навколо цих підручників ішла постійна боротьба з наркоматом освіти. Директори українських шкіл з цілої України часто викликалися на засідання комісії й там встановлювався контакт та обмірковувалися міроприємства, що мали національний антикомуністичний вплив на ціле шкільництво. Міроприємства в школі зводилися до виховування дітей в патріотичному дусі, в дусі УНР. Обвинувачувачі й суд на процесі приділили шкільній праці СВУ надзвичайно велику увагу, бо ця праця підривала самі підстави майбутнього комуністичного устрою й московського окупаційного режиму на Україні. Боротьба СВУ за національний характер української культури, за душі української молоді і дітей, за українську церкву, за самостійність України й за УНР проводилася в жорстокій боротьбі з українськими комуністами, зокрема М. Скрипником, Панасом Любченком та іншими агентами ВКП(б). Треба дивуватися, що БУД і його спадкоємець СВУ, боролися в підпіллі в советських умовах біля 10 років. Такого випадку не було в цілому ССРСР.

Ще з 1924 року українські комуністи загострили боротьбу проти української Автокефальної Православної Церкви. Поборювання української церкви місцева влада проводила різними шляхами, головне через ГПУ, яке діяло в цьому випадку за дорученням відділу культів наркомосвіти УСССР, де наркомом були спочатку Шумський, а пізніше Скрипник. В 1926 році ще не було масових арештів серед української інтелігенції, але вони вже були в колах УАПЦ. Під час процесу СВУ й після нього, відділ культів наркомосвіти разом з агітпропом ЦК КП(б)У, під загальним керівництвом наркома і члена політбюро ЦК КП(б)У М. Скрипника, через ГПУ знищили біля 3500 парафій УАПЦ. Десятки єпископів, тисячі священників і сотні тисяч вірних. Були розгромлені сотні добродійних організацій, гуртків, майстерень праці й інших допоміжних організацій УАПЦ. Все це було закінчено ще в 1931 році, коли Скрипник

нові факти
вже
тризубо.
СД

і П. Любченко мали місцеву владу в своїх руках. Головною фортецею СВУ була Всеукраїнська Академія Наук. Там, за виразом С. Єфремова, «робили національну роботу, а не говорили чи то змагалися до неї». На Академію і були спрямовані перші удари українських комуністів. «Рішучий злам в становищі Академії почався в 1927 році, коли наркомом освіти став колишній наркомюст М. О. Скрипник. Один з перших кроків нового наркома були відвідини Академії Наук. Він там зробив враження людини, яка ставиться вороже до всіх і всього. Він переглянув список академіків, і відразу наказав звільнити двох: Ф. І. Мищенко і К. В. Харламповича на тій підставі що вони були професорами Духовних академії», і далі «за цим слідував наказ: надалі всіх академіків буде затверджувати народний комісаріят освіти». Так описує свідок тих подій проф. др. Н. Полонська-Василенко появу Скрипника в ВУАН.

Після перших відвідин Академії, новий нарком освіти Скрипник негайно почав вживати заходи по інфільтрації комуністів в цю установу. «Поки не буде в Академії організований колектив членів партії, ми не зможемо поставити українську науку на службу комунізму», заявив Скрипник на зборах секції наукових робітників в Києві в грудні 1927 р. Виконуючи цю концепцію, Скрипник після впертої боротьби, майже насильством змусив «вибрати» академіками членів КП(б)У, які дуже мало мали спільного з наукою: В. Затонського, С. Семковського (Беренштейна), О. Шліхтера, ... самого себе та інших, хоча наукові рецензії академіків на їх праці й були негативними. Через свого найближчого співробітника, керівника одного з відділів наркомату освіти, Головнауки, Ю. Озерського, нарком Скрипник почав провокаційну працю серед вчених України. Ю. Озерський разом з Л. Левицьким і О. Камишаном, також близькими співробітниками Скрипника, за його дорученням почали неофіційно перевіряти наукову діяльність 1-го історично-філологічного відділу Академії, якими керували С. Єфремов і А. Кримський. Матеріяли цих таємних перевірок, серед яких були й письмові свідчення співробітників відділу, були пред'явлені в ГПУ С. Єфремову і В. Дурдуківському, як одні з доказів їх «контрреволюції». Кожний аркуш цих матеріалів був засвідчений підписом «зав-а» скрипниківської головнауки Озерського і до цих матеріалів були прикладені політичні підсумки за підписом наркома Скрипника. Так наркомат освіти і сам нарком взяли на себе безпосередньо функції сексотів політичної поліції. Випадок, якому нема порівняння в жодній іншій державі.

Немає можливості в невеличкій брошурі описати всі факти провокацій, шантажу, насильства й просто руйнації української науки та її творців Скрипником і скрипниківцями. Згада-

емо тільки кілька фактів, які свідчать за ставлення Скрипника до української культури і її вартостей. Ці факти описані в тій же книжці проф. др. Н. Полонської-Василенко «Українська Академія Наук», про яку ми вже згадували.

Проф. др. Н. Полонська-Василенко зазначає, що «Академія завжди урочисто святкувала роковини Шевченка...» Але з приходом Скрипника на пост наркомосвіти становище змінюється. Проф. др. Н. Полонська-Василенко провадить паралелю, як Скрипник змусив Всеукраїнську Академію Наук святкувати пам'ять «великого письменника і революціонера М. Чернишевського», предтечу московського большевизму і як в той же час знехтував Шевченківські дні. Пам'ять Чернишевського святкували дійсно врочисто, підкреслювали його ледь не світове значення в науці й революції. В тому ж році в шевченківські дні було організоване «Урочисте прилюдне засідання Ради», де була доповідь Ю. Озерського, звіти відділів Академії і доповідь акад. Яснопольського про «Майбутнє золотої валюти». Проф. др. Н. Полонська-Василенко пише: «Це було перше в історії ВУАН березневе свято, на якому про Шевченка не було згадано ані словом, як не згадано взагалі Україну». Таке ставлення до Шевченка було не тільки Скрипника, але майже всіх українських комуністів. Не менш цікаве є пояснення наркомату освіти, чому уряд УРСР не міг дати Українській Академії Наук пристійних матеріяльних засобів. Представник НКО на одних зборах доказував, користуючись числами, що Україні так дорого коштує приєднаний до неї Данбас, що... невістачає коштів для підтримки Академії Наук. Чудовий приклад, як розуміли українські комуністи питання соборності українських земель. Вибори академіків, з часів Скрипника, прийняли характер політичних чисток. Скрипник наказав кандидатури академіків фільтрувати через «советську громадськість». Проф. др. Полонська-Василенко описує в своїй книжці цю справу чітко й ясно. «Предвиборний аж і отаж вийшов за стіни ВУАН: по всіх місцевках і на заводах, у всіх установах обговорювали кандидатури академіків і вирішували питання про гідність їх (підкреслення наше). Преса України щодня вміщала список нових кандидатів, і слідом за тим детальну характеристику кожного з кандидатів з доносами, паплюженням, виявленням соціяльного походження кандидата та його дружини. Це була злива наклепів, яка для багатьох з висуванців закінчилася в НКВД і концтаборах. Чимало поважних вчених, чиї імена було оголошено в пресі (до речі, без відома і дозволу зацікавлених осіб), спішно зняли свої кандидатури, і тим врятували себе від дальшого «роз'яснення».

Жодний нарком тих часів так тісно не співпрацював з ГПУ, як Скрипник, саме в галузі винищення української культури і її творців. Для такої діяльності М. Скрипник мав ще попередній досвід на становищах «українського Дзержинського» у ВУЧК, провокаційного організатора КПЗУ і наркомюста, який через прокуратуру, за законом, мусів контролювати діяльність ГПУ-НКВД.

Мова йде про того самого М. Скрипника, колишнього наркома освіти УРСР, про якого п. І. Багряний в «Українських Вістях» від 12 вересня 1954 р. пише так: «Хто санкціонував і боронив Академію Наук?» І далі відповідає «...наскільки нам відомо не святий Петро був наркомом освіти УРСР». Багато разів, майже в гістеричному тоні, в статті «Фронт брехні й аморальності» у вищезгаданому числі «Українських Вістей». п. І. Багряний пробує переконати своїх читачів, що саме скрипники, шумські, ялові, хвильові і любченки були творцями українського відродження і таким способом намагається з чорного зробити біле. В цій статті можна знайти безліч експансивних, але порожніх речень, демагогічних викрутасів і словесної еквилібристики, бризкання отруйною слиною в бік тих, хто не визнає скрипників і хвильових українськими героями, але жодних річевих доказів своїх тверджень п. І. Багряний не дав, — бо таких немає. Існують тільки докази протилежного.

Як же ставилися самі українські вчені, академіки до того самого Скрипника, що за словами І. Багряного й інших українських комуністів боронив українську науку й науковців. Вони відносилися до нього з таким презирством, що наважилися на вчинок, який в советських умовах потребував особливої громадської мужності. В травні 1928 року на спільному зібранні академіків присвяченому виборам президії Академії, в присутності самого М. Скрипника, українські вчені відкритим голосуванням провалили кандидатуру наркома освіти на голову зборів. За Скрипника, з майже повного складу Академії, голосував тільки... 1 академік і 7 партійців — співробітників наркомосвіти. Це була прилюдна демонстрація, протест української науки проти її руйнівця. Проф. др. Н. Полонська-Василенко описує цей надзвичайний випадок з подробицями: «М. О. Скрипник не може стримувати обурення. До нього схвильовано підходять партійці, ведеться нарада...» Потім Скрипник, не будучи головою зборів, збори закрити. «Він вийшов з залі, за ним решта партійців. Створилася атмосфера скандалу, яка не обіцяла нічого доброго». Дійсно, дальша діяльність Скрипника ствердила думку проф. д-ра Н. Полонської-Василенко цілком і повністю. Скрипник крім зла не приніс нічого доброго, ані для української культури й науки, ані для українського народу.

Щоб зрозуміти роллю українських комуністів, зокрема Скрипника в справі розгрому Академії Наук і СВУ в 1929-30 рр., треба правдиво з'ясувати становище ГПУ-НКВД. Легенду, що ГПУ-НКВД діяла і діє самостійно, на заході розповсюдили різні псевдофахівці по східних питаннях і багато людей на еміграції цей міт безкритично повторюють. Насправді ж ГПУ-НКВД-МВД є тільки виконавчим поліцейним органом партії. Навіть начальники республіканських ГПУ відчитуються на президіях ЦК республіканських компартій, обласні на бюро обкомів партії, районів в райкомах. Там вони інформують про перебіг підготовки чергових процесів, отримують вказівки й т. д. За всю злочинну діяльність ЧК-ГПУ-НКВД-МВД в першу чергу відповідає партія. На Україні КП(б)У. З таємних статутів і інструкцій ГПУ-НКВД, що попали до рук німців під час їхньої окупації України, довідуємося, що політична поліція, як «орган диктатури пролетаріату мусить в певних справах узгоджувати працю слідства з відповідним відділом ЦК партії чи обкому й відповідним наркоматом, але з особою, що посідає посаду не меншу як заступника наркома». Крім того, республіканські ГПУ стояли ще під загальним керівництвом і контролею московського центрального ГПУ, що в свою чергу було керуване ЦК ВКП(б). Отже, коли ми обвинувачуємо ГПУ-НКВД в їх злістках, не забуваймо, що вони тільки партійні пси, виконавці, а за їх спиною стоїть керуюча і направляюча сила компартії в складі окремих осіб. Що до Академії Наук і СВУ такими особами були в першу чергу М. Скрипник і Андрій Хвиля, агітпроп ЦК КП(б)У пізніше заступник Скрипника по наркоматі освіти. Після підготовчої праці голови Головнауки Ю. Озерського та інформацій двох «кочубеїв» — українських академіків — Скрипник персонально дав розпорядження організувати цькування академіка Єфремова по ВУЗ-ах, фабриках, заводах і установах України. Від наркомату освіти і від партійних організацій були для цієї мети відряджені на великі підприємства і міста навіть спеціальні уповноважені. З цих інквізиційних зборів, присвячених паплюженню академіка С. Єфремова, в 1928 році фактично і почав Скрипник з А. Хвилю розгром українського резистансу двадцятих років. Під час слідства Скрипник давав вказівки українському ГПУ в якому напрямі вести слідство, на які питання звертати найбільше уваги і т. п. Кілька разів Скрипник був присутній на допитах Єфремова, один раз в товаристві Хвилі. Скрипник задавав і сам запитання, погрожував і шантажував. Зі змісту його запитань виходило, що він не цікавився самою СВУ, а компромітацією УНР, зокрема С. Петлюри. Багато разів він пропонував Єфремову визнати й підписати заяву, що УНР прода-

Вісник української інтелігенції

лася панській Польщі і т. д. За це були обіцяні значні полегшення умов ув'язнення. Ось чому Єфремов казав Михайлу Татусю в Ярославському політизоляторі, що Скрипник в справі СВУ чимало «взяв на свою душу гріха». Ці слова Єфремова надзвичайно важливі, бо вони оприділюють ролі Скрипника в справі СВУ. Під час слідства в ГПУ в справі СВУ й СУМ, Скрипник і Хвиля своєї основної мети не досягли. Жодної заяви про «зрадництво уряду УНР» і т. п. обвинувачені не підписали. У відповідь на заяву начальника ГПУ України Балицького, що від признань головних обвинувачених залежить доля багатьох тисяч заарештованих в справі СВУ і СУМ людей, головні особи з СВУ і СУМ визнали ті факти, які вже не можна було відкинути і ГПУ їх знало. Заперечувати, особливо ті факти, про які були записи в щоденниках багатьох обвинувачених, не мало в цих обставинах жодного сенсу. Наприклад, в щоденниках Павлушкова і Бобиря були записи про дискусію щодо можливостей терористичних міроприємств. Впадало в око, що ГПУ мало в розпорядженні багато оригінальних документів уряду УНР, особливо з міністерства чужоземних справ і цими документами воно оперувало, щоб добитися заяви обвинувачених про «продаж України Польщі». В наслідок такої тактики керівництва СВУ і СУМ, як ми вже зазначили, ГПУ хоча і посадило на лаву підсудних серед 45 осіб багато й не членів СВУ, зате дійсні члени центру СВУ не всі були викриті і багато найважливіших фактів від КІІ(б)У й ГПУ були заховані.

В справі СВУ Москва дала КІІ(б)У вільну руку й українські комуністи, зокрема колишні боротьбісти й укапісти розуміли, що від їх поведінки в цій справі залежить довір'я Москви до них. В цьому випадку виправдати довір'я Москви для них не було тяжко, бо їх ненависть до УНР і Петлюри, часто, як це доказала історія, навіть перевищувала московську. Тому в судовому процесі СВУ українські комуністи, особливо боротьбісти й укапісти і грали провідну ролі.

Склад суду затвердив спеціальною постановою ВУЦВК, де головою суду був призначений колишній боротьбіст Антін Приходько, одним з членів суду Гаврило Одинець, комуніст, колишній член української партії есерів, симпатик боротьбістів. Державні обвинувачувачі Михайлик і Якимишин, українські комуністи з Галичини, колишні близькі співробітники Шумського. Серед громадських обвинувачувачів колишній боротьбіст Панас Любченко, пізніший голова раднаркому УССР, що заробив цей пост від Москви, саме своєю поведінкою на процесі СВУ.

Доля творців українського ренесансу й резістансу двадцятих років, була в руках цих людей з гумовим національним сумлін-

ням, більшість з яких була, як Панас Любченко, у Петлюри, проміняли Петлюру на УКП, а УКП на КП(б)У. Панас Любченко, як агент Москви і кандидат в друзі тоді всемогутнього Скрипника, на процесі виявив себе найактивнішим і злісним ворогом українського відродження. Він, продовжуючи лінію Скрипника в ГПУ, всю свою увагу на процесі присвятив знов питанню компромітації УНР. Української Автокефальної Православної Церкви і особисто настоював на тому, що СВУ хотіло «продати Україну Польщі». Щоб якось обґрунтувати таке своє твердження, Панас Любченко на суді навіть висунув теорію, що Єфремов був проти советських плянів індустріалізації для того... щоб зхоронити Україну як аграрну країну для Польщі. Цілими годинами йшов на суді бій Єфремова з Любченком по питаннях УНР і підпорядкування України Польщі. В цьому словесному бою Любченко допускав образи для українських патріотів, насмішки і знущання з обвинувачених, використовуючи своє прокурорське становище. Але цей бій Любченко, а разом з ним ціла КП(б)У, програли. Сергій Єфремов всі закиди щодо «продажу України Польщі» відкинув, а що до Петлюри заявив, що на його думку Петлюра боровся за звільнення України, хоча він особисто не всі міроприємства Петлюри і схвалює. Про те, що вони вважають Петлюру національним героєм, казали й інші обвинувачені в тому числі й молодь: Павлушков і Матушевський. В своїй прокурорській промові Панас Любченко вжив знову всі заходи, щоб скомпромітувати цілий український визвольний самостійницький антибольшевицький рух і вжив, ще до Єжова, термін «вороги народу», і ще до Вишинського, справжнього ката, відомого з московських процесів, обізвав українських діячів на лаві підсудних «скаженими псами». Про цього Панаса Любченка, український політичний емігрант і генеральний секретар УРДП І. Багрянний, що декларує себе антикомуністом і українським патріотом, пише в «Українських Вістях» від 12 вересня 1954 р.: «Бо наркомками, які забезпечували школи і академії, уможливлювали їхню працю й боронили їх від московського політбюро, були Любченки...» Коментарі тут, як кажуть, зайві.

Разом з розгромом СВУ і СУМ припинився, з 1930, й український культурний ренесанс. Академія Наук вступила в період свого занепаду. В 1930 році Скрипник організував в Академії Наук нарешті партосередок і поставив українську науку під безпосереднє керівництво й контроль цього осередку. В тому ж 1930 році, як нарком освіти, М. Скрипник почав ліквідацію й переорганізацію катедр, інститутів і наукових комісій ВУАН. Він розгромив, як «петлюрівські гнізда», за його власним виразом, українські краєвідчі установи, інститут української науко-

вої мови і видав в червні 1930 року за своїм підписом наказ для Академії Наук з засудженням «штучного відриву української мови від російської», з розпорядженням працювати таким способом, щоб викоринити «шкідництво на мовному фронті». Одночасно була звужена українізація ВУЗ-ів і почався розгром видавництв, в першу чергу кооперативних і навіть Держвидаву.

В 1930 році по всій системі наркомату освіти, під керівництвом наркома Скрипника, почалася кампанія проти «залишків ефремовщини» і сам Скрипник на багатьох зборах виступав з погрозами проти носіїв «буржуазного націоналізму» й закликав до праці за «комуністичне виховання мас і для переведення плянів індустріалізації». Тільки за один 1930 рік з системи СПО було звільнено Скрипником біля 800 науковців і вчителів, більшість яких після звільнення була заарештована й заслана. Не дивлячись на те, що мільйони українців знають, що розквіт української науки й культури обірвався саме в 1929-30 рр., коли Скрипник, Любченко та інші ще були на керуючих становищах, той же І. Багрянний в статті під крикливою назвою «Фронт брехні і аморальності» дозволив собі написати таке: «Коли ж було розгромлено хвильовистів, коли було зліквідовано хвильовізм, скрипниківщину і взягалі всіх тих ненависних Плющеві «злочинців», — припинилася українізація вузів, припинився широкий розмах і розквіт науки, припинилося видання мільйонів книжок тощо, хоч безпартійних тих патріотів (на честь яких п. Плющ хоче приписати увесь процес відродження 20 рр.) лишилося не мало. Та бач не стало тієї когорти, що тримала кермо в своїх руках і боронилася від наступу Москви, не стало широкої спini М. Скрипників і Хвильових, що затуляли нею від Сталінових очей величезний розмах розгойдуваного ними, тими «проклятими хвильовістами», процесу національного відродження й розбудови України». Вся стаття наповнена подібними панегіриками українським комуністам. Дійсно не можна без обурення читати цю акробатику і жонгливання фактами нашої історії. В цих рядках І. Багрянний, коли вжити його власний вислів з тієї ж самої статті і упав... «у прірву, намагаючися велику ПРАВДУ підмінити своєю нікчемною, спекулятивною брехнею. Пощо було стільки перед тим списувати паперу?». Фронт брехні і аморальності і є змістом статті І. Багряного під анальогічною назвою.

Самогубство М. Скрипника, старого большевика-інтернаціоналіста, колишнього голови ради національностей ССРСР, в липні 1933 р. дійсно зробило велике враження на Україні, в протилежність самогубству Хвильового, що пройшло непомітним. Це було природньо, бо Скрипник займав на Україні завжди керівні посади. Не маємо сумніву, що коли б Скрипник не

застрілювався, то пізніше міг би бути й заарештованим Сталіном, так само, як інші старі большевики. Але ця обставина не дає права нам українцям його гльорифікувати, бо тоді, щоб бути логічними мусимо гльорифікувати і Балицького, Хвилю та інших большевицьких катів, страчених потім тими самими большевиками. Скрипник в 1933 році вже зрозумів, що свою роль він відіграв і Сталіну... більше непотрібний. Його родина сварка зі Сталіном почалася в теоретичній площині в трактуванні національного питання. Скрипник обстоював думку, що національне питання є одним з складових частин теорії класової боротьби і має рівне значення з другими компонентами цієї теорії, а всі компоненти разом є на службі комунізму в рівній мірі. Тут Скрипник зацепив самолюбство Сталіна, який вважав самого себе творцем національної теорії комунізму і нікому не дозволяв бути зіркою в цій площині. Не дивлячись на те, що Скрипник цю точку зору позичив з промови Сталіна на XII-му з'їзді РКП(б), Сталін негайно обвинуватив Скрипника, що той вульгаризує Леніна. По смерті Скрипника, його офіційно обвинуватили в тому, що він не боровся з російським шовінізмом і тому дав вирости українському націоналізму, з яким теж недостатньо боровся. Скрипник заплутався в тонкощах большевицької діалектики і в цьому його нещастя.

Серед різних легенд і мітів, що їх розповсюджують на еміграції спадкоємці ідейних «скарбів» Скрипника, Шумського й Хвильового, є міт про незламну поставу Шумського проти вимог Комінтерну в національному питанні. Ці люди малюють Шумського як безкомпромісного борця за суверенність України, в останні часи перед засланням, ледь не антикомуністом. Вважаємо, що його гльорифікатори ображають пам'ять цього ідейного комуніста. Як відомо, Шумського виключили з КП(б)У в 1927 р. за зв'язок з групою Василькова-Турянського з КПЗУ. Ця група виступила в Польщі з своїм власним списком кандидатів до союму. За це Комінтерн назвав її «націоналістами». Шумський разом з Максимовичем в своїй заяві в 1929 р. до Комінтерну писав: «Впродовж двох останніх років над нами тяжило незаслужене і безпідставне обвинувачення в націоналізмі, хоч у національному питанні ми й не розходилися з політикою КП(б)У, як це твердила окрема комісія ВКП(б) й Комінтерну». Шумський вважав, що обвинувачення його викликане партійними інтригами. І це була правда. Його виключення з партії, ще раніш ніж почався загальний похід проти націонал-уклоністів, було зроблено на вимогу комуністичної партії Польщі, котра була проти групи Василькова-Турянського. Навіть на заслання Шумський вважав себе правовірним комуністом, тому в цій його щирості не маємо сумнівів. С. Підгайний в

своїй книжці «Українська інтелігенція на Соловках», оповідаючи про зустріч там з Шумським, зазначає: «З в'язнями, навіть колишніми видатними партійними діячами, говорив мало і висловлював гадку, що їх, очевидно, посадили не випадково, бо вони мабуть справді контрреволюціонери». Чи треба ще кращої характеристики комуніста Шумського, що її дав йому його симпатик?

Після разгрому СВУ і разом з тим початку терористичного наступу на Україні на все українське, почався наступний період нашої новітньої історії. Москва, для своїх міроприємств по дальнішому закріпленню свого панування над нашим народом, знайшла собі інших помічників «з місцевого населення», які відповідали їх вимогам для сучасного моменту. В багатомільйонній нації завжди знайдеться певне число ренегатів. Коли б їх не було, це було б неприродно. Але український народ таких ренегатів має все ж таки менше ніж інші народи і в цьому є теж одна з підстав нашого світлого майбутнього.

В ДОБУ «СОЦІЯЛІСТИЧНОГО» НАСТУПУ.

Примусову колективізацію, а на її тлі «ліквідацію куркуля як кляси» Сталін визначив в своїй «Історії ВКП(б)» як другу революцію після жовтня 1917 р. і відмітив, що «Своєрідність цієї революції полягає в тому, що вона була переведена згори, за ініціативою державної влади...».

Під приводом цієї «революції» комуністична Москва поповнила один з своїх найбільших злочинів, спробу масового фізичного зникнення національної субстанції нашого народу — селянства. Згідно з директивами ЦК ВКП(б), ВУЦВК, 3 липня 1929 р., визнав 5% сільських господарств в кожній місцевості до розкуркулювання, як «нетрудові». Але після закінчення «суцільної колективізації на Україні в основному», якою вже керував надісланий з Москви Постишев, виявилось, що відсоток розкуркулених господарств по самих обережних підрахунках перевищує 18%. Серед сотень тисяч репресованих українських селянських родин, більшість з них були... самі колгоспники. Нічого подібного не було в РСФСР. За національним і соціальним складом у в'язницях і концтаборах ССРСР, українське селянство по республіках, займало там перше місце. Отже, намагання російських шовіністичних політичних груп, представити справу так, нібито «розкуркулювали в однаковій мірі селян і українських і російських» є неправдою, яку вони розповсюджують в своїх політичних цілях.

Але, у внутрішній війні з українським селянством, Москві і цього показалося замало. Як один з засобів політичної боротьби, вона організувала в 1933 р. голод на Україні, жертвою

спасибі
за цю
оцінку
с. Д.

якого разом з штучним затримуванням приросту населення тим голодом, за самими матеріялами пізнішого державного перепису УССР впали 7.465 000 українців. Про свідому організацію Москвою голоду на Україні не може бути жодного сумніву. !!!

Збір тільки зернових культур в 1932 році, за советськими ж джерелами, на Україні дав 894.000.000 пудів, що виносило 25 пудів на кожну душу сільського населення, вже після відрахування насінного фонду й потреби міст. Отже, не було жодної підстави для голоду із-за недороду. Але Держплян ССРСР визначив податок не з фактичного збору а за запланованою кількістю посівів, тобто і з тієї землі, що взагалі не була засіяною. Для виконання пляну хлібоздачі на Україні ЦК ВКП(б) дав директиву реквізиції навіть насінних фондів, з одночасною вимогою до місцевих державних і патрійних організацій, забезпечити посіви для наступного року. Разом з цим, тим районам на Україні, де вже після виконання плянів по хлібоздачі ще лишилося насіння, пропонувалося те насіння вивезти на «схорону» поза межі району. Крім цього, для України був визначений ще додатково плян здачі «лишків» зі всієї продукції сільського господарства. Від ЦК ВКП(б) до ЦК республіканської компартії, обкомам і райкомам України була надіслана спеціальна інструкція з рекомендованими міроприємствами по виконанню плянів, але з спеціальним зазначенням, що «владі на місцях» — місцевим партійним організаціям — дається право ініціативи в міроприємствах по колективізації, розкуркулюванню и виконанню плянів. В тій же інструкції з липня 1932 р., що попала до рук німців в 1943 р. була багатозначна вказівка на те, що даючи місцевим партійним органам право застосовувати міроприємства за власним розсудом, в кожному конкретному випадку ЦК ВКП(б) буде оцінювати кожну парторганізацію і кожного з неї по наслідках виконання завдань.

Вже коли насильне вилучення зерна й інших продуктів сільського господарства в українських селян, здебільшого за допомогою озброєних відділів міліції й НКВД, спричинило голод і навіть окремі випадки людодства Москва не тільки не допомогла голодуючим їхнім же хлібом, але дала наказ частину найкращої української пшениці експортувати закордон. З політичною метою, по дингових цінах, вивозилася українська пшениця в той час через чорноморські порти на Захід. Таким чином роля Москви, як організатора найганебнішого злочину — голоду на Україні в 1933 р. — не може бути заперечена ніким і нічим. ||

Але також цілком ясно, що жодні масові міроприємства Москви по національних республіках не могли б бути переведеними без допомоги місцевих агентів тієї ж Москви. Такими

агентами були, крім гльорифікаторів українських комуністів, комуністичні парторганізації на Україні. Вказівка ЦК ВКП(б) про вилучення насінних фондів і в той же час вимога забезпечити посівні площі насінням в наступному році, а також погроза Москви оцінити діяльність по наслідках виконання центральних плянів, поставила українських комуністів майже в безвихідне становище. Вихід властиво був, коли б керівники УССР і КП(б)У мали мужність піти проти Москви революційним відкритим шляхом. В цьому випадку, вони б мали за собою переважаючу більшість всього населення, зокрема селянство. Великі шанси на перемогу були не тільки в цьому, але і в тому, що українські комуністи мали організований апарат, матеріяльні засоби, навіть військо, яке в той час було територіяльно-міліційним, з українським командним складом. Їх би підтримали народи Кавказу й Білорусі, які були в такому ж стані як і український народ. І головне те, що селянській опір на Україні в багатьох місцевостях переростав в повстанський рух і при певних умовах міг би перейти в загальну визвольну революцію, що запалила б і інші неросійські народи. Навіть не виключена можливість, що при тому приєдналося б і російське селянство в червоноармійських шинелях. Навіть при невдачі визвольної революції, Україна не мала б більше жертв як ті 7,5 мільйонів від голоду. Але для таких дій українські комуністи мусіли б бути революціонерами і дійсними українськими патріотами, а не лише пропагандивними тільки на сторінках «Українських Вістей».

Тому українські комуністи пішли на шлях спочатку скромних прохань про зменшення плянів, а коли це не вийшло на найтяжчий злочин перед власним народом. З заяв голови українського совнаркому Чубаря і з промови С. Коссіора на партконференції в липні 1932 р. видно, що керівництво українських комуністів добре знало, що йде справа про винищення нації, але просили тільки зменшення плянів до 30%.

Ще до приїзду Постишева, ЦК КП(б)У саме в 1932 р. по темпах колективізації обігнало своїх колег в РСФСР на 8,7%. На III партконференції керівники УССР захищалися від нападів прибувших на конференцію Молотова і Кагановича тим, що вони вже колективізували на Україні 69% в той час як РСФСР тільки 60,3%. Не добившись від Москви зменшення плянів і боячись обвинувачень в саботажі й контрреволюції, ЦК КП(б)У і уряд УССР заходилися виконувати московські пляни за всяку ціну. Поза приїжджими з Москви, на села були мобілізовані навіть члени ЦК КП(б)У, члени обкомів, директори інститутів, шкіл, установ і т. д., в тому числі з спеціальною метою майже всі колишні члени інших партій, зокрема боротьбісти й укапісти. Для останньої категорії від їх поведінки на селі, як

членів КП(б)У, обкомів і т. д., залежало їх дальше фізичне існування, зокрема для тих, хто безпосередньо з КП(б)У почав свою політичну кар'єру.

Не вистачає фарб і слів щоб змалювати той жах, ті злочинства над нашими людьми, над дітьми, жінками й старими, що робили місцеві комуністи з «активом» на селах під керівництвом своїх керівників з центру, які одночасно з колективізацією займалися ліквідацією української церкви на селах, не тільки через репресії священників, але і через закриття церков і т. д.

Як відомо з історії, особливо ганебно поводитися з своїми народами саме ренегати, — часто ще гірше ніж завойовники. Українські комуністи, зокрема укапісти й боротьбісти, також не були виключенням з цього правила. Рятуючи власну шкіру, вони по яничарськи переводили розкурулювання й грабунків українського селянства. Пізніше Сталін використав їх поведінку на селі, коли йому стало потрібно показати винних в звірствах при колективізації й вилученню хліба, щоб виправдати Москву, свою партію і самого себе. З цією метою і була тоді організована ціла низка відкритих судових процесів над різними уповноваженими партійних органів по сільських районах. Немає потреби згадувати тут всі судові вироки за злочинні дії колишніх боротьбістів і укапістів на українських селах. Але один випадок ми все ж таки згадаємо, бо він торкається вождя і головного ідеолога укапістів, пізнішого члена ЦК КП(б)У, Андрія Річицького.

В голодний 1933 рік, А. Річицький, як уповноважений ЦК КП(б)У проводив в Баштанському районі Херсонської області хлібозаготівлю. Під його керівництвом у селянських дітей забирали навіть печений хліб, руйнували хати, збивали селян майже до смерті, прищеплювали пальці дверима і пекли вогнем тільки щоб добитися, чи є ще захований хліб. На відкритому суді, на місці цих злочинів в Баштанському районі, його і судили. Біля сотні свідків-селян розповідали про звірства над українським народом вождя й ідеолога укапістів. Кілька разів під час суду були спроби селян покінчити з Річицьким самосудом. І коли його засудили до смертної кари, щоб заспокоїти населення району, його розстріляли там же на місці в Баштанці. Ось таких і називають гльорифікатори «українськими патріотами і навіть націоналістами».

В одному з часописів попутчиків українських комуністів, «Український Прометей» від 4 червня 1953 р., в надрукованій промові на маніфестаційному вічі в Філядельфії В. І. Гришка з приводу голоду 1933 р., зазначається постанова ЦК КП(б)У і Совнаркому УСССР від 6 грудня 1932 року. В. І. Гришко згадує міроприємства проти «саботажу, що його організували контр-

революційні і куркульські елементи», котрі вжив «український уряд» в цій постанові. В. І. Гришко перераховує такі репресії до тих хто не виконує плянів по хлібоздачі: припинення там державної і кооперативної торгівлі і торгівлі продуктами першої потреби з колгоспів і одноосібних господарств, політичну чистку для саботажників і т. д. Цю постанову в оригіналі безперечно підписали всі члени ЦК КП(б)У і Совнаркому, як це завжди там робиться в таких випадках. В тому числі і П. Любченко, М. Скрипник, Яловий, Річицький і інші. Саме ті, про яких п. Багрянний пише, як про тих, хто грудьми боронив український народ від Москви. Навіть ця постанова не зупинила іншого колегу п. В. І. Гришка дати в свідченнях Конгресовій Комісії США, щодо голоду 1933 року («Українські Вісті» від 18 липня 1954 р.) таке фальшиве твердження, що ніби-то «Уряд УССР, очевидно не був обізнаний з прихованими плянами Кремля». Може таке вибілювання комуністичного уряду УССР і лежить в інтересах тієї партії що видає «Українські Вісті», але з правдою таке твердження не має нічого спільного.

Треба особливо відмітити, що навіть і серед рядових українських комуністів, які були дієвими особами або свідками цієї трагедії нашого народу, знайшлися деякі, що відкрито кинули свої партквитки і запротестували проти звірств комуністичної системи. Вони опинилися серед тих відсотків вичищених з партії комісіями ЦК КП(б)У. Серед них не було ані П. Любченка, ані М. Скрипника, ані Ялового. Провина цих останніх, на тлі поведінки інших, що протестували, зайвий раз підкреслює їхні злочини перед Україною.

Події «ежовщини» в 1937—38 рр., коли було зліквідовано майже все політбюро ЦК КП(б)У, український совнарком і самогубство П. Любченка, нічого спільного з українським патріотизмом не мають, як це намагаються і в цьому випадку твердити симпатичні скрипників і любченків. Навіть метода їх симпатиків з побільшуючим шклом вишукати окремі речення улюблених ними осіб з україно-комуністичного Олімпу і на цьому будувати свої твердження на піску тут теж не допоможе. Бо що мали спільного з українським патріотизмом, крім зоологічної ворожості до нього, ліквідовані також тоді: Коссіор Постишев, Хатаевич, Балицький, Гамарнік, Якір і інші? Вся ця ліквідація відбувалася на тлі «ежовщини» в умовах масового терору і насамперед в лавах ВКП(б), коли Сталін втратив довір'я навіть до династії Кагановичів і до самих близьких йому людей. То була небачена оргія терору і в сталінському царстві. І вже час перестати обґрунтовувати свої твердження замість фактами на підставі сталінських обвинувачень. Згадаємо, що у Сталіна і Рикова з Бухаріним теж були

ледь не «українськимми буржуазними націоналістами», бо за його обвинуваченням вони теж хотіли «продати Україну Польщі».

Головним обвинуваченням, що їх висунуло сталінське керівництво проти ЦК КП(б)У і українського совнаркому в 1937 р., знов було невиконання господарських плянів, але на цей раз вже і в промисловості, зокрема в Донбасі. Ще на XIII-му з'їзді КП(б)У, в травні 1937 р., Коссіор обвинувачував Постишева, що той допустив помилки, які негативно відбилися на виконанні плянів. Нестача українського вугілля ставила під загрозу працю великої частини тяжкої промисловості Росії. В цьому й була головна провина ЦК КП(б)У. Невиконання плянів, завдяки комуністичній системі господарства, були, є і будуть загальним явищем по всьому ССРСР але визнати це Сталін, звичайно, не міг, бо це було б рівнозначне визнанню банкрутства. Тому він, як «безпомільний», і мусів завжди шукати інших винуватців і інших причин для пояснення невдач населенню. Коли йшла мова про невиконання плянів в національних республіках, то Сталін ці невдачі завжди пояснював тим, що до керівництва пролізли «буржуазні націоналісти». Таким способом в «українських націоналістах» опинилися: Попов, секретар ЦК КП(б)У, росіянин, який гостро виступав проти українізації часописів і театрів на Україні, україножери росіянин Постишев і поляк Коссіор, малорос Затонський, навіть Любченко і Хвиля, Микитенко і Пронь, Гірчак, Лебедев та інші. Всі вони громили «український націоналізм» як тільки могли, хоч їх пізніше й обвинували в тому, проти чого вони боролися. Але про причини цього ми вже сказали. Коли перечитати «Правду» за серпень, вересень і жовтень 1937 р. то можна встановити, що в «буржуазному націоналізмі» були обвинувачені найбільше вірні сталіністи також в Башкірії, Дагестані, Грузії, Вірменії, навіть в советській Карелії — скрізь, де не були виконані господарські пляни. В РСФСР обвинувачували більше як «троцькісто-бухарінців» і т. д. На 95% всі ці обвинувачення не мали жодних підстав. Тому всякі «докази» про патріотизм комуністів тільки на підставі сталінських обвинувачень є свідомою фальсифікацією.

Після розгрому 1937-38 рр. до керівництва на Україні прийшли нові люди. Разом з Хрущовим, другим секретарем ЦК КП(б)У став М. Бурмистренко, замість Балицького — Успенській, замість П. Любченка спочатку М. Бондаренко, а потім Д. Коротченко. Вийшли з небуття Корнієць, Гречуха, Сенін і інші та посіли керівні пости. Вже з 1934 р. Сталін визначив інший курс в національній політиці — курс на «великий російський народ». Тепер таке обвинувачення, яке він виставив проти Скрипника, що той не боровся з російським великодержавним шовінізмом, виглядало б як ухил від лінії партії. Хрущов в українській вишиваній сорочці, разом зі своїми новими спів-

робітниками українського роду, почав посилено проводити в життя новий закрут генеральної лінії ЦК ВКП(б). Русифікацію України Хрущов проводив спираючись на московські багнети, але за допомогою комуністичних сил з українськими прізвищами. Ці нові люди в керівництві ЦК КП(б)У і українського советського уряду з однаковою енергією знищували українське життя в усіх його проявах до II-ї світової війни й закликали українців іти по слідах Богдана Хмельницького, Богуна, апелювали до національних почуттів українського народу, коли їм це наказала Москва під час нападу Гітлера на СРСР. Для цієї генерації українських комуністів, мати свою власну думку, іншу ніж ЦК КПСС є недосяжне з психологічних причин. Більшість цих людей і зараз керують підсоветською Україною і саме вони і є основою нової української партійної бюрократії, яка разом із своїм колопартійним оточенням буде всіма засобами боронити комунізм на Україні. Ця українська партійна бюрократія тісно співпрацюючи з Хрущовим і хрущовими має за собою вже цілу низку злочинів перед українським народом, які також важко перерахувати в невеликій брошурі. Кириченків, гречух, корнійчуків, грушецьких, ковальчуків, коротченків і інших сучасних керівників партії й уряду на Україні, в'яже з Москвою не тільки комуністична ідеологія, але й відповідальність за спільні з нею злочини проти українського народу. Серед цих злочинів є не тільки терор на підсоветській Україні до 1939 р., але й на Західній Україні після її прилучення, не тільки боротьба проти Української Автокефальної Православної Церкви, але й знищення Української Католицької Церкви. Під час останньої війни ці люди були організаторами й керівниками комуністичного підпілля й комуністичної партизанщини на Україні. Вони поборювали українську національну повстанську акцію через своїх агентів в Гестапо, знущували провокаціями українських патріотів, а після другої світової війни провели масові терористичні міроприємства проти всього українського населення, що було під німецькою окупацією.

Після смерті Сталіна, коли в Кремлі розгубилися, новий український провідний комуністичний прошарок показав великі пристосуванські здібності. Вони ніколи не наважилися повести і в тих обставинах власної української політики і вся їх діяльність була відображенням бажань спочатку Берії, потім Маленкова, а зараз Хрущова. Зняття Мельнікова з посту першого секретаря ЦК КПУ і його обвинувачення в русифікації західніх областей України спочатку було рішене в ЦК КПСС і лише потім оформлене ЦК КПУ, бо цього тоді вимагала політика Москви. З 1955 року з української комуністичної бюрократії — з ковпаків, барановських, кальченків, подгорних і інших чле-

нів ЦК КПУ на чолі з Кириченком — виробився вже завершений тип яничара — знаряддя комуністичної Москви в усіх її міроприємствах. Москві завжди потрібні ті, що знають місцеву мову й обставини. Наявність української партійної бюрократії на керівних постах дає підстави Москві пропагувати УССР як «суверенну» державу в міжнародних відношеннях і створювати в українському народі ілюзію «своєї» влади. Це і є однією з причин того, що Москва допустила, щоб кількість українських комуністів за останні роки в партійних і державних керівних органах зросла майже до 75%. Але головною причиною такої політики Москви, як і причиною приєднання до України Криму і взагалі загравання з українцями, є підготовка до наступної атомової війни, що вимагає децентралізації й створення самопостачальних адміністративно-стратегічних одиниць. Кириченко навіть введений до президії КПСС для тіснішого зв'язку КПУ з КПСС, що особливо потрібно під час війни. Тому, коли в еміграційній українській пресі зустрічаються такі твердження, що кириченки і коротченки проводять власну політику усамостійнення, то ці твердження можна прийняти або як нерозуміння сьогодишньої ситуації, або знов таки, як свідому фальсифікацію на користь українських комуністів.

ПЕРСПЕКТИВИ Й КАДРИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Гльорифікація українських комуністів тісно пов'язана з конкретним питанням перспектив і кадрів української визвольної революції. Немає жодного сумніву, що в нашому неподільному світі визволення України стоїть в органічному зв'язку з загальним розвитком світових подій, а ці події неухильно й швидко розвиваються в напрямку зудару між тоталітаризмом і демократією. Разом з розвитком цих подій визволення України набуває якраз зараз актуального характеру і на політичній еміграції лежить національний обов'язок зробити все можливе, щоб ще на початку того зудару допомогти нашому народові визволитися й від Москви й від комунізму власним революційним шляхом. Іншої дороги, уникнути тотального знищення України в атомній війні немає, як і немає інших шляхів для забезпечення української державої суверенності і унеможливлення рецидивів комуністичної рабовласницької системи.

Чи можлива революція в ССРСР, зокрема на Україні? Так, не тільки можлива але й неминуха. Зудар між світовими потугами є фактор прискорюючий визвольну революцію не тільки нашого, але й інших народів. Підстави і причини визвольної революції цілком ясні. Внутрішні протиріччя московського імперіалізму й комунізму роз'їдають тіло державного твору, що

зветься ССРСР і суспільства, що його диктатори з Москви на-
сильно, при допомозі своєї агентури в національних республі-
ках, хочуть звести до єдиного знеособленого «советського».

Московський імперіялізм знаходиться в різкому протиріччі
з поглядами й бажаннями цілого людства. Ці протиріччя і є
джерелом виникнення світових конфліктів із-за яких система
комунізму мусить впасти як державна сила. ССРСР в цілому
вже був недалеко від революції на початку війни з Гітлером.
Врятував тоді Сталіна, як відомо, сам Гітлер своєю безглуздою
політикою щодо неросійських народів і злочинною політикою
до населення зайятих областей та військовополонених.

Друге протиріччя, що має загальнолюдський характер, є про-
тиріччям між диктатурою, що є підставою комунізму як дер-
жавного устрою, і бажанням свободи, що живе в кожній
людині. Це протиріччя всеобіймаюче. Диктатура здушує свободу
думки і тим самим відразу ж стає в колізію з психологією
людини. Диктатура дає тільки однобічні можливості в творчос-
ті, в праці та в економіці і це народжує природній спротив
тих, що перебувають під диктатурою. Це загальне протиріччя
і є джерелом загального революційного наставлення мас, хоча
до цього часу це революційне наставлення ще не розвинулося
до загального вибуху тільки завдяки безоглядній поліційній
системі терору. Перефразовуючи Маркса і Леніна можна сказати,
що комунізм дійсно вагітний революцією.

На Україні протиріччя між московським імперіялізмом і ко-
мунізмом та іншими факторами — величезні. Перше з цих
протиріч є національного порядку — між господарем «старшим
братом» і підвладним «національними меншинами». Протиріччя
між колонізатором і об'єктом колонізації, хоча ці відносини
назовні і прикриваються конституцією, прапорами, гімнами і
т. д. З 1917 року і по цей день на Україні йде сама жорстока,
кривава й безоглядна боротьба з «українським буржуазним
націоналізмом». Це протиріччя стверджується промовама самих
комуністичних керівників, їхніми акціями проти українства,
тисячами статей в советській пресі і т. д. Друге протиріччя —
це протиріччя між державним монопольним капіталом советської
системи і працюючими. Воно відноситься до робітників, селян,
і інтелігенції. Це протиріччя є соціально-економічного характеру
між визискувачем і визискуваними. Головне те, що це протиріч-
чя після провалу псевдонепу Маленкова має тенденцію заго-
стрення з причин дальшого зниження життєвого стандарту
населення.

Ці два головні і вирішальні протиріччя існують не тільки в
самому ССРСР, але й в країнах т. зв. «сателітів», де саме тепер
посилюється тиск диктатури й боротьба з «місцевими націона-

Так, це
було із
моск.
"права"
з сам
були
с. 8

найжорсткі
кіш

927

лістами». Таким способом, не тільки в ССРСР є наростання цих протиріч, але вони з кожним днем розростаються і навколо кордонів Союзу: в Польщі, Румунії, Чехословаччині і т. д., бо саме в цих країнах тепер проходить зубожіння працюючих мас, селянства й робітництва. Московська імперія по суті оточена, хоч і державами з комуністичними урядами, але з ворожим до російського комунізму і імперіялізму населенням. Це є дуже важливий факт для нашої революційної концепції.

Трете протиріччя Москви — є загнивання самої верхівки КПСС. Боротьба за владу після Сталіна, розходження поглядів в Президії ЦК на зовнішню і внутрішню політику і т. д. Після 38 років панування, виявилось, що комунізм нездібний вирішити ні національних, ні соціально-економічних питань людства. Навпаки саме комунізм і є перешкодою до здійснення прагнень і бажань народів і націй. Тому, як невідповідний для дальшого розвитку людства, він мусить зникнути. В комуністично-імперіялістичній системі всі ділянки життя, праці й творчості знаходяться в протиріччі з волею до свободи і психологічно в душах людей назріває, коли вже не назріла, свідомість необхідності звільнення. Таким чином констатуємо, що ґрунт для революції є. Існують і ознаки революційної ситуації.

В системі ССРСР Україна, друга по Росії за кількістю населення республіка, є вузловим пунктом протиріч. Вона є найслабшим звеном цілого ланцюга підкомуністичних країн.

Рішення ХХ-го з'їзду КПСС ще раз ствердили, що протиріччя системи комунізму дійшли вже до такого ступня, що являють пряму загрозу існуванню самої диктатури на теренах ССРСР, особливо коли відбудеться збройний зудар між тоталітаризмом і демократією. Разючі розходження між первісними ідеями комунізму і комуністичною практикою, взагалі підірвали довір'я народніх мас в ССРСР до комунізму. Щоб не повторився 1941 рік, коли мільйони вояків йшли в полон до ворога, Хрущов, Мікоян, Сулов і інші на ХХ-му з'їзді оголосили, що теоретичні праці Сталіна є неправильні і роблять вигляд що в ідеології комунізму будуть проведені зміни і разом з тим будуть зміни і в практиці.

Готуючись до війни, хрущови шукають спільників в опозиційних елементах в ССРСР і співробітництва з соціалдемократами, лібералами, антикомуністами, навіть з католицькими партіями на Заході. Декларативною зміною деяких принципів сталінізму вони думають відкрити двері для співробітництва з ними середовищ від троцькістів до націоналістів. Саме ця найновіша тактика КПСС доказує надвичайну кризу комунізму, який зму-

шений шукати собі спільників у своїх ворогів, щоб рятуватися. Разом з цим ця криза наближує революційні можливості для всіх народів скупованих комуністичною Москвою.

Сьогодні, в умовах посиленого наступу московського імперіалізму й комунізму в усьому світі шляхами «співіснування» і зокрема на українську політичну еміграцію, що проявляється в способах розкласти наш визвольний рух за кордонами УРСР з середини, боротьба з гльорифікацією українських комуністів набуває значення боротьби з п'ятою колоною на еміграції. Мусимо проаналізувати самі причини цього ганебного явища і внести потрібну ясність в політичні взаємовідносини в національній антикомуністичній еміграції, бо це конче необхідно в інтересах нашої національної і соціальної визвольної праці.

Хто саме пропагує українських комуністів на еміграції?

Не тільки керівні особи з УРДП, але, як це ~~дивно~~ дивно, окремі націоналісти з ОУН під проводом полк. А. Мельника. Літературознавці і інженери з цього середовища пробують давати оцінки політичним явищам і особам, оперуючи цілком фантастичними здогадами, всупереч існуючим фактом. Як виглядає, наприклад, в світлі дійсності таке твердження проф. Ю. Бойка, що «Ряд даних говорить про те, що Хвильовий також належав до підпілля», в той час, як насправді всі дані говорять за протилежне. Або безапеляційне твердження інж. Зінкевича на сторінках «Українського Слова», що Шумський і Волобуєв вимагали відриву України від СРСР, тоді, як ці особи самі заявляли, що вимагали тільки автономії й децентралізації і то лише в певних галузях. Ці гріхи проти правди виправдати не можна, хоч ми й розуміємо, чому саме ці особи пішли на таке твердження. Вони шукають фактів підпільної діяльності підсоветських українців на Україні під час українського ренесансу двадцятих років, котрі були б в ОУН, тому і Хвильового вони радо туди зарахували б. Але хвильовими, шумськими й озерськими вони стали на фальшивий шлях. Між тим і тоді на Україні дійсно було революційне підпілля в тому числі й УВО-ОУН, але складалося воно з інших людей, ніж ті, про яких оповідає проф. Ю. Бойко.

Інакше стоїть справа з причинами прославлення українських комуністів у сьогоднішніх керівників УРДП. Тут маємо до діла з впертою, довголітньою енергійною і систематичною кампанією гльорифікації не тільки Хвильового, Скрипника, П. Любченка але і інших. Були відкриті спроби гльорифікувати Гамарніка, Якіра і навіть Постишева. Для цієї гльорифікації вживаються всі засоби від паплюження і провокування антикомуністів, до самої відвертої неправди й фальсифікації всіх і всього. Ця фальсифікація заповнює часописи й інші видання УРДП в тому числі

і художні твори. Замість річевих аргументів, націоналкомуністичні пропагандисти вживають гістеричну лайку і провокаційні методи, які нам всім відомі з пропагандивної практики в СРСР. Так, наприклад, користаючись з того факту, що ЦК КПСС час від часу лайливо згадує колишніх опозиціонерів в комуністичній партії, керівник УРДП І. Багрянний всім тим, хто цих опозиціонерів також засуджує, наліплює назву коли не комуністів то їх посібників. Тут п. І. Багрянний провокаційно робить вигляд, що він не помічає, що ті антикомуністи засуджують комуністичних опозиціонерів в КП(б)У-КПУ цілком з інших позицій ніж Москва. Тільки той факт, що Москва виступає проти когось з своїх функціонерів, не є для антикомуністів і українських патріотів обов'язком солідаризуватися з тими особами, бо Москва виступала й виступає і проти таких стовпів свого режиму, як Балицький і Постишев, Ягода і Берія. До всіх політичних характеристик КПСС мусимо ставитися з величезною обережністю. Не забуваймо, що Москва, коли їй буде потрібно, то обвинуватить навіть своїх найбільших сучасних епігонів О. Корнійчука і Ванду Василевську за їх лібретто опери «Богдан Хмельницький» також в «українському буржуазному націоналізмі», хоч там його й не було цілковито. Таким чином, ця метода п. І. Багряного є тільки доказом, що він не має своїх власних оцінок і власне сам оцінює явища і особи з позицій Москви. До чого приводить така некритична позиція, добре видно хоч би з того факту, що один з хвильовістів, видавець і редактор «Нових Днів» в Канаді п. П. Волиняк в ч. 47 «Нових Днів» пропагує поета Ігоря Муратова. Того самого емведиста Муратова, що як член Михайловського комітету «За повернення на батьківщину», редагує там провокаційну газетку для політичної еміграції під такою ж назвою. Шановний редактор, звичайно, в 1953 р. не передбачив такої діяльності Муратова пізніше. Він його сліпо пропагував тому, що, як сам пише, згадав, що «Ігор Муратов розпочав свою літературну кар'єру в журналі «Політфронт», який видавала група Хвильового...» А раз він був з Хвильовим, то як далі пише п. П. Волиняк: «... І. Муратов, здається один з перших, що розпочав «новий курс» у підрадянській українській поезії — курс чистої лірики, позбавленої всякої політичної пропаганди...»

17. Так у хвильовістів народжуються нові герої. Рецепт народження подібних «героїв», особливо яскраво видно з методу прославлення Хвильового. Спочатку визнається, що він був «фанатичним комуністом і навіть чекістом». Потім настирливо і галасливо фарбують його в націоналістичний колір, замовчують його дії, фальшують творчість, а через кілька років з'являється фальшивка, що його було навіть виключено з КП(б)У, неустанно

фальсифікують в пресі його особу. Небізнаний читач читає не Хвильового, а про нього і таким способом народжується новий Хвильовий, що немає з ^{яким} правдивим нічого спільного. Такої ж самої натури є аргумент гльорифікаторів українських комуністів, що Москва багатьох з них репресувала. Нам відомо, що Москва репресувала і ~~самих~~ ^{самих} ~~лютих~~ ^{лютих} ворогів нашого народу саме за те, що ~~за її думкою~~ вони були ще недостатньо люті. Достатньо вказати ще раз про погляд Шумського на засланні на інших засуджених, як на «контрреволюціонерів». Але гльорифікатор Муратова п. П. Волиняк в ч. 65 «Нових Днів» збирається Шумському навіть пам'ятника ставити. Звичайно, не за зраду УНР під час боротьби з Москвою, а за те, що (цитуюмо дослівно) «Шумський назвав хахла «презреним малоросом». Тільки за цей вираз ми йому колись пам'ятника поставимо». Не маємо сумніву, що цей пам'ятник може стояти тільки в приватному подвір'ї самого п. Волиняка, і то, коли сусіди не запротестують. Але для нас є важлива сама думка чільного хвильовіста.

На перший погляд цілком незрозуміло для чого потрібно УРДП, що прилюдно відрікається ідеології комунізму, гльорифікувати фізичних носіїв тієї ідеології. Тим більше, що після довгих боїв, аж в 1954 році найбільший хвильовіст І. Багрянний в «Українських Вісгах» від 12 вересня 1954 р. сам нарешті мусів визнати, що «Вони були націонал-комуністами? Ну що ж, ми тепер цього вже не перебімо. Так було».

Як і для чого серед політичної еміграції могло виникнути таке неприродне явище, як гльорифікація комуністів, ще й таких, які не дивлячись на свій кінець, ніколи і нігде від своїх комуністичних ідей не зреклися?

Майже всі факти згадувані в цій праці, гльорифікаторам українських комуністів відомі більш ніж антикомуністам. Чим пояснюється те, що гльорифікатори комуністів, знаючи наперед, що їх позиції наскрізь фальшиві, йдуть на захист тих позицій ВСІМА ЗАСОБАМИ? Припущення, що вони це роблять, щоб виправдатися за свою колишню діяльність тому, що піднімаючи на щит хвильових, піднімають самих себе, або хочуть їх мати за своє політичне генеологічне кредо, повністю причин такої гльорифікації не з'ясовують. Які ж ідеї має організована група хвильовістів — УРДП?

Перш за все кидається в око те, що вони є категоричними і принциповими противниками пропаганди кожного повного світогляду, кожної повної ідеології на еміграції, хоч вони самі добре знають, що боротьба з комунізмом є в першу чергу боротьбою ідей, котра вимагає наукової критики світоглядових підстав комунізму і протиставлення йому нових, прогресивних, народжених сучасністю, кращих і переконливіших ідей ніж ті,

що є в комунізмі. За більш як десять років існування їх преси, майже ніколи гльорифікатори Хвильового, не виступали з критикою войовничого діалектичного матеріалізму й інших підстав комуністичної ідеології. Їх виступи майже завжди обмежувалися до критики лише сталінізму і сучасної практики наступників Сталіна одночасно з обережною односторонньою пропагандою досягнень УССР. На протязі більш як десять років, керівництво УРДП в особах І. Багряного і В. І. Гришка систематично настоює на непотрібності для УРДП не тільки базуватися на певному світогляді, але й взагалі займатися такими проблемами, як наприклад проблема «дух чи матерія». «УРДП відкидає всяке теоретичне доктринерство і виключність будь якого філософського вчення...» — оголошено в програмі УРДП. «На наше глибоке переконання, світогляд належить до царини філософії, а не до політики» — каже п. І. Багряний в своїй доповіді на з'їзді своєї партії в 1955 р. В цій доповіді п. І. Багряний світогляд і ідеологію для УРДП свідомо підмінює «програмовими засадами». «Ідеологія нашої партії постає не з якоїсь теоретичної філософсько-світоглядкової схеми, а з практичного досвіду життя сучасних поколінь нашої нації, представниками яких є ми самі» — заявив на тому ж з'їзді В. І. Гришко.

Вперте небажання, навіть боротьба проти того, щоб УРДП прийняла якусь виразну антикомуністичну ідеологію, що базувалася б на антиматеріалістичному світогляді, з боку керівників УРДП не є випадковим явищем. Ще більше як десять років тому керівники УРДП в своєму ротаторному журналі «Наші Позичії» оголошували в статті «Наша Ідеологія»: «Ми не боре-мося за жодну філософську світоглядкову концепцію чи систему». «Не проблема «Дух чи Матерія» сушить нам мізок». Головною проблемою історії людства для УРДП, слідом за Марксом, є «... боротьба за існування, а відтак — боротьба за самоствердження й панування над матеріальним світом». Вони є за одно-класове суспільство, як і большевизм, але не за «пролетаріят», а за загальну класу «імущих». Цілком в дусі сталінського гасла «зробити всіх заможними». УРДП тоді висловлювалася за приватну власність навіть на «засоби виробництва» і всупереч тому одночасно й за націоналізацію тих засобів. В 1946 році ця група оголосила себе проти капіталізму, але тут же пропагувала якийсь «народній капіталізм», який, при близькому зна-йомстві дуже нагадує ленінській НЕП. В цьому журналі багато деклямації проти Маркса і «соціал-большевизму», разом з тим, багато також самого большевизму, тільки вивернутого на дру-гій бік. Для керівників УРДП не існують вселюдські вартості, як вони оголосили самі в тому ж журналі: «Ми не визнаєм абстрактних «вищих всесвітніх ідей», «всесвітньої правди»,

«надлюдських честнот». А ще раніше, ототожнюючи самих себе з нацією, керівники УРДП писали: «Ми встановлюємо примат себе, примат нації». Вся ця політично-футуристична каша закінчується звичайною гльорифікацією Хвильового, який на їх бажання «... зробився незбанкротованим українським націоналістом, вписавши цілу сторінку в історію українських змагань і скріпивши її своєю кров'ю». І тому, орієнтуючись на українських комуністів, керівники УРДП в тому ж журналі проголосили, що в боротьбі за державу, з ними всі, хто «... дією засвідчує спільність наших інтересів»... «незалежно від світоглядних і релігійних переконань.» Ось для того і потрібно їм так енергійно боротися проти встановлення антикомуністичних світоглядів, бо тоді ставка на українських комуністів для них пропаде. Формула про співпрацю людей «незалежно від світоглядних переконань» свідомо відкриває для комуністів двері в УРДП, без того, щоб ті відмовилися від комунізму.

Але, не дивлячись на таке «зневажливе» ставлення до філософських світоглядних ідей, І. Багрянний і В. І. Гришко знають що всякі розмови, ^{які} ~~що~~ політика нічого спільного з світоглядом не має, є неправдою. Тому І. Багрянний вважав за потрібне на IV з'їзді УРДП поруч з запереченням потреби світогляду для партії, заявити, що «В відношенні світогляду ми є партія синтези позитивів всіх філософських напрямків і всіх позитивних шукань в царині духовій». Про які світогляди йде мова, навмисно замовчано. Таке загальне неконкретне формулювання без пояснення філософських напрямків дає УРДП змогу в потрібний їм момент прийняти і комуністичну або якусь близьку до неї ідеологію відкрито. За доповіддю В. І. Гришка на тому ж з'їзді, «...будівництво демократичного ладу в нашій країні ми мислимо собі на базі тих революційних соціально-економічних змін, які в нашій країні вже сталися». І знову далі: «Отже, ми не є принципові ліквідатори певних вигідних нашому народові форм усупільнення, хочби це і дійсно були соціалістичні форми господарства, — так само, як ми не є принципові реставратори капіталізму». Для чого ця свідомо неясність і в соціально-економічних питаннях?

Стверджуємо, що жодної соціально-економічної концепції в доповідях керівників УРДП на IV з'їзді в 1955 р. немає. На наш погляд це зроблено цілком свідомо, бо програмові засади, в залежності від обставин, завжди легше змінити ніж ідеологію.

За доповідями пп. В. І. Гришка і І. Багряного на IV з'їзді УРДП вони проти комунізму, але рівночасно і не проти советського соціалізму і проти нього. Те що сталося на Україні під комуністичною диктатурою Москви, В. І. Гришко з повагою називає, як «...найбільші революційні зміни нашого часу...»

Ці кричущі суперечності В. І. Гришко зводить до НЕП-у, як економічного ідеалу на Україні. І тому, напевно, УРДП включає «в свою ідеологічну творчість позитивні здобутки етапу нашого національного спротиву в підсоветських умовах, так зв. «хвильовізм»... Той факт, що Хвильовий саме в НЕП-і бачив загрозу «світової революції» і тому революція у нього «опинилася в раковині з калом», В. І. Гришко свідомо опускає. Що то була за творчість, можна судити хоч би по матеріялах цієї праці.

«Ми є партія цілком нового типу, (вираз Леніна — примітка автора) й «уенерівці ми є тільки остільки, оскільки йдеться про саму форму української держави» — так В. І. Гришко сам формулює ставлення його партії до УНР за змістом.

В партійній літературі УРДП, що була видана раніше, можна знайти і такі промовисті рядки: «...шлях до нашої незалежності йде не через хутір, а через завод і сільськогосподарчу артіль...». Концепція колгоспів тут цілком ясна. Ще ясніші такі заклики до комуністичного суспільного устрою: «...наша партія, спираючись на передовиків індустрії та сільського господарства, буде переконувати український народ, що поворот до приватної власності... є не тільки не реальним, а й шкідливим...». Отже все це разом дає нам право думати, що офіційні «програмові засади» УРДП є тільки для ока на еміграції. Після боротьби УНР з Москвою, заклики до «хвильовізму» є кроком не вперед, але назад — заворот від позицій суверенності УНР до лише культурної і економічної автономії УССР, що її вимагали шумські, волобуєві і хвильові.

Цілком природньо, що з таких концепцій випливає і відповідне уердепівське розуміння кадрів української визвольної революції. За численними заявами сьогоднішніх керівників УРДП, ті кадри є під «егідою КП(б)У і комсомолу» і «є навіть і в самому КП(б)У та комсомолі».

Українські кадри поза КП(б)У і комсомолом, що знаходяться в вузах, армії установах, заводах і т. д. І. Багрянний ставить на друге місце по комуністах. В питанні кадрів, що знаходяться «під егідою КП(б)У і комсомолу» п. І. Багрянний знов пішов на відкриту фальсифікацію й неправду, розраховуючи на філологічну малописьменність своїх слухачів. Вираз «під егідою», він для своїх однодумців спеціально трактує як підлеглу категорію і дає зрозуміти, що кадри «під егідою» означають ті кадри які є під КП(б)У в наслідок її насильства над ними. Між тим, за кожним лексиконом, слово «Егіда» рівнозначне прапору або емблемі. Коли Айзенгауер казав, що США в другій світовій війні боролися під егідою демократії, то це на нормальній чесній мові означало, що США боролася під прапором демокра-

ні Сталін-
ських
то чужий
своє
органі-
заційний
дозрак

тії. Молотов якось висловився, що весь світ зараз знаходиться «під егідою комунізму», тобто намагався довести, що світ переходить в добу духового керівництва комунізму. Для чого ж п. І. Багрянному потрібно це фальшування? Щоб виправдатися перед еміграційною масою, яка саме тому пішла на еміграцію, щоб тієї «егіди КП(б)У» позбутися і власне проти неї боротися.

Для роз'яснення питання кадрів навіть в тому аспекті, як його розуміють в УРДП, треба поперше розділити кадри в КПУ від кадрів в комсомолі. Бо це не одне й те ж, хоч І. Багрянний свідомо й навмисне в цьому питанні ставить КПУ й комсомол разом. Об'єднує він це для того, щоб мільйонами членів комсомолу, як масової колопартійної організації молоді в підсоветській Україні прикрити жалюгідну кількість на Україні членів КПУ... Що торкається кадрів в КПУ, як кадрів визвольної революції які, як визвольні кадри п. І. Багряного мусять боротися і проти тієї ж самої КПУ до якої вони належать, то ця теза є не для дискусій серед нормально думаючих людей. Це означало б їх боротьбу проти самих себе. Коли ми є певні, що КПУ є агентурою КПСС на Україні, і саме через КПУ Москва проводить свою антинародну політику й міроприємства там, а це є поза дискусіями, то звертання до ворога з закликами, щоб він сам себе знищив протирічить елементарній логіці. В нашій боротьбі проти Москви і КПУ, в котру, до речі, приймають не масово, а навіть з труднощами на підставі певних рекомендацій, може бути тільки один підхід до українців в КПУ, а саме індивідуальний.

Як ідейних комуністів так і кар'єристів в КПУ вважаємо найлютішимиворогами нашого народу. Одиниць, що розчарувалися в комунізмі і будуть прагнути на ділі з ним боротися, очевидно треба приймати в коло антикомуністів після певної практичної перевірки. Знаємо випадки переходу таких колишніх комуністів в різних країнах, але їх можна нарахувати тільки одиниці. Маємо і в нашій історії приклад колишнього комуніста Нероновича, який за свідченням І. Мазепи, ще коли був членом першого «українського советського уряду», пізнав, що таке Москва й комунізм, виступив ще в 1918 році відкрито і проти комунізму і проти Москви, в той час, як шумські, любченки й хвильові їм вірно служили. Друга справа з комсомолом. В останні роки українську молодь до комсомолу просто записували. Молодій людині поза комсомолом вхід до вищої школи фактично був зачинений. Відмовлення від членства в комсомолі було і є рівнозначним попасти до категорії політично підозрілих, до кандидатів на заслання. Такими методами КПУ назбирала до комсомолу на Україні більш як два з половиною мільйони членів, де українців є до 65%. Комсомол на Україні, саме зав-

дяки тим методам, свою роль зміни для комуністичної партії виконує погано. За це свідчить мізерний зріст КПУ. Більше того, щороку з 10 до 15% зі всього членства, як переростки за віком, з комсомолу виходять. Ця армія до 300 000 осіб щороку десь губиться і в КПУ не йде. Щорічний приріст КПУ не сягає і 20 000. Комсомольська преса на Україні майже щодня громить комсомольців за небажання вчитися марксизму-ленінізму, за невідвідування зборів, за велику кількість механічних виходів з комсомолу із-за несплати членських внесків і т.п. Все це свідчить за те, що величезна кількість осіб там є лише формальними комсомольцями. І безумовно ця українська молодь з числа формальних комсомольців є потенційно кадрами української революції також. Так стоїть справа з кадрами, які є «під егідою КП(б)У і комсомолу». Коли на кадри КПУ орієнтується Москва, то це є логічно, бо саме через ці кадри вона й проводить на Україні те, що їй потрібно. Коли ж на ті самі кадри закликає орієнтуватися якась група з політичної еміграції, що називає себе антикомуністичною, то це є щонайменше жалюгідне пристосування. Всякі розмови про боротьбу за ці кадри з Москвою є порожніми реченнями, за якими ховається спроба примиренства до комунізму, а можливо що й щось гірше.

«Що ж до нас — то киньте підшивати нам «націонал-комунізм», «неокомунізм» тощо» — пише п. І. Багрянний в «Українських Вістях» 12 вересня 1954 р. не вважаючи на те, що він сам і такі керівники УРДП, як В. І. Гришко й інші найбільше й спричинилися до цих обвинувачень. Чим можна пояснити, настирливу систематичну й галасливу пропаганду українських комуністів запроваджену в такій мірі, що їх пропагандисти пішли і йдуть далі задля цього навіть на саму одверту фальсифікацію й неправду. Як розуміти окремі параграфи першого статуту УРДП з 1946 р., де були й такі рядки: згідно параграфу 3 цього статуту про прийом до партії «незалежно від їх національної приналежності». Тільки так, що УДРП була задумана первісно не як українсько-національна, а як інтернаціональна група на еміграції. В § 4 передбачено деякі фонди, як «прибутки окремого типу». Нез'ясоване джерело таких прибутків дає право думати, що такі грошеві надходження є несумісні з правдивою національною і антикомуністичною політичною працею. Для чого українській демократичній партії на еміграції потрібна організація груп УРО — «Української Революційної Охорони», яку передбачили відповідні параграфи того ж статуту. З якою «контрреволюцією» на еміграції передбачала УРДП боротися? Кожна емблема, зокрема партійна, відображує якийсь зміст. Параграф 12 первісного статуту УРДП встановлює таку емблему: «Емблемою партії є червоний диск (сонце) вміщений на жовто-

блакитнім полі в формі щита. На диску масивний золотий Тризуб на схрещенні меча, серпа і молота». Статутом були передбачені і прапори УРДП. В параграфі 13 ці прапори описуються детально (не прапор, а прапори). В параграфі 13 так і написано щодо прапорів: «Бойовий і Партійний». На партійному прапорі передбачені як основні кольори: жовтоблакитний і червоний з неодмінним мечем, серпом і молотом. В бій члени УРДП за тим же статутом, мушили йти під спеціальним бойовим прапором, де основна фарба була б ... малинова (легко замінити на цілком червону!), з тризубом, але звичайно також на схрещенні золотого меча, серпа і молота. Як бачимо, зміст емблеми і прапорів цілком відповідає їх поглядам на кадри, що є під «егідою КП(б)У». Як форму звертання, параграф 14 того ж статуту встановлює: «У взаєминах між членами партії вводиться до вжитку форма ТОВАРИШ, як традиційна форма давньої української традиційної етикетки». Але посиляться при цьому, на українську етикетку є справою непереконливою, тому в статуті обережно додається: «На людях — члени партії вживають між собою з мотивів конспіративних і залежно від умов загально прийнятих форм звертання». Нас не цікавить, чи цей статут лишився проектом, чи був прийнятий як таємний і з «мотивів конспіративних», можливо зараз захований навіть від членства УРДП, де є багато правдивих патріотів які тільки до пори й до часу перебувають там під «егідою» п. І. Багряного, доки прозріють.

Хоча і непотрібно надавати великого значення всім тим партійним забавкам, як емблеми і прапори, але для нас цікаве те, що в свій час сам п. І. Багряний нав'язував цей статут членству УРДП, як його автор. І також надзвичайно важливим є те, що в питанні про емблеми й прапори в цьому статуті є спроби прикрити жовто-блакитним прапором УНР червоний колір УССР і вставити тризуб для замаскування серпа й молота. Для того і вживання назв, як «Легіон ім. С. Петлюри», участь в національних святах і тому подібне.

Така емблема і такі прапори зраджують дійсний зміст політики викривленого комунізму, що її провадять окремі особи на чолі з п. І. Багряним. Тому ми і стверджуємо, що обвинувачення в комунізмові УРДП, створили не політичні противники цього середовища, але самі його керівники. В світлі цих фактів немає нічого дивного, що більшість політичних емігрантів сприймає і антикомуністичні матеріяли в пресі УРДП, як спробу маскування. Це природне, бо матеріяли для гльорифікації носіїв комунізму на Україні там набагато перевищують антибольшевицькі. Коли об'єктивно проаналізувати питання, хто ж має користь з цієї гльорифікації скрипників і шумських, любченків і хвильових, серпа і молота, то лишається тільки одна від-

повідь — комуністична Москва. Жодні посилення гльорифікаторів на те, що цих скрипників і хвильових і досі лає Москва, становища не змінюють. Не тільки тому, що як ми вже зазначали, Москва лає і Ягоду чи Берію також, а тому, що сьогоднішня політика Москви доказує фактами, що коли їй потрібно, то вона критикує навіть Сталіна і підтримує поза кордонами ССРСР те, за що в ССРСР розстрілює і засилає в концтабори. Те, що в ССРСР рахується «контрреволюцією» і сьогодні, поза межами Советського Союзу толерується і підтримується, коли треба цим спричинити розвал в лавах ворогів комунізму. Досить згадати підтримку з боку КПСС в колоніальних країнах Азії навіть націоналістичної аристократії проти західних держав. Тимчасову співпрацю комуністів з «буржуазними» партіями в східній Німеччині, намагання створення «народних фронтів» у Франції й Італії з партіями, які, за термінологією КПСС для внутрішнього вжитку, інакше не називаються, як «контрреволюційні пособники буржуазії» і т. д. Тому природньо, що толерування таких груп за межами ССРСР, які своєю діяльністю можуть спричинитися до розвалу активних антикомуністичних організацій є одною з важливих методів КПСС.

Керівникам московського імперіялізму і комунізму дуже залежить на тому, щоб знищити Рух УНР, «петлюрівщину» яка на шляхах визвольної революції є майже ^{свідомо} ~~свідомо~~ реальною загрозою їх пануванню на Україні, через своє закорінення в народних масах. Гльорифікацією осіб, що з комуністичних позицій виступали проти УНР збройно, безумовно, штучно зменшується і принижується сама боротьба УНР і її борці. Безумовно також, що разом з тим викликаються до українських комуністів примиренчі настрої, які в своєму дальшому розвитку можуть викликати примиренство і взагалі до комунізму. Примиренчі настрої до комунізму ростуть там, де не борються з комунізмом, як з ідеологією. Тому такі суперечні несерйозні і з першого погляду незрозуміло-малописьменні політичні й соціальні концепції, які проповідують пп. В. І. Гришко та І. Багрянний насправді є свідомо заплутані для того, щоб їх, за їхніми власними виразами можна було оприділити як «і за і проти» і, для тактики й стратегії Москви, мають велике позитивне значення. Коли до цього додати, що противників своїх поглядів з числа правдивих українських патріотів, антикомуністів, зокрема петлюрівців, п. І. Багрянний і його послідовники поборюють такою ж зливою провокацій і наклепів, як і советська преса, то мимоволі виникає думка, чи не інспірована вся ця кампанія спеціально з метою підмінити на еміграції петлюрівський рух «хвильовізмом», як переходовою формою до ідеології Хрущова. Кожному ясно, що Петлюра й Хрущов є антиподи, а від Хвильового до

Хрущова віддаль невелика, бо їх об'єднують ідеї тоталітарного комунізму. Наша думка, що пропаганда «хвильовізму», скрипників та любченків на еміграції, спрямована спеціально для замаскованого знищення руху Симона Петлюри, стверджується не тільки тим, що проста логіка не дозволяє примирити антикомуністичних заяв керівників УРДП з одночасним прославленням хвильових. Нашу думку ствердили самі керівники «хвильовізму» так би мовити прилюдно й офіційно. 6 грудня 1953 року в Клевеленді (США) в своїй доповіді «Україна сьогодні і ми» В. І. Гришко оприділив ідеї Хвильового, «як дальший розвиток ідей Петлюри» і при тому зазначив, що Петлюрівщина, як ідея, в підсоветських умовах вже застарілася. На місце Петлюри він на цей раз відкрито запропонував Хвильового. Не будемо тут детально розбирати питання чи дійсно ідеї Симона Петлюри в умовах диктатури Москви на Україні вже застарілися. Відмітимо тільки те, що ідеї Петлюри ніколи не можуть застарітися, доки Україна не буде самостійною демократичною державою. Ідеї Петлюри, ідеї національної єдності сьогодні можемо оприділити як національний солідаризм, а його розв'язка соціально-економічних питань на Україні, як ми вже згадували і зараз знаходиться в програмах більшості сучасних демократичних рухів і партій всього світу. Навпаки, ідеї Хвильового про лише культурну автономію України в політичному союзі з Москвою є вже давно перейденим етапом ще з часів гетьмана Мазепи. Так же само чітко викристалізованим антикомуністичним ідеям Петлюри не може протиставитися та політична самозаперечлива плутанина з різних взаємовиключаючих політичних і соціальних концепцій, яку пп. І. Багрянний і В. І. Гришко називають своєю ідеологією. Намагання політичних спекулянтів з УРДП виставити самих себе як творців якогось нового, неіснуючого досі національного руху за принципом «ми самі собі предки», старі як світ. Цей політичний футуризм викликає тільки посмішку.

Ми також стверджуємо, що гльорифікатори українських комуністів ведуть систематичну кампанію фальшивого інформування чужинців, зокрема в англomовному світі, намагаючись переконати їх, що існує окремий «український комунізм» і що українські комуністи є герої української боротьби. Таким чином у чужинців, при відсутності правдивої інформації, може виникнути фальшива уява, що ті з російських єдiнонеделімців, які твердять, що через свій власний «український комунізм» українці «самі себе завоювали», — є правда. Серед декількох книжок пропагуючих «український комунізм» на чужих мовах, звертає на себе увагу книжка в англійській мові Юрія Лавриненка «Український комунізм та советсько-російська політика

по відношенню України», Бібліографія, Вид-во Програми Дослідження ССРСР, Нью-Йорк 1953 р. 454 стор. Як бачимо, тут навіть в назві вже відразу вжитий термін «український комунізм», не дивлячись на те, що жодного українського комунізму не існує. Існує лише купка комуністів українського роду. Що будуть думати про український народ ті американці й англійці, що досліджують ССРСР, зокрема відносини на Україні, після прочитання цієї книжки? Ця, наскрізь фальшива, інформація, безумовно, буде штовхати тих дослідників на думання в певних напрямках, які потрібні авторам цих фальшивок. Отже, прославлувачі українських комуністів самі себе поставили в становище п'ятої колони в українській політичній еміграції, а українська національна антикомуністична еміграція мусить з цього зробити в своїй праці практичні висновки.

Що уявляє собою сучасна Україна і її народ під «егідою КПУ» і під диктатурою московської КПСС? Чи є там взагалі кадри для визвольної революції? Коли є, хто вони?

Під визвольною революцією ми розуміємо одночасне звільнення революційним шляхом не тільки від московського імперіалізму, але й від соціального рабства комунізму. Советська преса й керівники КПСС і КПУ в своїх промовах систематично повертаються до питання про необхідність найгострішої боротьби з «українським буржуазним націоналізмом». Ці постійні заклики стверджують, що немає такої галузі в українському підсоветському житті, в якому не йшла б боротьба українців проти русифікаторів і поневолювачів. В цій боротьбі немає компромісів і ролі чітко розподілилися. На одному боці позапартійні маси українських селян-колгоспників, робітництво, інженери й техніки, науковці, вчителі й студентство, лікарі й службовці, солдати й командири советської армії, які до полковників включно в більшості позапартійні. І з другого боку порівнюючи з цими масами позапартійних, жалюгідна купка КПУ зі своїм апаратним бюрократичним оточенням. Немає ніякого сумніву, що ця купка тримає владу на Україні тільки завдяки московським багнетам. Коли Москва, не дивлячись на те, що за конституцією Україна є «союзною» республікою, не дозволяє на створення «союзної» української армії, то вона знає, що робить. Той день, коли советська армія на Україні, що як відомо складається спеціально з росіян, опустить Украну, буде й днем загибелі КПУ. Таким є сьогодні співвідношення сил на Україні. Всі, без винятку, німецькі полонені, які повернулися в 1955 і на початку 1956 р. з ССРСР стверджують як очевидці, що в складі ув'язнених в концтаборах ССРСР українців більш 50%. Колишніх членів комуністичних партій серед них нараховують менш, як 1%. За що ці числа і факти говорять? Вони говорять за те, що

Україна бореться проти насильства Москви і її агентури КПУ і саме головне є те, що ці борці є з народніх позапартійних мас, більшість яких належить до покоління вже після часів жовтня 1917 р. То є робітники й селяни, представники підсоветської української інтелігенції, що знаходяться поза членством КПУ. Україна не є національною пустелею й сьогодні. І на підсоветській Україні створювалися і створюються правдиві національні вартості. Але вони створюються не під проводом КПУ, а всупереч їй. Всі без винятку письменницькі й мистецькі твори на Україні, що мають національне і культурне значення дістали від КПУ негативну оцінку. І в той же самий час всі твори на «соціяльне» замовлення партії є безцінні з культурно-мистецького боку і є самими найслабшими творами їх авторів. Творчість Тичини і Рильського з тридцятих років є тому яскравим прикладом. Саме ті українські кадри, що є поза членством КПУ, солдати й старшини — українці в советській армії, — позапартійні інженери й техніки, науковці й письменники, селяни й робітники, ті, що ув'язнені по советських концтаборах, всі ті, що творять на підсоветській Україні національні цінності всупереч КПСС і КПУ й галичани, буковинці й закарпатці разом з українською позапартійною молоддю, з формальними комсомольцями і є кадрами української національно-соціальної революції. Бій іде не тільки з московськими окупантами, але і з їхніми помічниками на Україні в КПУ. Бій іде між поневоленими й поневолювачами, репресованими й тими, що репресують, об'єктами розкуркулювання й колективізації та колективізаторами. В цьому і є суть проблеми кадрів нашої революції. Дискусії, хто буде мати впливи на Україні є безпредметові, бо це питання вирішить сам український народ.

Але недавно ми мали на Україні своєрідне голосування по цьому питанні. З самого початку німецької окупації України в II-й світовій війні, доки було управління німецької армії та ще не встигло прийти партійне цивільне управління Коха з Гестапо і СД, був короткий період відносної політичної свободи для українців. Саме в цей період і закладалися тоді на Україні нові національні політичні партії й організації та активізували свою працю ті, що існували раніше. В цей період відносної свободи до голови міста Києва проф. В. Багазія надійшло з різних кінців України кілька сотень письмових вимог, поставити перед німецькою військовою владою питання про виміну заарештованих керівників СВУ на видатних полонених комуністів. Майже з усіх великих міст України, не тільки з Києва, але і з Харкова, Полтави, Кременчуга, Миколаїва, Сталіно (Донбас), Чернігова, Дніпропетровська і навіть з зайнятої, тоді румунами Одеси, з кількох десятків районних центрів, багатьох сіл, установ і

підприємств, в тому числі й від групи робітників київського заводу «Большевик», йшли, як потік, ці вимоги. Там були й резолюції зборів громадян, підписані головами й секретарями зборів, окремі листи з підписами, вимоги від імені цілих сільських громад і колективів фабрик і установ. В кожному стояли прізвища Єфремова, Чехівського, Дурдуківського, Старицької-Черняхівської, Павлушкова. В залежності від того з якої місцевості приходили ці вимоги, до цих осіб додавалися ще прізвища засуджених членів СВУ з тієї місцевості. Ці факти й показали на кого орієнтувався український народ, коли він мав змогу проявити політичну ініціативу. СВУ була петлюрівським рухом УНР і репрезентувала тому більшість українського народу і в цьому є таємниця популярності СВУ й СУМ на підсоветській Україні. Можна бути цілком певним, що на вільній Україні, поруч з пам'ятниками Петлюри й Коновальця, будуть стояти й пам'ятники Єфремову, Чехівському, Павлушкову, Дурдуківському, Старицькій-Черняхівській і багатьом меншим замученим борцям українського відродження двадцятих років. Їхніми іменами будуть названі вулиці і площі українських міст, цілі місцевості, наукові й культурні установи суверенної Української Республіки. В той же самий час прізвища їх катів, українських комуністів, будуть згадуватися з огидою, а назвиська їх гльорифікаторів підуть в забуття.

Чи сходяться дороги українських комуністів і їх гльорифікаторів з дорогами українських патріотів-антикомуністів? Так сходяться! Але тільки на широкому шляху української революції, на тому перехресті де відбудеться з ними останій бій за звільнення України не тільки від Москви, але й від кайданів комунізму, під якими б назвами він не ховався б. Українські націонал-комуністи на еміграції називають себе сьогодні «революційною демократією» і намагаються обгрутувати цю назву теорією, як нова політична течія. Це намагання лишне, як і всі їх прикривання демократичністю. Лишне тому, що цю назву вони взяли від Леніна, яку він придумав для своєї партії ще в 1900 році для відрізнення чистого марксизму від опортунізму. («Искра», Женева, Октябрь, 1900 г.). Український народ відкидає «демократії» особливого типу як «народні» чи «революційні» і стоїть за звичайну демократію, тобто **народо правство**. Історія 1917-1921 рр., коли українські комуністи встромили ніж в спину українській визвольній революції **більше не повториться!**

добрий
думки.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Tatsache, dass die Welt im 20. Jahrhundert neue soziale Wege betreten hat, ist bisher das bedeutendste Merkmal dieses Jahrhunderts. Zwischen Diktatur und Demokratie ist ein totaler Kampf im Gange. Der koloniale Imperialismus ist dem Untergang geweiht, waehrend sich nationale und soziale Befreiungsbewegungen in der ganzen Welt ausbreiten und an Staerke zunehmen.

Die nationalen und sozialen Widersprueche in dem von Moskau beherrschten totalitaeren Imperium verwehren eine weitere Anwendung der alten Zentralisierungsmethoden. Hierin beruht das Geheimnis der einstweiligen forcierten taktischen Teilliberalisierung von Moskaus Innen- und Aussenpolitik. Gleichzeitig ist diese Politik die Vorbereitung fuer einen dritten Weltkrieg, der von Moskau zu einer ihm gelegenen Zeit provoziert werden wird. Diese Politik besteht in der Aufstellung starker Fuenfter Kolonnen in den Reihen der Gegner Moskaus. Ihr Zweck ist die Herabsetzung der Gefahr einer Zerstoerung der Sowjetunion durch Atomwaffen.

Unter diesen Umstaenden ist das Problem des Ausbruchs einer nationalen Revolution der Voelker der UdSSR vor dem Ausbruch eines dritten Weltkrieges, oder aber gleich danach, ein Problem von entscheidender Bedeutung fuer die Beantwortung der Frage: Niederlage oder Sieg der Demokratie? sowie auch fuer die Abwendung der kommunistischen Gefahr beziehungsweise der Gefahr eines alles vernichtenden Atomkrieges.

Die Ukraine mit ihrer Geschichte fortgesetzter Befreiungskampfe gegen das totalitaere Moskau hat sich fuer dieses als das schwachste Glied in der Kette der vom Kommunismus beherrschten Laender im europaeischen Osten erwiesen. Die ukrainische Frage ist eines der Kardinalprobleme der Weltpolitik. Es ist ein Problem, das heute in einem noch weit hoeheren Maß die Geschieke der Welt beeinflussen kann als waehrend des Zweiten Weltkrieges, in welchem Hitlerdeutschland den Willen der von Moskau unterdrueckten Voelker (in erster Linie den der Ukraine) nicht beachtete, in weiterer Folge der Bolschewismus erstarkte und der Kommunismus sich fast ueber die halbe Erdkugel ausbreitete.

W. Naddnirjanetz befasst sich in der vorliegenden Broschuere mit dem ukrainischen nationalen antikommunistischen Befreiungs-

kampf und versucht auch die Rolle der ukrainischen Kommunisten als Kollaboranten Moskaus und Feinde der Demokratie zu beleuchten. Der Verfasser weist darauf hin wie das kommunistische Moskau in den JJ. 1917—1921, nachdem es einen Krieg gegen die Ukrainische Demokratische Republik vom Zaune gebrochen hatte, die Ukraine mit Hilfe einer kleinen, aber äusserst aktiven Gruppe von Kommunisten ukrainischer Herkunft unterjochte. An dem Beispiel der Ukraine demonstriert er die Taktik, die das kommunistische Moskau anwendet, um mit Zuhilfenahme der kommunistischen Parteien fremder Laender in diesen zur Macht zu gelangen. Diese vom Kommunismus angewendete Strategie ist heute mehr denn je von aktuellster Bedeutung; es ist das Mittel, mit dem Moskau die einzelnen Laender von innen heraus besiegt und so zur Weltherrschaft vorschreitet.

SUMMARY

The most significant feature of the 20th century is contained in the fact of the world having embarked on new social paths. An all-out struggle between totalitarianism and democracy is taking place, colonial imperialism is deteriorating, while national and social liberation movements are growing everywhere in the world.

The national and social contradictions in the Moscow-dominated totalitarian Red empire do not permit it any longer to employ the old methods of centralization. And this is the secret of the temporary and constrained, tactical, partial liberalization of Moscow's internal and foreign policy. This policy is at the same time a preparation for World War III, which will be provoked by Moscow at a time convenient for the latter. This policy consists in the setting up of strong fifth columns within the ranks of its antagonists for the purpose of reducing the danger of the Soviet Union being destroyed by atomic weapons.

Under these circumstances, a problem of decisive importance for the defeat or victory of democracy and for the liquidation of the danger either of Communism or of an all-destructive atomic war is the problem of a national revolution of the peoples of the USSR taking place prior to the outbreak of a third world war or, either, at its very initiation.

The Ukraine with her history of liberation struggles against totalitarian Moscow has proven to be the weakest link in the whole chain of countries dominated by Communism in the European East. A correct solution of the Ukrainian problem is one of the crucial problems of world politics, a problem which today may determine the fate of the world in an even greater degree than it did during World War II when, owing to the fact that Hitlerite Germany disregarded the will of the peoples oppressed by Moscow (in the first place, of the Ukraine), Bolshevism was strengthened and Communism spread almost over half the globe.

In his paper, V. Naddnipryanets concerns himself with the Ukrainian national anti-Communist liberation cause and tries to explain also the role of the Ukrainian Communists as collaborators of Moscow and enemies of democracy. The author shows how Communist Moscow, having launched a war against the Ukrainian

Democratic Republic, conquered the Ukraine from 1917 to 1921 with the aid of a small, but extremely active group of Communists of Ukrainian extraction. The author explains the strategy employed by Communist Moscow for the purpose of gaining power in various countries with the aid of the Communist parties of these countries pointing to the Ukraine as an example. This strategy employed by Communism is today more urgent and important than ever, for it is the means by which Moscow conquers the from within, thus progressing toward world domination.